

KOPREGEL: HOE NEDERLANDSTALIG ANDROCENTRISCH TAALGEBRUIK HERKENNEN?

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Vandekerckhove Ashley

Studentennummer: 00900722

Hoe kunnen we Nederlandstalig androcentrisch taalgebruik herkennen? Een kritische discursanalyse van het radioprogramma Hautekiet.

Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad van Master in Gender en Diversiteit

29 mei 2018

Klassieke Masterproef

Promotor prof. dr. Sofie Van Bauwel
Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen - Vakgroep Communicatiewetenschappen

Deze masterproef is een examendocument dat niet werd gecorrigeerd voor eventueel vastgestelde fouten. In publicaties mag naar dit werk worden gerefereerd, mits schriftelijke toelating van de promotor(en) die met naam op de titelpagina is vermeld.

Voorwoord

Als pas ontpopte feministe binnen een androcentrische en seksistische maatschappij te weten komen wat het feminisme nu precies inhoudt en welke de geschiedenis is van deze ondergewaardeerde verzetspositie is moeilijk en frustrerend. Dit en mijn groot rechtvaardigheidsgevoel voor ander sociaal leed is dan ook de reden waarom ik de master Gender en Diversiteit heb gevolgd. Gedurende een van de lessen beseftte ik plots dat de manier waarop we over vrouwen spreken een machtsonbalans inhield. Hetgeen deze revelatie tot stand bracht was de uitspraak ‘jongens en meisjes’. Deze woorden gebruik ikzelf de dag van vandaag nog amper, gezien het een mooi voorbeeld is van het alledaags machtsonevenwicht dat nog altijd aanwezig is binnen onze patriarchale, seksistische maatschappij. Ten eerste plaatsen we de ‘mannelijke’ kinderen op de eerste plaats, net zoals vaker gebeurt met ‘mannelijke’ woorden in onze taal. Ten tweede gebruiken we het verkleinwoordje voor de ‘vrouwelijke’ kinderen, maar niet voor de ‘mannelijke’. Een derde punt die we hierbij kunnen maken is het feit dat het woord *meisje* nog te vaak wordt gebruikt om zowel volwassen vrouwen van dertig jaar aan te spreken alsook over hen te spreken en dat terwijl het jongetje allang als *man* wordt gezien. Sinds deze machtsrevelatie is mijn interesse in het taalgebruik exponentieel gegroeid. Zodanig zelfs dat ik als gediplomeerde experimentele psychologe, die als enigste taalvak taalpsychologie had gekregen, de uitdaging ben aangegaan om een masterthesis over androcentrisch taalgebruik te schrijven. Ikzelf heb geen talige achtergrond en doe amper moeite om het Algemeen Nederlands te spreken, zowel thuis als ergens anders. Wat volgens mij het gemakkelijker maakt om mijn taalgebruik inhoudelijk inclusiever te maken dan de gemiddelde taalpurist. Bij mijn dagelijks taalgebruik let ik goed op hoe ik bepaalde woorden gebruik en kaart ik het taalgebruik van anderen aan als ik merk dat deze te androcentrisch is. Bij uitspraken zoals “er was tien man aanwezig” vraag ik schaapachtig of er ook vrouwen aanwezig waren. Of wanneer iemand praat over een vrouw die ouder is dan achttien jaar en haar nog altijd als ‘meisje’ benoemt, vraag ik hoe oud de persoon in kwestie is en waarom deze geen vrouw is.

Zo zien we maar, hoe door de samenloop van omstandigheden de koers volledig kan afwijken van hetgeen je ooit had vastgelegd. Ik zou dan ook graag mijn ouders willen bedanken voor alle kansen die ze me hebben gegeven en voor het rechtvaardigheidsgevoel die ze me hebben meegegeven. Als kind uit een kansarm gezin met binnenkort hopelijk twee universitaire masterdiploma’s op zak vorm ik die ene speciale outlier die altijd uit de kwantitatieve data-analyse wordt weggewerkt. Daarnaast wil ik graag mijn promotor, prof. dr. Sofie Van Bauwel, bedanken om geduldig te zijn en mij een tweede kans te geven, alsook dr. Corine Van Hellefont om mij zelfvertrouwen te geven in tijden waarop ik er nood aan had. Als laatste wil ik graag mijn mede-activistes, vriendinnen en mijn psychologe bedanken voor hun steun.

HOE NEDERLANDSTALIG ANDROCENTRISCH TAALGEBRUIK HERKENNEN?

Inhoudsopgave

Inleiding.....	Error! Bookmark not defined.
Literatuurstudie.....	11
1. Androcentrisme.....	11
1.1 <i>The Androcentric Theory</i>	11
1.1.1 De androcentrische theorie en onze androcentrische cultuur	11
1.1.2 Bemerkingen bij de androcentrische theorie	13
1.2 Androcentrisme in het dagelijks leven.....	16
1.3 Androcentrisch taalgebruik.....	20
1.3.1 “ <i>What’s in a name?</i> ”	20
1.3.2. Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik.....	23
1.3.3. Androcentrisch taalgebruik vermijden?.....	29
1.4 Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief?.....	32
2. Genderrepresentatie in het medialandschap	35
2.1 Genderbeeldvorming binnen de media.	35
2.1.1 Numerieke representatie van gender	36
2.1.2 Hoe wordt gender gerepresenteerd?	37
2.2 Genderbeeldvorming binnen de radio.....	40
Casus	42
1. Onderzoeksvraag.....	42
2. Methode.....	44
2.1 Dataset	44
2.2 Werkwijze.....	47
2.2.1 Kritische discoursanalyse	47
2.2.2 Stappenplan voor de verwerking van de radio-uitzendingen.....	50
3. Resultaten en discussie	52
3.1 Androcentrisch taalgebruik als uiting van het androcentrisch denken binnen de VRT	52

3.2 Androcentrisch taalgebruik binnen het radioprogramma Hautekiet?	54
Conclusie	58
Bijlagen.....	63
Referenties	101
Wordcount: 23.623	

“[...] culture is about “shared meanings”. Now, language is the privileged medium in which we “make sense” of things, in which meaning is produced and exchanged. Meanings can only be shared through our common access to language. So language is central to meaning and culture and has always been regarded as the key repository of cultural values and meaning.” (Hall, Evans, & Nixon, 2013, p. xvii)

Zoals blijkt uit deze quote kunnen we taal niet zomaar klasseren als een middel waarmee we met elkaar communiceren wat we rondom ons zien of hoe we ons voelen. Het is mede dankzij het delen van eenzelfde talig systeem dat de ontwikkeling en uitwisseling van een spectrum aan culturele waarden en betekenissen mogelijk is (Hall, 2013). Niet verwonderlijk dus dat feministische academici, zoals onszelf, zich graag concentreren op dit aspect van onze maatschappij. Voor heel wat feministische academici is taal immers niet neutraal, maar representeert het een androcentrisch wereldbeeld (Ehrlich & King, 2005). In ons eigen taalgebruik zit immers enorm veel hiërarchie verborgen, zeker wat betreft het genderspect. Hoe verklaren we anders dat ‘mannelijke’ voornaamwoorden of zelfstandige naamwoorden zoals *zijn/haar* of *mannen en vrouwen* telkens de eerste plaats innemen? Waarom spreken we meisjes en jongetjes aan met *jongens en meisjes*? Wie spreekt er voor ons allemaal als we amper de helft van de bevolking adresseren?

Als resultaat van een discours waarbinnen men ‘mannelijkheid’ als standaard neemt waartegen de rest vergeleken wordt, kortweg gezegd het androcentrisch discours, focussen heel wat onderzoekers van genderbeeldvorming in de media zich vooral op vrouwen en ‘vrouwelijkheid’ (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Wanneer men dan wel over de witte, heteroseksuele man spreekt, is dit meestal in het kader van de eindbespreking om te vergelijken met de positie van vrouwen in de media (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Toch is het belangrijk dat we ook deze hegemonische vorm van ‘mannelijkheid’¹ onderzoeken en bespreken, net zoals elke andere dominante en onderbelichte discours zoals deze van androcentrisme, eurocentrisme² of cisheteronormativiteit³. Dit is dan ook wat wij trachten te bereiken wat betreft het androcentrisch discours. Binnen de huidige studie proberen we de ‘mannelijke’

¹ Hegemonische masculiniteit betreft de meest gewilde vorm van ‘mannelijkheid’ binnen een bepaalde tijdperiode en in een bepaalde maatschappij, waarbij een zekere hiërarchie ontstaat tussen mannen onderling, maar ook een relationele dominantie aanwezig is tegenover vrouwen (Connell & Messerschmidt, 2005).

² Eurocentrisme kunnen we omschrijven als het belangrijk en centraal achten van de Europese cultuur (Shohat & Stam, 1994).

³ Cisheteronormativiteit, of heterocisnormativiteit, is een samentrekking van de woorden cisnormativiteit en heteronormativiteit waarbij het cisgender of heteroseksueel zijn als norm van onze maatschappij wordt beschouwd.

norm in het Nederlandstalig taalgebruik kritisch te analyseren met behulp van een uitgebreide literatuurstudie en een specifiek praktijkvoorbeeld. Hierbij maken we zowel gebruik van een kwalitatieve datacollectie alsook een kwalitatieve onderzoeksmethode, de kritische discoursanalyse (Howitt & Cramer, 2011). We gaan zelfs nog verder en stellen, net zoals Meyer (2015), van Dijk (2015) en Wodak (2015a), dat we gebruik maken van een specifieke soort aanpak, een kritisch onderzoeksperspectief, een discoursanalyse ‘met een attitude’ waarvoor geen specifiek protocol bestaat. Er bestaan hierin verschillende scholen met elk hun eigen stijl en aanpak die kan verschillen per onderzoeker of per studie, maar waarbij men telkens drie onontbeerlijke concepten centraal stelt, namelijk macht, geschiedenis en ideologie (Wodak, 2015a). Onderzoekers maken vooral gebruik van een kritische discoursanalyse wanneer ze macht en sociale ongelijkheid binnen het te bestuderen discours kritisch in vraag willen stellen (Howitt & Cramer, 2011; van Dijk, 2015). Binnen deze masterproef maken we gebruik van de *little toolbox*, een houvast ontworpen door Jäger (2015) om uiteindelijk onze casus kritisch te kunnen analyseren. In een eerste voorbereidende stap duiden we het onderzoeksobject (Jäger, 2015). Het thema, of te discoursstreng (Jäger, 2015), dat binnen de huidige studie onderzocht wordt, betreft het androcentrisme. Dit thema neemt dan ook het leeuwendeel van de masterproef in beslag. De inherente machtsongelijkheid, de historische oorsprong en de ideologische achtergrond van het androcentrisch discours worden uitgebreid besproken binnen het onderdeel The Androcentric Theory. In het volgend onderdeel Androcentrisme in het dagelijks leven, confronteren we de lezer aan de hand van een aantal voorbeelden hoe diepgeworteld en geïnternaliseerd dit discours is binnen onze samenleving. Binnen het onderdeel Androcentrisch taalgebruik verschuiven we de focus van het algemene androcentrisch discours naar de specifiekere taaluiting van dit discours. Hier onderzoeken we dus een discoursfragment van de discoursstreng zoals Jäger (2015) het verwoordt. Gezien het gebrek aan een Nederlandstalig classificatiesysteem om het androcentrisch taalgebruik te herkennen binnen onze contreien, hebben we aan de hand van verschillende filosofische en genderlinguïstische theorieën en studies ons eigen classificatiesysteem ontworpen. Ook bespreken we binnen dit onderdeel de reden waarom het belangrijk is dit soort taal te herkennen en te vermijden. Het daaropvolgend onderdeel Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief? omvat volgens ons een cruciale academische kritiek op het nonchalant gebruik van het woord *genderneutraal* door de verschillende soorten media, politieke en maatschappelijke organen alsook de burgers zelf, kortom door de ganse maatschappij. Neutraliteit op zich bestaat niet en Wodak (2015a) formuleert de essentie hiervan op een mooie, korte en krachtige wijze: “[...] dominant structures stabilize conventions and naturalize them, that is, the effects of power and ideology [...] are obscured and acquire stable and natural forms: they are taken as ‘given’. [...]” (p. 3). In het tweede hoofdstuk geven we een korte schetsing weer van het discoursni-

veau waarop de discoursstreng opereert (Jäger, 2015), namelijk de media. In het kader van ons onderzoeksonderwerp, het androcentrisch taalgebruik, focussen we ons op de genderrepresentatie en meer specifiek de genderbeeldvorming binnen de media. Hierbij bespreken we in het algemeen het discoursniveau en gaan erna specifieker in op de radiosector. Dit gedeelte binnen de masterproef is opvallend kleiner dan het eerste hoofdstuk, gezien onze hoofdfocus ligt op het bestuderen van het androcentrisch discours via het Nederlandstalig taalgebruik. Daarnaast moeten we toegeven dat de radio als medium minder populair is geworden om te onderzoeken en dat de genderbeeldvorming binnen radioprogramma's een onderwerp is dat weinig bronnen opleverde. Na deze literatuurstudie proberen we het zelf ontworpen classificatiesysteem toe te passen in de praktijk aan de hand van een casus uit de massamedia, namelijk het radioprogramma Hautekiet. Hierbij treden we volgens Wodak (2015a) in de voetsporen van heel wat andere onderzoekers die zich bezighouden met de kritische discoursanalyse van mediadiscourses. Vooraleer we een effectieve discoursanalyse uitvoeren op de verworven data, wordt het gebruikte materiaal verwerkt volgens het instrumentarium ontwikkeld door Jäger (2015). We eindigen deze studie met een algemene conclusie waarbinnen we ook een aantal richtlijnen meegeven voor verder onderzoek alsook maatschappelijk debat.

Vooraleer we aanvatten met de effectieve literatuurstudie achten we het nodig om binnen deze inleiding een aantal definities en visies te bespreken die nuttig zijn om deze masterproef in het geheel te appreciëren. Gezien er heel wat verschillende definities en invalshoeken bestaan over het concept gender, is het belangrijk om de gebruikte definitie van gender te bespreken. Wanneer we in deze masterproef praten over gender, doelen we niet op de genderidentiteit van een persoon. Deze opeenhoping van gender en genderidentiteit is een veelvoorkomende misvatting binnen de mainstream media. Wanneer wij binnen deze masterproef spreken over genderidentiteit, dan schrijven we dit ook als dusdanig. Om gender te definiëren maken we gebruik van gender als een analytische categorie dat pas bekend werd aan het eind van de twintigste eeuw (Scott, 1986). In de periode van de achttiende tot het begin van de twintigste eeuw werden heel wat feministische theorieën opgebouwd via de vrouw-man oppositie (Scott, 1986), waaronder die van Gilman (1911/1970) die we in de literatuurstudie zullen bespreken. Volgens Scott (1986) kunnen we gender definiëren als iets dat opgebouwd wordt in sociale relaties op basis van waargenomen verschillen tussen de seksen waarbij gender wordt beschouwd als een hoofdzakelijke manier om machtsrelaties aan te duiden. Veranderingen in de organisatie van sociale relaties komen altijd overeen met veranderde vertegenwoordiging van macht en vice versa (Scott, 1986). Gender gaat dus breder dan het huishouden en de familie, het betreft ook de arbeidsmarkt, het onderwijs en de politiek (Scott, 1986). Net zoals Scott (1986), Butler (2011) en vele andere denkers en onderzoekers hanteren we dus een kritische definitie van gender waarbij gender geproduceerd en gereproduceerd wordt op verschillende niveaus (van individueel tot

maatschappelijk niveau) waar relaties van ongelijkheid kunnen ontstaan (bv. Wharton, 2005). Zelf proberen we zoveel mogelijk genderinclusief te schrijven opdat de lezer zelf aangemoedigd wordt genderinclusief te schrijven. Waar dit moeilijker lukt, nemen we standaard de ‘vrouwelijke’ vorm van het woord aan. Zo helpen we de lezer om zich in te leven in de schoenen van een taalgevoelige vrouw of non-binaire persoon binnen deze androcentrische maatschappij. Het is dus mogelijk dat de lezer in kwestie bepaalde zinnen binnen deze masterproef als grammaticaal foutief categoriseert. Doch zouden we de lezer willen uitnodigen deze zinnen te herlezen en zelf na te gaan welke androcentrische woorden hierdoor werden vermeden. We hopen van harte dat dit ervoor zorgt dat de lezer beseft hoe geïnternaliseerd het androcentrisch taalgebruik is. Daarnaast willen we medelen dat de termen ‘vrouwelijk’ en ‘mannelijk’ in deze thesis beschouwd worden als de eigenschappen die typisch als ‘vrouwelijk’ of ‘mannelijk’ beschouwd worden. Specifieker gaat het om de perceptie van wat als ‘vrouwelijk’ of ‘mannelijk’ beschouwd wordt. Daarom ook dat ‘vrouwelijk’ en ‘mannelijk’, ‘feminisering’ en ‘masculinisering’ tussen enkele aanhalingstekens geplaatst worden. Gezien we zelf deel uitmaken van deze androcentrische maatschappij en dus beschikken over een geïnternaliseerd androcentrisch denken, is het mogelijk dat wij binnen deze masterproef ons niet aan de eigen vooropgestelde regels hebben gehouden. Hiervoor willen wij ons alvast verontschuldigen. Ook moeten we medelen dat heel wat onderzoekers over geslacht en geslachtelijkheid van woorden schrijven, terwijl wij ons focussen op gender en genderidentiteit. Daarom ook dat we bij het overnemen van dingen van andere schrijvers het woord *geslacht* vaak verandert hebben in het woord *genderidentiteit*. Een andere aanpassing die we hebben doorgevoerd in kader van het creëren van inclusiever onderzoek betreft de term fallocentrisme⁴. Hoewel Irigaray (1985/2002) in haar boek *To Speak Is Never Neutral* aan de hand van verschillende onderwerpen omschrijft hoe diep het ‘mannelijke’ verborgen zit in ons taalgebruik, maakt ze zelf eerder gebruik van de term fallocentrisme in plaats van androcentrisme om dit fenomeen te benoemen⁵. Zoals we zullen bespreken binnen het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie, vinden we dat we moeten rekening houden met de grotere diversiteit binnen het genderspectrum die er de dag van vandaag aanwezig is. Om deze reden nemen we de term fallocentrisme niet over binnen deze masterproef en concentreren we ons dus op het androcentrisme.

⁴ Fallocentrisme wordt beschreven als het vooropstellen van de ‘mannelijke’ sekse in de politiek, literatuur, cultuur en de maatschappij in het algemeen. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de rechtopstaande penis. Specifieker wordt hierbij kritiek geleverd op de ‘mannelijke’ focus bij seksualiteitsbeleving, waarbij seks te vaak gedefinieerd wordt als het ervaren van penetratie door de penis of een penisvormig object (Boles & Hoeveler, 2004).

⁵ Ook Cixous gebruikt de term fallocentrisme.

Literatuurstudie

1. Androcentrisme

In het eerste hoofdstuk bespreken we de theorie van androcentrisme, wat de uitingen en gevolgen ervan zijn in het dagelijks leven. Hoe uit het androcentrisme zich in onze maatschappij? Dit gebeurt via taal, beeld, wetenschap, wetgeving enzovoort. Welke gevolgen heeft het androcentrisch denken voor ons psychisch welzijn, ons lichaam, ons sociaal leven? In een derde onderdeel bespreken we het androcentrisch taalgebruik. Eerst geven we wat filosofische achtergrond mee met daarbij bepaalde theorieën en concepten uit de genderlinguïstiek. Erna demonstreren we aan de hand van voorbeelden uit de praktijk en studies hoe androcentrisch taalgebruik eruit ziet. Het laatste onderdeel van dit hoofdstuk omvat de discussie hoe we niet-androcentrische zaken het best benoemen in onze maatschappij. Kunnen we spreken van genderneutraliteit, -bewustzijn of -inclusiviteit? Hierbij waarschuwen we voor het mogelijk gevaar om goedbedoeld seksisme en essentialisering van genderstereotypen en traditionele genderrolpatronen toe te laten.

1.1 *The Androcentric Theory*

1.1.1 De androcentrische theorie en onze androcentrische cultuur

Het boek *The Man-Made World or Our Androcentric Culture* uit 1911 waarmee Charlotte Perkins Gilman (1911/1970) bekend is geworden bij heel wat feministen, werd geïnspireerd door *the Androcentric Theory* en *the Gynaecocentric Theory* beschreven door Lester Frank Ward (1903/1925) in zijn boek *Pure Sociology* van 1903. Bij de eerste theorie gaf hij aan dat het androcentrisch denken binnen de biologische filosofie ertoe leidt dat men het ‘mannelijke’ geslacht beziet als het middelpunt van het menselijk ras waarbij het ‘vrouwelijke’ geslacht wordt gezien als secundair, onbelangrijk, een toevallig neveneffect van de biologie waardoor ze alleen maar bestaat (en als zodanig wordt beschouwd) als middel om het leven op deze wereld te garanderen. Wanneer dit denken doorgetrokken wordt naar de sociologie of antropologie, betekent dit dat men de man als belangrijkste menselijk wezen beschouwt, terwijl de vrouw secundair is en enkel dient om kinderen voort te brengen (Ward, 1903/1925). In zijn boek probeert Ward (1903/1925) dit androcentrisch denken in vraag te stellen, waarbij hij eerst de toenmalige interpretatie van seksuele verschillen weergeeft bij ‘vrouwelijke’ mensen en de connectie met overige ‘vrouwelijke’ dieren. Deze interpretatie van seksuele superioriteit vanwege uiterlijke kenmerken, mannen als groter en mooier dan vrouwen, alsook de mentale staat,

‘mannelijke’ hersenen als groter en slimmer dan die van vrouwen, is onder andere hetgeen Gilman (1911/1970) aankaart in haar boek. Daarnaast bespreekt Ward (1903/1925) ook *the Gynaecocentric Theory*, een theorie die hij heeft ontwikkeld en waarbij met een andere blik naar de wereld wordt gekeken. Bij deze theorie beschouwt men het ‘vrouwelijke’ geslacht als het belangrijkste, waarbij het ‘mannelijk’ geslacht niet noodzakelijk is, behalve om DNA over te dragen. Verder wordt de superioriteit van het ‘mannelijke’ bij mensen alsook bij de overige dieren verklaard als het resultaat van een specifieke specialisatie veroorzaakt door bepaalde biologische en psychologische processen, zoals onder andere tradities, verdragen en vooroordelen.

Het boek van Gilman (1911/1970) bouwt dus voort op de geschriften van Ward (1903/1925), maar verdiept zich nog meer in de intermenselijke relaties en bespreekt verschillende oorzaken van de androcentrische cultuur en hoe we deze kunnen ondermijnen. Zelf definieert ze de androcentrische cultuur als de monopolisering van de ganse maatschappij door het ‘mannelijk’ geslacht. Door de eeuwenlange aanwezigheid van een androcentrische cultuur zien we op vele domeinen van het leven dat de ‘mannelijke’ eigenschappen de standaard vormen. Mannen werden, en worden nog altijd, beschouwd als mens, terwijl vrouwen slechts als vrouw worden bekeken, alleen maar goed voor reproductie (Gilman, 1911/1970). In haar boek probeert Gilman (1911/1970) niet in de voetstappen te treden van de talloze ‘mannelijke’ ‘intellectuelen’ die neerbuigend schreven over vrouwen en ‘vrouwelijkheid’, maar probeert ze, zo objectief mogelijk, de ‘mannelijke’ eigenschappen te onderscheiden van de menselijke. Net als vele andere feministische denkers, zoals later Simone de Beauvoir (1949) in haar befaamde boek *Le Deuxième Sexe*, schrijft Gilman (1911/1970) dat de vrouw in de maatschappij gedefinieerd wordt in relatie tot de man, als de Andere. Zelfs wanneer ze geprezen wordt, omschrijft men haar als man. Deze mentaliteit kunnen we de dag van vandaag nog vaak zien aan ons taalgebruik, “een vrouw met ballen aan het lijf” is een zin waarbij men de moed die een vrouw vertoont linkt met het hebben van teelballen. Alsof het hebben van ballen aan het lijf, meer moed vergt dan elke maand menstruatiekrampen te verdragen.

Doorheen het ganse boek geeft Gilman (1911/1970) voorbeelden van het androcentrisch denken in verschillende levensdomeinen beginnend vanaf de idee van de familie en gezondheid, wadend doorheen de kunsten, literatuur en sport, waarna ze overgaat naar de bespreking van ethiek en religie alsook educatie om dan te eindigen bij de onderwerpen die de dag van vandaag nog altijd meer aandacht krijgen, namelijk de wet, misdaad en straf, politiek, oorlogsvoering en economie⁶. Telkenmale

⁶ Daarnaast schreef Gilman (1911/1970) ook over de volgende onderwerpen: schoonheid, spelletjes, maatschappij en mode, overheid en industrie.

opnieuw stelt Gilman (1911/1970) dat mannen, net omdat ze meer kansen krijgen binnen de androcentrische cultuur, menselijker zijn dan vrouwen, maar dat hun fundamentele ‘mannelijke’ principes van verlangen, strijd en zelfexpressie de evolutie van de mens als soort beknotten en zelfs, via onder andere oorlogsvoering, vernietigen. Een mooi, eerder impliciet, voorbeeld hiervan betreft hoe we kinderen in het onderwijs behandelen. Het verlangen wordt volgens Gilman (1911/1970) ingewilligd via het beloningssysteem, waarbij de wil om zonder beloning te werken ver zoek is. Dit fenomeen wordt de dag van vandaag door sociale psychologen benoemd als extrinsieke motivatie en lijkt volgens recent onderzoek inderdaad te leiden tot een verminderde wil om zonder beloning te studeren of zelfs tot problematisch leergedrag waarbij de leerstof niet grondig en minder actief verwerkt wordt (Harlen & Deakin Crick, 2003). Daarnaast leren we kinderen om competitief te zijn, om de strijd aan te gaan opdat ze de beste student worden (Gilman, 1911/1970). Hoewel ze bij dit voorbeeld niet het derde ‘mannelijke’ principe van zelfexpressie heeft gelinkt met educatie, kunnen we uit de overige hoofdstukken afleiden dat het prijzen van en de admiratie voor wat jongetjes leren alsook hun eigen trots en zelfverheerlijking hieronder valt. Bij elk thema dat ze aankaart, houdt Gilman (1911/1970) een pleidooi om de typisch ‘mannelijke’ eigenschappen als dusdanig te herkennen, opdat de focus verschuift naar het verkrijgen van menselijke eigenschappen. Daarbij promoot ze de ware typisch ‘vrouwelijke’ principes van nijverheid, dienstbaarheid en moederschap (of te zorgen voor de ontwikkeling van het nieuwe leven), als meer in de lijn liggend met deze eigenschappen (Gilman, 1911/1970). De belangrijkste boodschap die we dus uit dit boek kunnen halen is dat we als soort terug menselijker moeten worden. Hierbij definieerde Gilman (1911/1970) menselijkheid aan de hand van de specifieke relaties die we met elkaar aangaan, kortom, wat we doen in plaats van wat we zijn. Daarom dat Gilman (1911/1970) zelf in 1911 opperde voor het gebruik van een nieuwe classificatievorm: het ‘vrouwelijke’, het ‘mannelijke’ en het menselijke, waarbij het ‘vrouwelijke’ dichter aanleunde bij het menselijke dan het ‘mannelijke’. Enkele bedenkingen bij deze laatste veronderstelling, alsook de classificatie op zich, bespreken we in de volgende sectie, Bemerkingen bij de androcentrische theorie.

1.1.2 Bemerkingen bij de androcentrische theorie

De androcentrische theorie is voor ons een noodzakelijke theorie om de basis van genderongelijkheid te snappen. Of eerder gezegd om de onzichtbare vorm van seksisme, namelijk “subtiel” of “indirect” seksisme, te kunnen herkennen (Martin & Papadelos, 2016). Toch wil dit niet zeggen dat we geen bedenkingen mogen maken bij deze theorie, of eerder de argumentatie van deze theorie. Tijdens het bestuderen van de androcentrische theorie, zowel bij Ward (1903/1925) als bij Gilman

(1911/1970), vielen er drie kritische punten op. Een eerste kritiek betreft de aanwezigheid van essentialistische argumentatie. Essentialisme kunnen we hier definiëren als het feit dat er een bepaalde a priori en van nature essentie of kwaliteit is bij vrouwen en mannen die aangeeft wat ze wel of niet mogen doen in onze maatschappij (Boles & Hoeveler, 2004). Hoewel de aanpak van Gilman (1911/1970) een veelvoorkomende tactiek is bij heel wat feministen die het verschildenken gebruiken om gendergelijkheid te verkrijgen, speelt het volgens ons een belangrijke rol in het voortbestaan van seksisme. Meer uitleg over deze paradoxale werkwijze waarbij men meer rechten voor vrouwen op-eist door net het verschil met mannen te benadrukken, kan de lezer terugvinden in het boek *Only Paradoxes to Offer* van Scott (1998). Gender essentialisme speelt vooral via het essentialiseren van genderstereotypen een grote rol bij het behoud van seksisme. Zoals de Beauvoir in 1949 al zei, “On ne naît pas femme: on le devient.” (p. 13). Net omdat mensen onder sociale druk staan om zich rol- en stereotypeconsistent te gedragen, worden deze genderstereotypen herbevestigd, waarin bepaalde mensen het bewijs zien voor dit essentialisme (Rudman & Glick, 2008). Een cirkelredenering dus, die niet snel doorbroken raakt, gezien uitzonderingen op het stereotype volgens Rudman en Glick (2008) vaak worden gecategoriseerd als een subtype of gezien als situationeel. De argumentatie die Gilman (1911/1970) zelf aanhaalt om aan te geven dat ‘vrouwelijke’ eigenschappen beter zijn voor de vooruitgang van de mensheid, vallen voornamelijk onder de genderstereotypen over vrouwen die goedbedoeld seksisme⁷ promoten (Glick & Fiske, 1996). En laat deze vorm van seksisme, al te vaak vermomd als compliment, net subtieler en gevaarlijker zijn voor onder andere het psychologisch welzijn van vrouwen alsook de strijd naar meer gendergelijkheid in onze maatschappij (Rudman & Glick, 2008).

Een tweede punt waar zowel Ward (1903/1925) als Gilman (1911/1970) aan voorbijgaan is het gebrek aan zelfkritiek omtrent het eigen androcentrisch denken. Beiden stellen immers de eventuele aanwezigheid van androcentrisme binnen hun eigen denken niet in vraag. Als we, volgens Gilman (1911/1970), al eeuwenlang leven in een androcentrische cultuur, hoe kunnen we dan weten of hetgeen ze als ‘vrouwelijk’ omschreef, dit effectief was en niet een zoveelste verzinsel van het patriarchaal systeem? Dit probleem werd ook omschreven door de Lauretis: wanneer feministen het gendervraagstuk proberen te beantwoorden door nadruk te leggen op het (seksuele) verschil tussen vrouwen en mannen, zullen ze onbedoeld hetzelfde dominante discours in hun eigen teksten reproduce-

⁷ Goedbedoeld seksisme wordt door Glick en Fiske (1996) gedefinieerd als een set van seksistische attitudes tegenover vrouwen waarbij ze in beperkende en stereotypisch rollen geplaatst worden die een positieve, maar zeer subjectieve, toon hebben voor de ontvanger zelf, waarop deze geneigd is om prosociaal (bv. helpen) of intimiteitszoekend op te reageren.

ren (de Lauretis, 1987). Het voortbouwen op androcentrische ideeën om net dit androcentrisch denken te ondermijnen, is wat we zien als we bijvoorbeeld het fragment lezen waarin Ward (1903/1925) tijdens het bespreken van zijn gynaecocentrische theorie het androcentrisch denken binnen de wetenschap aankaartte:

The female is the fertile sex, and whatever is fertile is looked upon as female. Assuredly it would be absurd to look upon an organism propagating asexually as male. Biologists have proceeded from this popular standpoint, and regularly speak of „mother-cells” and „daughter-cells.” It therefore does no violence to language or to science to say that life begins with the female organism and is carried on a long distance by means of females alone. In all the different forms of asexual reproduction, from fission to parthenogenesis, the female may in this sense be said to exist alone and perform all the functions of life including reproduction. In a word, life begins as female. (p. 313)

Deze aanname dat het leven begint bij het ‘vrouwelijke’ organisme doet volgens Ward (1903/1925) geen geweld aan de taal of aan de wetenschappen. Toch brengt deze vorm van androcentrisch denken, dat nog altijd wijdverspreid is in onze hedendaagse maatschappij, heel wat negatieve effecten teweeg bij vrouwen. Een voorbeeld hiervan is de toegenomen interesse in epigenetisch onderzoek, waar men de invloed van onze omgeving op ons lichaam bestudeert, dat zich vooral op de ‘moeders’ focust en nooit op de ‘vaders’⁸ (I. Turkmendag, persoonlijke communicatie, mei 17, 2016). Daarnaast hebben de wetenschappen gedurende de laatste eeuw kunnen aantonen dat de androcentrisch stelling “alles wat vruchtbaar is, wordt als vrouwelijk gedefinieerd” waarop Ward (1903/1925) zich baseert niet geheel klopt (bv. Koene, 2017).

Naast deze twee punten van kritiek, merken we dat deze theorie te gelimiteerd is voor onze huidige maatschappij. Hiermee bedoelen we dat de focus op de sekse te beperkend is en beter uitgebreid wordt opdat gender geïncorporeerd wordt, gezien de duidelijke aanwezigheid van machtsrelaties

⁸ De enkele aanhalingstekens worden hier door ons toegevoegd om aan te geven dat de dag van vandaag niet iedereen die zwanger is automatisch een moeder genoemd kan worden. In andere landen kunnen transmannen al een poosje zwanger worden en zorgt de benaming ‘moeder’ voor extremere gevoelens van genderdysforie (MacDonald, et al., 2016). Sinds de recente wijziging van de Belgische transwet, is het mogelijk dat ook in ons land transmannen zwanger worden (Transgender Infopunt, 2017)

en machtsonevenwicht binnen de androcentrische theorie/cultuur⁹ (Gilman, 1911/1970; Scott, 1986). Hoe deze theorie het best hervormd wordt, ligt buiten de reikwijdte van deze thesis. Toch willen we alvast mededelen dat zulke hervorming het best rekening houdt met bepaalde bedenkingen uit de queertheorie over hoe we ‘vrouwelijkheid’ en ‘mannelijkheid’ definiëren en dus beter verder gaat dan het huidige genderbinaire denken (Barker & Scheele, 2016). Ook bepaalde fysieke seksuele (geslachts)verschillen¹⁰ zowel bij cis- als transpersonen als personen die zich non-binair identificeren blijven belangrijk om het androcentrisch denken en de negatieve gevolgen van zulk denken te definiëren (bv. Sorge & Totsch, 2016). Voorbeelden hiervan komen nog aan bod in het onderdeel Uitingen en gevolgen van androcentrisme in het dagelijks leven. Om deze reden zullen we een werkdefinitie hanteren om de androcentrische cultuur de dag van vandaag te omschrijven: het centraal, en dus belangrijk, achten van alles wat de dag vandaag in het algemeen als ‘mannelijk’ gepercipieerd wordt (i.e. de ‘mannelijke’ norm).

Deze punten van kritiek getuigen geenszins van een afkeer voor de androcentrische theorie en de oorspronkelijke argumentatie over de wijze waarop onze androcentrische cultuur is ontstaan en nog steeds bestendigd wordt. De argumentaties van zowel Ward (1903/1925) als Gilman (1911/1970) zijn gestoeld op hetgeen je als gewone burger toen kon, en nu nog steeds kan, zien in onze maatschappij. De essentialistische natuur van deze argumenten was toen, en nu soms nog, noodzakelijk om barsten te creëren binnen de androcentrische cultuur. Met de bemerkingen die we hier aanhaalden, willen we de lezer vooral uitnodigen om diepgaander na te denken over wat androcentrisme is, hoe stevig het ingeburgerd is in ons dagelijks leven en hoe deze theorie herwerkt kan worden naar de hedendaagse maatschappij. Zoals we zullen zien, bestaat het androcentrisch denken nog steeds en veroorzaakt het heel wat discriminatie in verschillende levensdomeinen.

1.2 Androcentrisme in het dagelijks leven

In het vorige onderdeel hebben we androcentrisme (voorlopig) gedefinieerd als het centraal, en belangrijk, achten van alles wat de dag vandaag in het algemeen als ‘mannelijk’ gepercipieerd wordt (i.e. de ‘mannelijke’ norm). Het betreft een ruime werkdefinitie omdat het ook een soort denken betreft dat wijdverspreid en interdisciplinair aanwezig is in onze maatschappij. Dit willen we dan

⁹ Zoals reeds werd omschreven in de inleiding, hanteren we hier een kritische definitie van gender waarbij de term dient om machtsrelaties aan te duiden.

¹⁰ Ik plaats het woord ‘geslachts’ hier tussen ronde haakjes, gezien het al te vaak een genderbinair denken oproept dat niet noodzakelijk geldt voor de realiteit in onze maatschappij.

ook aantonen met een aantal voorbeelden. Hierbij concentreren wij ons op drie thema's die ook aan bod komen in het boek van Gilman (1911/1970): gezondheid, educatie alsook industrie en economie, of te de arbeidsmarkt.

Wat betreft het eerste thema, gezondheid, geeft Gilman (1911/1970) aan dat door de 'mannelijke' dominantie binnen onze androcentrische cultuur, de natuurlijke seksuele selectie (en dus ook onze gezondheid als soort zijnde) in het gedrang is gekomen. Door vrouwen te dwingen thuis te blijven en afhankelijk te maken van mannen, kunnen ze niet meer 'het beste mannetje' uitkiezen (Gilman, 1911/1970). Of de verschillende visies over seksuele selectie in het boek van Gilman (1911/1970) kloppen of niet, is voer voor een ander debat. Wat onderzoekers bij primaten wel al hebben aangekaart is de aanwezigheid van seksisme en genderstereotypering binnen verschillende seksuele selectietheorieën, waarbij de acties van het mannetje centraal komen te staan, terwijl de vrouwtjes al te vaak als passieve reproductievaten worden omschreven (Génin & Masters, 2018). Deze androcentrische visie werd door Génin en Masters (2018) in hun onderzoek aangekaart, waarna ze hun eigen 'genderneutrale'¹¹ alternatieve hypothese voorstelden. Binnen de huidige gezondheidszorg kan het androcentrisch denken leiden tot extreme vormen van nalatigheid. In het redactioneel artikel "Because Women's Lives Matter, We Need to Eliminate Gender Bias" van Alspach (2017) vinden we een overzicht terug van een aantal studies die dit androcentrisch denken binnen de eerstelijnsgezondheidszorg en de spoedgevallenzorg aan de kaak stellen. Kort samengevat krijgen vrouwen minder snel medische hulp of doorverwijzingen alsook een lagere hoeveelheid medicatie vergeleken met mannen (Alspach, 2017). Dit kan omschreven worden als genderbias of seksisme, maar dus ook als het gevolg van ons androcentrisch denken, waarbij we de man als centraal stellen (en belangrijker achten). Ook de productie van en kennis rond medicatie, de verspreiding en marketing ervan alsook het voorschrijven ervan binnen professionele praktijken is al te vaak androcentrisch van aard (Chilet-Rosell, 2014). Heel wat farmaceutisch onderzoek maakt immers enkel gebruik van mannen als testsubjecten, waardoor vrouwen die deze geteste medicatie innemen, niet de gewenste resultaten verkrijgen (Sánchez-López & Limiñana-Gras, 2016). Ook de diagnostiek van bepaalde ziektebeelden zoals autisme (Beggiato et al., 2017; Dean, Harwood, & Kasari, 2017; Haney, 2016) en cardiovasculaire aandoeningen (Marcum, 2017; Sánchez-López & Limiñana-Gras, 2016) zijn lange tijd gebaseerd op de 'mannelijke' norm. Gelukkig zien we momenteel een kentering en een erkenning voor dit probleem verschijnen binnen de wetenschappen (Halladay et al., 2015). Een andere evolutie die we zien binnen het wetenschappelijke

¹¹ 'Genderneutraal' werd hier tussen enkele aanhalingstekens geplaatst, gezien neutraliteit volgens ons in een androcentrische wereld niet kan bestaan. Voor meer informatie, zie het onderdeel Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief?

onderzoek is dat men de ongelijke behandeling binnen geneeskundige omstandigheden niet enkel meer wijt aan biologische verschillen gekoppeld aan de sekse, maar dat men ook gender een belangrijke rol toekent (Chilet-Rosell, 2014; Sánchez-López & Limiñana-Gras, 2016). Deze bevinding vormt een ondersteuning voor ons pleidooi om de androcentrische theorie zoals Gilman (1911/1970) deze heeft beschreven, te herwerken en uit te breiden zoals eerder voorgesteld.

Binnen het thema van educatie, kaartte Gilman (1911/1970) de hypocrisie aan rond de term ‘feminisering’ van het onderwijs:

Education is a human process, and should develop human qualities – not sex qualities. Surely our boys are sufficiently masculine, without needing a special education to make them more so. [...] The advance of civilization calls for human qualities, in both men and women. Our educational system is thwarted and hindered, not as Prof. Wendell and his like would have us believe, by “feminization,” but by an over-weening masculinization. Their position is a simple one. “We are men. Men are human beings. Women are only women. This is a man’s world. [...]”. (p. 154 – 156)

Zoals we in dit fragment kunnen zien, merkt ze terecht op dat deze aanname getuigt van het niet herkennen van het eigen androcentrisch denken (Gilman, 1911/1970). De ‘feminisering’ van het onderwijs was het probleem, niet de reeds aanwezige ‘masculinisering’. Een denkfout dat wel vaker voorvalt dan we als maatschappij willen toegeven. Jammer genoeg werd deze term, en de ‘problemativering’¹² ervan, vlotjes overgenomen door hedendaagse onderzoekers uit de pedagogische wetenschappen waarbij sommigen graag de link maken met een verhoogde antischoolse attitude bij de jongetjes, terwijl anderen geen enkel verband vinden (Bossaert, 2009). Het onderwerp dat voornamelijk door pedagogen bestudeerd wordt, is zoals Gilman (1911/1970) het noemde, de bewuste educatie. Deze vorm van educatie werd lange tijd enkel voorbehouden aan jongetjes, waarbij meisjes enkel leerden van hun moeders hoe ze dienstig moesten zijn (Gilman, 1911/1970). De dag van vandaag wordt het aanleren van deze laatstgenoemde capaciteiten, zoals koken, poetsen, het huishouden beheren enzovoort, nog altijd bekeken als vaardigheden die behoren tot het private domein. Volgens ons zorgt dit mede voor het fenomeen van de onwankelbaarheid van genderstereotypen binnen het huishouden dat Glorieux en van Tienoven (2016) in hun studie over gender en tijdsbesteding terugvonden. Het is dan ook jammerlijk om te zien hoe de eindtermen in het Vlaamse onderwijs dit soort

¹² Het probleem bevindt zich volgens Martino (2008) niet bij de ‘feminisering’ van het onderwijs, maar eerder bij de heteronormativiteit van de hegemonische masculiniteit die de angst voor deze ‘feminisering’ voedt.

androcentrisch denken herbevestigen door deze educatieve basiscapaciteiten niet toe te voegen aan leergebied- of vakoverschrijdende eindtermen, respectievelijk in het basis- en secundair onderwijs (Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2017). Zo'n toevoeging aan het curriculum zou volgens ons de eventuele genderstereotype aanpak binnen het huishouden deels kunnen tenietdoen. Hoe dit het best aangepakt wordt, voor iedereen of specifiek voor jongetjes (Behrends & Schouten, 2017), is voor een meer uitgebreid debat. Daarnaast bestaat er ook het probleem van androcentrisme binnen schoolboeken. Blumberg (2008) schreef, na het uitvoeren van een uitvoerig rapport voor UNESCO omtrent *gender bias* in handboeken, dat de oververtegenwoordiging van jongetjes en mannen, naast andere belangrijke aandachtspunten omtrent gender zoals genderstereotypering, in schoolse handboeken wereldwijd een probleem vormt voor het bereiken van gendergelijkheid in het onderwijs. Uit de grote hoeveelheid artikelen die er geschreven zijn over 'feminisering' van het onderwijs (zie o.a. Bossaert, 2009; Vanerum, 2013), de vele 'mannelijke' hoofdpersonages in kinderboeken (zie o.a. Blumberg, 2008; Hoorens, 2006) en de opmaak van de Vlaamse eindtermen (Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2017) blijkt dat we nog altijd met een androcentrische blik naar de educatie van onze kinderen kijken. Bepaalde onderzoekers proberen hier een tegenwicht te bieden door aan te geven dat onze heteronormatieve, 'mannelijke' en zelfs witte blik op educatie ervoor zorgt dat we niet tot de juiste analyses komen wanneer we onderzoek doen naar bijvoorbeeld het lage aantal 'mannelijke' leerkrachten in het lager onderwijs of de prestaties en ervaringen van bepaalde subgroepen leerlingen met wiskundige leerstof (Leyva, 2017; Martino, 2008). Gezien kinderen de toekomst zijn, wordt het hoog tijd om ons androcentrisch denken binnen de educatie te deconstrueren.

Gilman (1911/1970) beschrijft in haar boek dat mensen graag arbeid verrichten en daar ook plezier uit halen, mits men educatie heeft genoten en volledig vrij is om te kiezen welk werk men doet. In alle andere gevallen wordt men ziek en ellendig (Gilman, 1911/1970). Volgens Gilman (1911/1970) heeft het androcentrisme ervoor gezorgd dat men arbeid heeft opgedrongen aan mensen, omdat men arbeid als iets 'vrouwelijk' en dus minderwaardigs achtte. Daarbij stelt ze dat "de economische man" enkel maar werkte als die iets in ruil kreeg en daarbij niet schuw was voor enige vorm van competitie (Gilman, 1911/1970). Maar wat met "de economische vrouw"? "To the androcentric mind she does not exist [...] their working abilities are limited to personal service." (Gilman, 1911/1970, p. 236-237). Als we kijken hoe onze huidige competitieve arbeidsmarkt door te hoge werkeisen en te weinig hulpbronnen er mede voor zorgt dat het aantal burn-outs stijgt (H. De Witte, persoonlijke communicatie, juni 2, 2017) en de manier waarop we zorgarbeid nog altijd niet als een volwaardige arbeid beschouwen, maar nog steeds als een 'vrouwenzaak' zien (Femina, 2014; International Labor Organization, 2016), kunnen we aannemen dat er nog niet veel is veranderd wat betreft onze mentaliteit. Zeker als

we kijken naar hoezeer de vrijetijdsbesteding bij vrouwen en mannen in ons land verschilt en afhankelijk blijft zijn van genderrolpatronen, waarbij vrouwen nog altijd het leeuwendeel van de zorgtaken, bewust of onbewust, op zich nemen (Glorieux & van Tienoven, 2016). De hernieuwde eis voor de invoering van een 30-urenweek klinkt dan ook harder dan ooit tevoren (De Spiegelaere & Piasna, 2017; Femma, 2014). Toch waarschuwen De Spiegelaere en Piasna (2017) dat arbeidsduurverkorting niet per se gendergelijkheid ten goede zal komen, gezien mannen niet automatisch de zorg- en huishoudstaken overnemen wanneer ze meer vrije tijd krijgen. Ook al voert men de 30-urenweek in, blijft het volgens ons belangrijk om het androcentrisch denken over de betaalde en onbetaalde arbeid verder te deconstrueren.

Veel van de onderzoeken die hierboven werden opgesomd, kan men terugvinden onder de term *gender bias*, wat logisch is gezien beide termen onderwerpen behandelen waarbij een bepaalde gender bevooroordeeld wordt. Gezien onze androcentrische cultuur, is het voornamelijk ‘mannelijkheid’ dat hoger gewaardeerd en dus meer bevooroordeeld wordt (Bem, 1993). Hoewel er meer en meer aandacht is voor het androcentrisch denken binnen de wetenschappen door deze *gender bias* te onderzoeken, stellen Cislak, Formanowicz en Saguy (2018) vast dat dit soort studies ondergewaardeerd worden in vergelijking met studies rond *race bias*. Er is dus nog een lange weg te gaan vooraleer dit probleem volledig begrepen kan worden.

1.3 Androcentrisch taalgebruik

Taal en de impact die woorden hebben op ons dagelijks leven wordt binnen de samenleving te vaak onderschat. Wanneer men de krant openslaat, de radio of tv inschakelt of op het internet surft, wordt men geconfronteerd met androcentrisch taalgebruik. Maar wat is dit androcentrisch taalgebruik nu in feite en hoe kunnen we het herkennen? Is het mogelijk om androcentrisch taalgebruik te vermijden en waarom zouden we dit moeten doen? Binnen dit onderdeel kaarten we eerst het theoretisch en filosofisch luik aan vooraleer de kenmerken van het androcentrisch taalgebruik te bespreken en verschillende strategieën aan te reiken om dit taalgebruik te proberen vermijden.

1.3.1 “What’s in a name?”

Zoals de quote van Hall, Evans en Nixon (2013, p. xvii) aan het begin van de Literatuurstudie doet vermoeden is er een nauwe link tussen taal, betekenis en cultuur waarbij taal opereert als een representationeel systeem bestaande uit tekens en symbolen die concepten, ideeën en gevoelens

weergeven (Hall, 2013). Hierbij omschreef Hall (2013) taal als iets ruimers dan hetgeen we spreken, horen en schrijven. Het is een systeem van representatie waarbij woorden, geluiden en beelden tekenen zijn die betekenis met zich meedragen en zowel concepten als conceptuele relaties representeren (Hall, 2013). In dit onderzoek concentreren we ons echter op de meer gelimiteerde definitie van taal, namelijk woorden. Daarnaast kan je taal ruimer zien dan het uitwisselen van betekenis en informatie. Volgens Kuch (2011) kan men taal ook bekijken als een soort spel tussen vraag en antwoord waardoor een ritueel van erkenning ontstaat. Zo zien we maar, hoewel een roos dezelfde zoete geur zal afscheiden als we deze anders benoemen, toch zal de diepe betekenis en de verschillende conceptuele relaties die het woord *roos* met zich meebrengt niet overgedragen worden op dit andere woord. Want taal bestaat niet op zichzelf. Het is een onderdeel van een groter geheel, een discours dat een bepaalde kennis produceert die past binnen wat Foucault beschreef als *the regime of truth*, het waarheidsregime van de huidige tijdsperiode en cultuur (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Dit waarheidsregime wordt geproduceerd, behouden, gewaardeerd en geregulariseerd door verschillende politieke mechanismen, waarbij Foucault politiek ruimer zag dan de instituties zelf; het betreft immers de complexe en alledaagse structuur van machtsrelaties waarin we ons bevinden (Lorenzini, 2015). De roos, bijvoorbeeld, is op zich ingebed in een romantisch en patriarchaal discours waarbinnen de ongeschreven, heteronormatieve regel bestaat dat men dit aan een vrouw, vriendin of minnares, moet geven tijdens Valentijn. Koppels die hier, of een variant hiervan, niet aan voldoen, krijgen in tijden van verhoogd consumentisme binnen het hedendaags kapitalistisch systeem vaak het gevoel alsof hun liefde niet 'echt' is (UKEssays, 2015). Met dit voorbeeld zien we dat discoursanalyse ruimer kan gaan dan het analyseren van teksten. Materiële zaken alsook menselijke handelingen maken immers ook deel uit van het discours (Hall, 2013). Toch mogen we de gesproken of geschreven taal niet verwaarlozen, gezien taal onze attitudes kan veranderen en een basis is waarop een maatschappij gebouwd kan worden (Jule, 2017).

Genderlinguïsten proberen de heersende ideeën over 'vrouwelijkheid' en 'mannelijkheid' in onze taal en teksten op de voorgrond te plaatsen. Dit om de verschillende machtsdynamieken binnen gender bloot te leggen via ons taalgebruik (Sneller & Verbiest, 2000). Het filosofisch kader waarop men vaak steunt betreft de situering van de man als norm en de vrouw als afgeleide, waarbij 'vrouwelijkheid' als het ware wordt verdrongen binnen symbolische structuren, denkvormen, taal en interactiepatronen (Irigaray, 1985/2002; Jule, 2017; Robbins, 2000; Spender, 1980). Volgens Luce Irigaray (1985/2002) is de geprivilegieerde taal op zich 'mannelijk' gegenderd, waardoor men nooit kan beweren neutraal te zijn in het spreken. Deze stelling kunnen we terugkoppelen aan het androcentrisme dat eerder werd besproken in het onderdeel *The Androcentric Theory*. Taal, en specifiek discours, is dus zelden neutraal. Hoewel de meeste wetenschappers zelf pretenderen neutraal te zijn, schrijven

ze volgens Irigaray (1985/2002) geseksualiseerd en weigeren ze hun eigen discours te analyseren. Hierdoor ontstaat de paradox dat men pretendeert een neutraal discours aan te houden terwijl men bijvoorbeeld de seksualiteit van de cortex onderzoekt vanuit een androcentrisch denkkader (Irigaray, 1985/2002). Een andere feministische filosofe die zich bezig hield met gender binnen de taal is Hélène Cixous. Haar grootste kritiek betrefte de focus van de Westerse maatschappij op gegenderde binaire opposities, een hiërarchisch onderdeel van het patriarchaal systeem waarbij het ondergeschikte woord telkens wordt geassocieerd met het 'vrouwelijke' (Robbins, 2000). Gezien deze posities van heerschappij en onderdanigheid, actief/intelligent/rede/hoofd versus passief/sensitief/emotie/hart, volgens Cixous overal aanwezig zijn binnen onze taal, wordt de vrouw onzichtbaar gemaakt als een (actief) onderwerp en is het nodig om het ganse systeem te herschrijven (Robbins, 2000). Zowel Irigaray als Cixous stellen voor om een 'vrouwelijke' taal, *parler-femme* en *écriture féminine*, te hanteren waarbij de spreker of schrijver geen rekening houdt met de Symbolische Orde die uit het 'mannelijk' denken stamt (Robbins, 2000). Hoewel de intenties voor het creëren van deze 'vrouwelijke' taal bij beide feministische filosofen goedbedoeld zijn, kunnen we niet ontsnappen aan het gevoel van dilemma dat ontstaat bij deze voorstellen. De aanwezige genderbinariteit dat gebruikt werd bij het omschrijven van deze taal, alsook het beperkt in vraag stellen van het eigen androcentrisch denken zijn bemerkingsen die al eerder aan bod kwamen binnen het onderdeel Bemerkingsen bij de androcentrische theorie. De focus, met de eventuele gevolgen hiervan, die Irigaray en Cixous plaatsen op het ontwikkelen van een eigen 'vrouwelijke' taal, iets wat volgens ons omschreven kan worden als een genderbewust taalgebruik, wordt verder besproken in het onderdeel Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief?. Hoewel we het belang van de filosofie die Irigaray en Cixous hierbij uitdragen niet willen beknotten, zal de lezer binnen deze literatuurstudie ontdekken dat we geen grote voorstander zijn van een compleet eigen 'vrouwelijke' taal. Net zoals Julia Kristeva, een tijdgenote van zowel Irigaray en Cixous, geloven we niet dat zulke 'vrouwelijke' taal ervoor zorgt dat de sporen van een androcentrische cultuur weggevaagd zullen worden en ijveren we om de zogenaamde universele waarheden van binnenuit deze androcentrische cultuur te analyseren en te ontcrachten (Robbins, 2000).

Hoewel het sentiment dat verborgen zit achter de beroemde quote van Juliet¹³, geschreven door Shakespeare, ons probeert te overtuigen dat het er niet toe doet hoe iemand benoemd wordt, zien we dat het gebruik van bepaalde woorden toch niet zo onschuldig is zoals het lijkt. In het volgende onderdeel Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik bespreken we specifiek wat we bedoelen

¹³ "What's in a name? That which we call a rose by any other name would smell as sweet." (Hylton, z.d.)

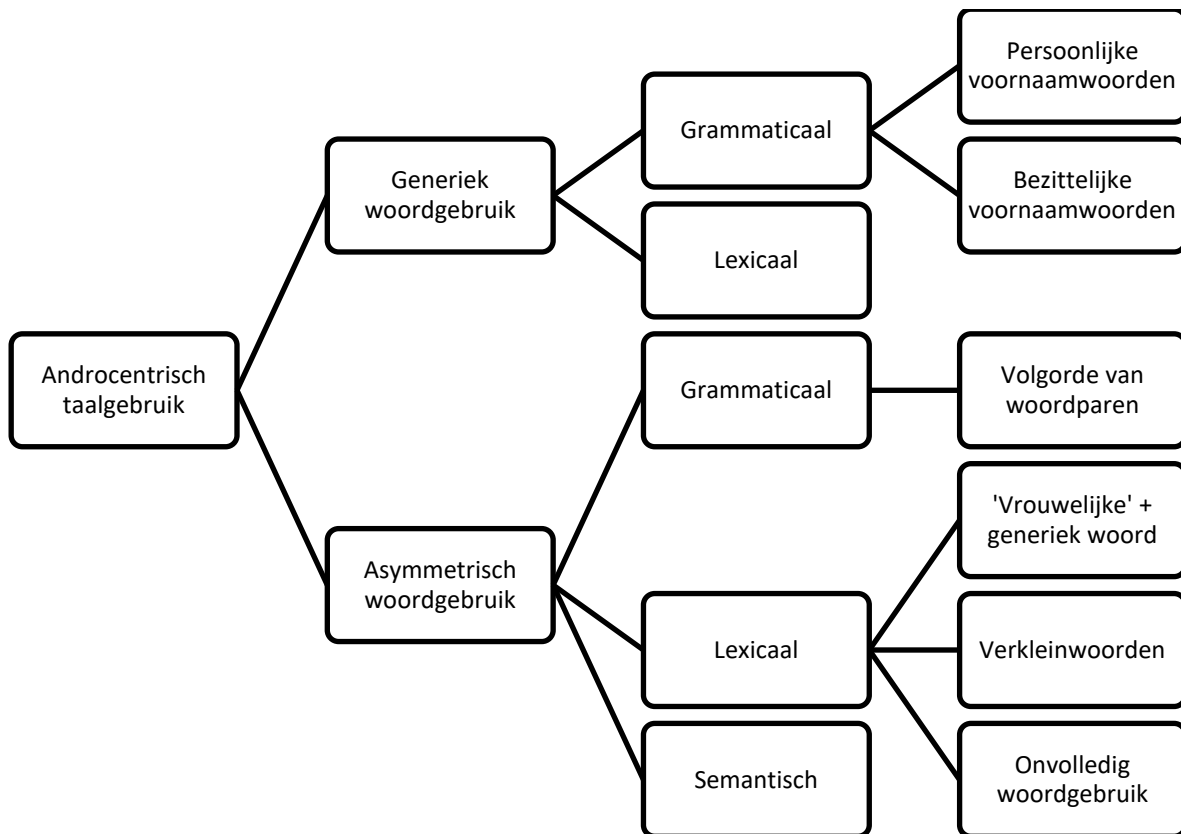
met de term androcentrisch taalgebruik en geven we aan de hand van verschillende onderzoeksresultaten mee dat bepaald woordgebruik toch niet zo onschuldig is zoals men aanvankelijk dacht.

1.3.2. Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik

Wanneer we in dit onderzoek praten over androcentrisch taalgebruik, dan doelen we effectief op de woorden zelf die we neerschrijven, uitspreken of die onze gedachten verwoorden. Hoewel bepaalde onderzoekers androcentrisch taalgebruik als synoniem gebruiken voor seksistisch taalgebruik (Martin & Papadelos, 2017), maken wij een onderscheid tussen beide termen. Seksistisch taalgebruik wordt volgens Doyle (2005) gedefinieerd als de termen en taalgebruiken die vrouwen uitsluiten of discrimineren en waarbij gebruik wordt gemaakt van genderstereotypen en genderrolpatronen. Kortom de verbale uitdrukkingen van seksistische opvattingen (Verbiest, 2000a). Het eerste deel van de definitie van Doyle (2005), het uitsluiten van vrouwen uit de taal, kunnen we onder de noemer plaatsen van androcentrisch taalgebruik. Het tweede deel omtrent de genderstereotypen en genderrolpatronen gaat volgens ons al een stap verder waarbij men rekening moet houden met de seksistische sociale structuren van een bepaalde plaats en tijdperiode om het taalgebruik als dusdanig te omschrijven (Ehrlich & King, 2005). Voorbeelden van seksistisch taalgebruik die volgens ons niet onder de noemer androcentrisch taalgebruik vallen zijn onder andere termen zoals moederlijk instinct. Deze term zal volgens Cameron (2005) niet veranderen van betekenis als we het vervangen door de term ouderlijk instinct, gezien het achterliggend seksistisch gedachtegoed nog altijd dit instinct automatisch bij de vrouw legt. Of de victim-blaming en seksualisering van verkrachtingslachtoffers die al te vaak aanwezig is bij bepaalde krantenartikelen (Clark, 2005). Ook de bevindingen dat men vrouwen vaker als passieve objecten of enkel in relationele context omschrijft of de verschillende spreekstijlen die bestaan tussen vrouwen en mannen (Jule, 2017) beschouwen we eerder als onderdeel van het seksistisch taalgebruik omdat dit meer samenhangt met de bestaande genderstereotypen en genderrolpatronen binnen onze samenleving. Veel feministische linguïsten hopen dat de aandacht die we spenderen aan een correcter taalgebruik ervoor zal zorgen dat het ‘mannelijk’ privilege en het patriarchaal systeem dat dit privilege bewerkstelligt gedeconstrueerd wordt (Jule, 2017). Toch mogen we niet vergeten dat androcentrische en seksistische taal maar specifieke onderdelen zijn van het androcentrisch discours binnen onze samenleving dat het huidige seksisme in stand houdt. Vrouwen die in een machtspositie negatiever beoordeeld worden op de werkplek ondanks hun successen (Jule, 2017); vrouwen die nog altijd minder betaald worden voor hetzelfde werk ook al bestaat er sinds 1957 het Verdrag van Rome waarin staat dat men gelijk loon voor gelijk werk verdient (European Commission, 2015); vrouwen die promotiekansen mislopen vanwege de traditionele genderrollen die persistent

blijven bestaan (International Labor Organization, 2016); vrouwen die ... Er bestaan talloze voorbeelden van het aanwezige seksisme binnen onze samenleving. Hier hebben we er een aantal opgesomd binnen het domein van de arbeidsmarkt, waarbij het seksisme veroorzaakt werd door een androcentrisch discours dat de man als centraal en belangrijker acht zowel als expert alsook als kostwinner. Beide ideeën komen tot uiting in het hedendaags seksistisch taalgebruik, door middel van onder andere genderstereotypen (Cameron, 2005; Doyle, 2005), en het androcentrisch taalgebruik dat symbolische annihilatie tot gevolg heeft (Martin & Papadelos, 2016; Menegatti & Rubini, 2017).

Binnen deze literatuurstudie maken we dus een onderscheid tussen androcentrisch en seksistisch taalgebruik. Maar hoe kunnen we androcentrisch taalgebruik herkennen? Gezien we Nederlandstalig zijn en we in het tweede deel van deze masterproef een Nederlandstalige casus zullen analyseren, beperken we de kenmerken van het androcentrisch taalgebruik tot de Nederlandse taal. Hierbij merken we op dat de term androcentrisme niet vaak gebruikt wordt binnen de genderlinguïstiek. Om deze reden hebben we op basis van eerder onderzoek een eigen classificatiesysteem opgesteld waarbij we op gepaste wijze zullen verwijzen naar de alreeds bestaande terminologie en pogingen tot categorisatie van eerder genderlinguïstisch onderzoek (zie Figuur 1).

Figuur 1. Classificatiesysteem voor androcentrisch taalgebruik gebaseerd op eerder genderlinguïstisch onderzoek.

Een eerste hoofdcategorie die wij onderscheiden, betreft het generiek woordgebruik. Deze categorie wordt door Sneller en Verbiest (2000) ook wel de seksistische taalstructuur genoemd. Hieronder plaatsen we naar analogie met het onderzoek van van Alphen en Corda (2006) twee subcategorieën, de grammaticale en de lexicale vorm. Onder het grammaticaal generiek woordgebruik verstaan we het gebruik van de persoonlijke voornaamwoorden *hij* of *hem* en het bezittelijk voornaamwoord *zijn* om zowel vrouwen als mannen aan te duiden (Bogaers, 2000; Jule, 2017; Sneller & Verbiest, 2002; van Alphen & Corda, 2006; Verbiest, 2000a). Bogaers (2000) beschrijft deze categorie zelf liever als het niveau van de syntaxis van het taalgebruikssysteem. Hier zien we duidelijk dat de man als norm beschouwd wordt, terwijl de vrouw onzichtbaar blijft (Doyle, 2005). Toch was dit niet altijd het geval. Binnen de Engelse taal gebruikte men voor de achttiende eeuw het enkelvoudige *they* vooraleer een aantal grammatici de generieke *hij*-vorm als regel voorschreven (Khosroshahi, 1989). Binnen deze categorie houden we zelf geen rekening met het grammaticaal geslacht van het woord, gezien deze vaak verschilt per regio alsook per tijdsperiode en men de voorkeur heeft te verwijzen naar mensen of dieren met voornaamwoorden die het biologisch geslacht (indien gekend) weergeven (Taaladvies.net, z.d.). Ook op het niveau van het lexicon maakt men gebruik van generieke termen (Bogaers, 2000). Deze tweede subcategorie, het lexicaal generiek woordgebruik, wordt door andere onderzoekers zoals Martin en Papadelos (2016) beschouwd als een vorm van metonymie. Binnen deze subcategorie vinden we de massaal gebruikte ‘mannelijke’ vormen van zelfstandige naamwoorden terug die gebruikt worden om zowel vrouwen als mannen (en hopelijk ook non-binaire personen) aan te duiden. Hierdoor herbevestigen we het androcentrisch discours waarbij we het ‘mannelijke’ als norm en het ‘vrouwelijke’ als uitzondering beschouwen (Doyle, 2005). Deze vorm van androcentrisch denken wordt pas zichtbaar wanneer we bij het spreken over vrouwen specifiek het woord ‘vrouwelijk’ voor het generieke woord plaatsen (Sneller & Verbiest, 2002). Hierdoor ontstaat er een genderlading en een asymmetrisch woordgebruik, gezien men in onze samenleving bijvoorbeeld vaker over ‘vrouwelijke’ literatuur praat dan over ‘mannelijke’ literatuur¹⁴ (Verbiest, 2000b). Een mooi voorbeeld van hoe het lexicaal generiek woordgebruik vaak een asymmetrisch woordgebruik tot gevolg kan hebben, kunnen we terugvinden in de term die we gebruiken om een politiek persoon te beschrijven. *Politicus* wordt zowel gebruikt voor vrouwen als mannen, hoewel de term *politica* ook bestaat voor vrouwen (Taaltelefoon, z.d.b). Daarnaast wordt de meervoudsvorm *politici* gebruikt om alle politieke personen te benoemen ongeacht de genderidentiteit. De ‘vrouwelijke’ meervoudsvorm is volgens Taaltelefoon (z.d.b) *politica’s*, hoewel dit volgens de Latijnse grammaticaregels *politicae* zou moeten zijn als we de

¹⁴ ‘Mannelijke’ literatuur wordt immers omschreven als literatuur (Verbiest, 2000b).

parallel maken met de ‘mannelijke’ meervoudsvorm. Vanuit een feministisch oogpunt kunnen we stellen dat de ‘vrouwelijke’ meervoudsvorm binnen de androcentrische taal niet belangrijk genoeg wordt geacht om correct te vervoegen in het Latijn, laat staan effectief te gebruiken. Wanneer we de termen *politicae* of ‘vrouwelijke’ *politici* intypen in een zoekmachine, zien we immers al snel waar de voorkeur binnen de Nederlandse taal naar uitgaat.

Het asymmetrisch woordgebruik beschouwen we als een tweede hoofdcategorie binnen het androcentrisch taalgebruik. Binnen deze categorie bezit de ‘mannelijke’ vorm van woorden vooral een statusverhogende waarde (Verbiest, 1991). Deze categorie wordt door Sneller & Verbiest (2000) ook wel omschreven als indirect seksistisch taalgebruik en door Doyle (2005) als niet-parallel taalgebruik. Bij deze hoofdcategorie onderscheiden we drie subcategorieën: grammaticaal, lexicaal en semantisch asymmetrisch woordgebruik. Onder de grammaticale vorm categoriseren we de specifieke volgorde die vrouw/man woordparen vertonen binnen het androcentrisch taalgebruik, namelijk het ‘mannelijke’ dat steevast op de eerste plaats wordt gezet (Bogaers, 2000). Bogaers (2000) zelf omschrijft deze vorm als het niveau van de syntaxis. Spender (1980) geeft in haar boek *The Man Made Language* aan dat een van de vroegste geschriften waarbij het ‘mannelijk’ woord voor het ‘vrouwelijke’ woord geplaatst wordt, bijvoorbeeld *broer en zus*, afkomstig is uit 1553, waarbij de auteur argumenteerde dat het natuurlijker was dat de man voor de vrouw geplaatst werd. Bijna een eeuw later werd deze argumentatie, met het toegevoegd sentiment dat het ‘mannelijk’ geslacht waardiger was dan het ‘vrouwelijke’, vlot overgenomen door verschillende academische grammatici (Spender, 1980). De dag van vandaag blijkt deze volgorde van vrouw/man woordparen nog altijd dominant te zijn binnen onze maatschappij waardoor het omdraaien van de woorden *geachte heer/mevrouw* als opvallend beschouwd wordt (Sneller & Verbiest, 2002). Een van de weinige uitzonderingen op deze regel betreft de beleefde aanspreking van *dames en heren* (Verbiest, 1997). De tweede subcategorie, het lexicaal asymmetrisch woordgebruik, kunnen we eventueel nog onderverdelen aan de hand van verschillende kenmerken. Bij het bespreken van de eerste hoofdcategorie, het generiek woordgebruik, eindigden we met de bemerking dat de lexicale subcategorie hiervan vaak een asymmetrisch woordgebruik tot gevolg kan hebben. Het voorbeeld dat we hierbij gaven was dat de generieke term *politicus* gebruikt wordt om zowel vrouwen als mannen aan te duiden, maar vrouwen ook kunnen benoemd worden als ‘vrouwelijke’ *politici*, terwijl het woord *politicae* een beter alternatief is. Binnen het dagdagelijks taalgebruik heeft men dus de neiging om de woorden ‘vrouwelijke’ of ‘vrouwen(-)’ voor het generieke woord te plaatsen om aan te duiden dat men praat over een vrouw of over iets dat door een vrouw werd gemaakt (van Alphen & Corda, 2006; Verbiest, 2000b). Ook Verbiest (2000b) beschouwt het kenmerk ‘vrouwelijke’ + generieke woord als een onderdeel van asymmetrisch woordgebruik en stelt dat dit waarschijnlijk het gevolg is van een inhaalbeweging om vrouwen te erkennen. Ook kan het een

gevolg zijn van het aanduiden van de persoon in kwestie als uitzondering binnen een beroep, ambt of bezigheid (Sneller & Verbiest, 2002). Hoewel men een praktische argumentatie kan inbrengen om deze ongeschreven regels te behouden, kunnen we niet ontsnappen aan het feit dat dit een zekere genderlading met zich meebrengt (Sneller & Verbiest, 2002; Verbiest 2000b). Daarnaast kan asymmetrisch woordgebruik ook in de omgekeerde richting gebeuren. We praten dan over een ‘mannelijke’ *prostituee*¹⁵ of een ‘mannelijk’ *model* omdat vrouwen hier volgens ons denkbeeld de norm zijn (Sneller & Verbiest, 2002). Hoewel deze omkering in de lijn ligt van hetgeen Kahneman en Miller (1986) de normtheorie¹⁶ noemden, horen we toch in het dagelijks leven amper de termen ‘mannelijke’ *verpleegster* of ‘mannelijke’ *vroedvrouw*. Volgens Verbiest (1991; 1997) ligt de oorzaak hiervan bij de stijgende interesse van mannen voor bepaalde beroepen die typisch met vrouwen worden geassocieerd, maar zich niet als dusdanig wilden benoemen waardoor er snel gekozen werd voor meer neutrale termen zoals *verpleegkundige* en *vroedkundige*, wat leidde tot een stijging van status en loon. Een ander fenomeen dat we onder dit kenmerk classificeren wegens de parallelle onderlinge gedachte is het feit dat men vooral vrouwen bij voor- en achternaam of enkel bij voornaam noemt, terwijl men mannen eerder bij voor- en achternaam of enkel bij achternaam noemt. Zoals Verbiest (2000b) aangeeft, wekt dit de indruk dat de genderidentiteit van een dichter, professor of een ander vooraanstaande persoon niet van belang is, behalve als het een vrouw betreft. “Daarmee is de ‘vrouwelijke’ positie gemarkeerd, de ‘mannelijke’ de norm” (Verbiest, 2000b, p. 153, enkele aanhalingstekens toegevoegd). Een tweede kenmerk van de subcategorie lexicaal asymmetrisch woordgebruik, betreft de verkleinwoorden die we al te vaak en te graag gebruiken om vrouwen en zaken die typisch geassocieerd worden met vrouwen aan te duiden. Dit brengt een genderlading met zich mee, waarbij het ‘vrouwelijke’ getrivialiseerd wordt (Verbiest, 1997). We gebruiken zo vaak verkleinwoorden om vrouwen aan te duiden dat we bepaalde woorden volgens Verbiest (1997) niet meer kunnen gebruiken om kleine mensen aan te duiden. Deze problematische vorm van androcentrisch taalgebruik komt pas aan het licht als we de vergelijking maken met hoe we onze ‘mannelijke’ collega’s, oversten, familieleden en vrienden benoemen. Zowel in het Nederlands als in het Engels is het de gewoonte om mannen als *man* te benoemen en vrouwen als *meisje*. Hierbij wordt de man als belangrijk genoeg geacht om effectief als *man* benoemd te worden, terwijl de vrouw minder serieus wordt genomen en vernederd wordt door haar te beschrijven aan de hand van haar kinderlijke versie (Doyle, 2005). Een laatste kenmerk die we onder

¹⁵ De ‘mannelijke’ vorm van het woord prostituee is blijkbaar prostitué, wat dezelfde uitspraak heeft als het woord prostituee (VRT Taalnet, z.d.)

¹⁶ De normtheorie stelt dat een groep de norm is en een andere groep dan het effect dat uitgelegd moet worden.

de subcategorie lexicaal asymmetrisch woordgebruik plaatsen is deze van het onvolledig woordgebruik. Volgens Doyle (2005) zorgt de eenvoudige toevoeging van *en -vrouwen*, zoals bijvoorbeeld *brandweerman en -vrouw*, voor een asymmetrie binnen de taal en is het correcter om de woorden voluit te schrijven, zoals *brandweervrouw en brandweerman* of *brandweerman en brandweervrouw*. Daarnaast vindt Doyle (2005) dat men beter gebruik maakt van genderneutrale termen om langdradige teksten te vermijden, behalve in specifieke contexten waar het wenselijk kan zijn om de ‘vrouwelijke’ vorm van de woorden voluit te schrijven, bijvoorbeeld om het genderstereotype binnen de ‘mannelijk’ gedomineerde beroepen te bevechten. De laatste subcategorie van het asymmetrisch woordgebruik is eerder semantisch van aard. Hieronder vallen woorden die zowel een ‘vrouwelijke’ als ‘mannelijke’ vorm hebben, maar waarbij we een inhoudelijk machtsaspect kunnen onderscheiden bij de ‘mannelijke’ vorm (Jule, 2017). Aan de ‘mannelijke’ vorm van het woord wordt meestal een hogere status toegekend, waardoor vrouwen zich gemakkelijker *filosoof* noemen dan dat mannen zich als *kleuterleidster* voorstellen; hierdoor wordt bij de ‘vrouwelijke’ vorm van een woord de focus verschoven van de betekenis van het woord naar de genderidentiteit van de persoon naar wie het woord verwijst (Verbiest, 2000b). Dit heeft als gevolg dat we de ‘vrouwelijke’ variant van een woordpaar, en daarbij aansluitend de vrouw die men dusdanig benoemt, als minderwaardig, en als minder competent bezien (Verbiest, 1997). Een voorbeeld hiervan in het Nederlands zijn de woorden *directrice* en *directeur*. Bij het eerste woord beelden we ons nog te vaak het hoofd van een school in, terwijl het tweede eerder doet denken aan iemand die een bedrijf leidt (Verbiest, 1991). Daarnaast bestaan er ‘vrouwelijke’ termen die al te vaak een negatieve of denigrerende connotatie hebben, terwijl de ‘mannelijke’ equivalent eerder positief of neutraal wordt gebruikt (Doyle, 2005). Dit komt voor bij de woorden *zondares* en *zondaar*, waarbij men bij het eerste woord snel de link maakt met illegale prostitutie, terwijl bij het tweede woord men eerder denkt aan een dief (Verbiest, 1997). Ook bestaan er heel wat negatieve ‘vrouwelijke’ termen die niet eens een ‘mannelijke’ tegenpool hebben of wanneer deze toch bestaan ze amper gebruikt worden ofwel een andere betekenis krijgen (Doyle, 2005; Verbiest, 2000b). Daarnaast hebben we een aantal woorden in ons taalgebruik die men enkel in de ‘mannelijke’ vorm kan terugvinden of enkel een ‘mannelijke’ betekenis toegekend krijgen. Een voorbeeld hiervan is het woord *God* dat volgens Spender (1980) oorspronkelijk veel vaker als ‘vrouwelijk’ of als androgyn werd gerepresenteerd, maar door ‘mannelijke’ geleerden binnen christelijke gemeenschappen gevormd werd tot een ‘mannelijke’ God. Recent besloot de Evangelische Lutheraanse Kerk in Zweden om *God* genderneutraal te maken (Vandervelden, 2017). Een beslissing die bij ons resulteerde tot een uiterst androcentrische uitspraak van gewoon hoogleraar Bijzondere Faculteit Kerkelijk Recht Rik Torfs: “Als je God met het ingeburgerde "Hij" omschrijft, denk je er niet over na. Maar als je God plots ‘vrouwelijk’ gaat maken, begin je hem pas echt geslachtelijk te maken.” (Vandervelden, 2017).

Hoewel we binnen deze sectie van het onderdeel Androcentrisch taalgebruik geprobeerd hebben om een classificatiesysteem te ontwikkelen op basis van voorgaande studies binnen de genderlinguïstiek is het mogelijk dat dit systeem niet optimaal werkt. Gezien de aanwezige genderbinariteit van het voorbije genderlinguïstisch onderzoek is het mogelijk dat toekomstige studies uitwijzen dat er meer categorieën noodzakelijk zijn om het androcentrisch taalgebruik volledig te omvatten. Daarnaast is het mogelijk dat bepaalde woorden in een andere categorie thuishoren of dat men woorden in meerdere categorieën kan onderverdelen. Dit classificatiesysteem dient vooral als een houvast voor de kritische discoursanalyse van de gekozen casus die wordt besproken in het tweede deel van dit document.

1.3.3. Androcentrisch taalgebruik vermijden?

In het vorig onderdeel, Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik, hebben we een classificatiesysteem voorgesteld waarmee we androcentrisch taalgebruik kunnen herkennen in het dagelijkse leven. De vraag die we hierbij kunnen stellen is: wat nu? Waarom is het belangrijk om androcentrisch taalgebruik te vermijden en hoe kunnen we dit in de praktijk uitoefenen?

Zoals al eerder werd aangekaart zijn er heel wat feministische linguïsten die hopen dat een correcter taalgebruik, waaronder het vermijden van androcentrische taal, ervoor zal zorgen dat het patriarchaal systeem met het bijhorend androcentrisch discours gedeconstrueerd wordt (Jule, 2017). Hierbij herhalen we graag de bedenking dat dit maar een van de zovele manieren is om het androcentrisme en seksisme binnen onze maatschappij aan te kaarten. Toch mogen we het belang hiervan niet onderschatten. Het feit dat ‘mannelijke’ voornaamwoorden of zelfstandige naamwoorden gebruikt worden om zowel vrouwen als mannen aan te duiden, zorgt volgens Spender (1980) ervoor dat vrouwen het moeilijker hebben om te ontcijferen of een bepaalde uitspraak ook voor hen is bedoeld. Het bemoeilijkt met andere woorden het dagelijks leven van elke vrouw en uitgebreider ook het dagelijks leven van elke non-binaire persoon. Een aantal onderzoekers hebben aangetoond dat het generiek gebruik van *hij* en *man*¹⁷ vaker beelden oproepen van alleen mannen in plaats van zowel vrouwen als mannen (Ehrlich & King, 2005; Khosroshahi, 1989). Er vindt dus symbolische annihilatie plaats. Dit fenomeen is volgens Khosroshahi (1989) veel vaker aanwezig bij mannen dan bij vrouwen, ongeacht het eigen gebruik van generieke of hervormde taal. Bij de laatste groep hing de symbolische annihilatie

¹⁷ In het Engels komt de generieke vorm van ‘man’ overeen met het woord ‘mens’. In het Nederlands gebruiken we dit niet als dusdanig, hoewel we bij het aanspreken van een groep mensen vaak de termen ‘gasten’, ‘jongens’ of ‘mannen’ laten vallen.

af van het eigen generiek taalgebruik (Khosroshahi, 1989). Daarnaast heeft het generiek gebruik van de woorden *hij* en *man* een negatief effect op hoe mensen de werkprestaties van vrouwen beoordelen alsook op hoe vrouwen hun eigen gevoelens van trots, belang en macht (Ehrlich & King, 2005) of hun gevoel van verbondenheid op het werk, motivatie voor en identificatie met hun job beleven (Stout & Dasgupta, 2011). Heel wat onderzoekers raden dus aan om eerder neutrale generieke termen te gebruiken zoals de voornaamwoorden *hij of zij*, *zij of hij* of het enkelvoudige *die/hen/hun*¹⁸ (Ehrlich & King, 2005; Khosroshahi, 1989; LaScotte, 2016). Een andere eenvoudige en meer subtiele oplossing is door gebruik te maken van de meervoudsvorm of de ganze zin te herschrijven opdat men geen nood heeft aan generieke woorden (Sneller en Verbiest, 2000).

Sneller en Verbiest (2000) geven terecht aan dat binnen het Nederlands taalgebied het vermijden van androcentrisch taalgebruik vooral moeilijk ligt bij beroepsbenamingen. Hoewel ‘mannelijke’ beroepsnamen vooral handig zijn vanwege de inherente status, de bekendheid bij de bevolking en de generieke functie, zorgen ze opnieuw voor de onzichtbaarheid van vrouwen (Sneller en Verbiest, 2000). Een alternatief hiervoor betreft het gebruik van een ‘vrouwelijk’ en ‘mannelijk’ woord om te laten tonen dat vrouwen bestaan, hoewel het risico kan bestaan dat er een betekenisverschil wordt geïmpliceerd door de asymmetrische machtsdynamieken binnen onze samenleving waardoor de vrouw in kwestie als deviant wordt beschouwd (Sneller en Verbiest, 2000). Daarom vindt Verbiest (1997) dat woordparen, waar er zowel een ‘vrouwelijke’ als ‘mannelijke’ vorm van het woord is, net zorgen voor een extra genderlading en dus misschien beter worden vermeden. Genderneutrale woorden beschouwen Sneller en Verbiest (2000) als een oplossing, maar hiervoor moet men nieuwe woorden verzinnen en verschillende genderlinguïsten hebben al opgemerkt dat deze genderneutrale termen vaak als synoniem gebruikt worden om de ‘vrouwelijke’ vorm van een beroepsnaam aan te duiden (Ehrlich & King, 2005; Sneller & Verbiest, 2000; Verbiest, 1991). Wat betreft het asymmetrisch gebruik van woorden, is het aan te raden om op voorhand na te gaan wat voor effect dit kan hebben op de lezer/toehoorder. Is het relevant of gepast om te benadrukken dat iemand een vrouw is? Zo ja, maak dan gebruik van symmetrie en vermeld ook bij mannen de genderidentiteit (Sneller en Verbiest, 2000). Dit geldt natuurlijk ook voor het al dan niet voluit schrijven van namen van vooraanstaande personen (Verbiest, 2000b).

¹⁸ In het Engels maakt men gebruik van het enkelvoudige *they* als neutraal voornaamwoord. Wanneer wij deze tactiek in het Nederlands willen repliceren, zouden we het voornaamwoord ‘ze’ of ‘zij’ moeten gebruiken, wat opnieuw een gender impliceert, namelijk het ‘vrouwelijke’. Heel wat Nederlandstalige non-binaire personen gebruiken daarom liever de voornaamwoorden ‘die’, ‘hen’ en ‘hun’ (Transgender Infopunt, z.d.).

De redenen om seksistisch taalgebruik in het algemeen te vermijden zijn simpel: het sluit de helft van de populatie uit waardoor vrouwen en hun verwezenlijkingen onzichtbaar blijven, het moedigt destructieve stereotypen aan en het zorgt voor ambiguïteit en dus ook voor communicatieproblemen (Doyle, 2005). Het eerste en laatste argument kunnen we ook gebruiken om te ijveren voor een afschaffing van het androcentrische taalgebruik. Maar is het genoeg om alleen bepaalde woorden te vervangen of aan te passen? Cameron (2005) gaat een stapje verder dan Doyle (2005) door te stellen dat niet-seksistisch taalgebruik veel meer is dan dit. Volgens Cameron (2005) is het beter om de betekenissen binnen de taal zelf aan te passen. Volgens haar is het, oppervlakkig, ineffectief en kan het zelfs een averechts effect teweegbrengen wanneer we seksistisch taalgebruik ombuigen in niet-seksistisch taalgebruik zonder hierover kritisch na te denken (Cameron, 2005). Het voorbeeld van moederlijk instinct dat voorkwam in het onderdeel Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik toont dit mooi aan. Andere feministische academici zoals Ehrlich en King (2005) ondersteunen dit idee dat taalhervorming enkel maar zal slagen wanneer ook de seksistische waarden en attitudes binnen een maatschappij worden aangepakt. Meer specifiek stellen ze dat een associatie met een hogere statusgroep noodzakelijk is voor het slagen van een niet-seksistisch taalbeleid (Ehrlich & King, 2005). Psychologisch onderzoek hieromtrent lijkt dit idee te bevestigen: de participanten die het modern seksisme, neoseksisme of ambivalent seksisme ondersteunden, kozen er expliciet voor om geen genderinclusieve taal te gebruiken vanwege hun negatieve attitudes alsook hun weerstand tegen dit soort taalgebruik (Sczesny, Moser, & Wood, 2015). Daarnaast maken we graag de kritische bedenking dat er binnen het genderlinguïstisch onderzoek een gebrek is aan studies die nagaan wat seksistisch taalgebruik alsook de genderbinariteit die aanwezig is bij het bespreken hiervan doet met non-binaire personen of transpersonen. De focus wordt immers al te vaak gelegd op hoe vrouwen niet aanwezig zijn binnen de taal en welke impact dit kan hebben op het psychologisch functioneren van vrouwen. Maar wat met non-binaire personen of transpersonen? Zoals de Lauretis (1987) al eerder had opgemerkt, zullen feministen steeds onbedoeld hetzelfde dominante discours reproduceren bij het beantwoorden van het gevraagdstuk. En gezien dit discours genderbinair is, zal onderzoek naar seksistisch taalgebruik genderbinair blijven. De kritische bedenkingen die we hebben besproken in het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie zijn dus ook hier van toepassing. Zelf hopen we dat we met deze literatuurstudie een barst maken binnen het eigen genderbinair discours van de genderlinguïstiek door de focus te leggen op het androcentrisme binnen de taal. Gezien we androcentrisme voorlopig gedefinieerd hebben als het centraal, en dus belangrijk, achten van alles wat de dag van vandaag in het algemeen als ‘mannelijk’ gepercipieerd wordt (i.e. de ‘mannelijke’ norm), leggen we de focus op het machtsvoorwerp zelf in plaats van op de groep die afwijkt. Hierdoor kunnen we

binnen deze groep, naast de traditionele focus op vrouwen, ook non-binaire personen en transperso-
nen opnemen waardoor het vermijden van androcentrisch taalgebruik inherent betekent dat we een
genderinclusieve taal hanteren¹⁹.

1.4 Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief?

Bij de voorgaande onderdelen hebben we de termen genderneutraal, -bewust en -inclusief al
kort aangehaald. Deze termen werden op dezelfde manier gebruikt zoals oorspronkelijk bedoeld was
door de geciteerde auteurs. Zowel binnen de academische wereld als de gewone samenleving worden
deze termen soms door elkaar gebruikt. Daarom dat we binnen deze literatuurstudie graag een on-
derdeel wijten aan de volgende vragen. Welke terminologie hanteren we het best bij het benoemen
van taal, gedrag of materieel bezit dat niet een bepaalde gender insinueert? Is het de bedoeling dat
we alles ontgenderen²⁰ of is het noodzakelijk dat we gender net zichtbaarder maken? Hoe moeten we
de dingen benoemen als we de ene of de andere methode toepassen? Zijn termen zoals genderneu-
traal, -bewust of -inclusief hiervoor geschikt?

Genderneutraliteit kan volgens Derrida gender neutraliseren opdat de geprivilegieerde gen-
derpositie, wat in een androcentrische maatschappij nog steeds de man betreft, herbevestigd wordt²¹
(Derrida, Adner, Doyle, & Hendler, 2005). Hij waarschuwt dan ook ten zeerste voor de gevaren van
deze vorm van genderneutraliteit (Derrida et al., 2005). Daarnaast kan genderneutraliteit volgens Der-
rida ook de genderoppositie (het 'vrouwelijke' versus het 'mannelijke') neutraliseren, terwijl het wel
rekening houdt met het feit dat er verschillen aanwezig zijn (Derrida et al., 2005). Zoals we in de voor-
bije literatuurstudie hebben aangetoond, plaatsen onderzoekers in onze androcentrische samenleving
het 'mannelijke' nog altijd op hetzelfde niveau als het neutrale. We kunnen in een androcentrische
maatschappij moeilijk spreken van genderneutraliteit als diegene die de cultuur en de ideeën uit de
geschiedenis vorm heeft gegeven telkens 'mannelijk' was (Irigaray, 2002). Hoewel genderneutraliteit
op dit moment een veelvoorkomende term is, zowel in de maatschappij als binnen de academie²², lijkt

¹⁹ In tegenstelling tot een genderneutrale of een genderbewuste taal. In het volgend onderdeel Gen-
derneutraal, -bewust of eerder -inclusief? wordt duidelijk waarom onze voorkeur uitgaat naar deze term.

²⁰ Mijn vrije vertaling van het woord *degendering*.

²¹ Zelf spreekt Derrida over een fallocentrisch privilege (Derrida et al., 2005), waarbij fallocentrisme
eenzelfde betekenis heeft als androcentrisme, hoewel de nadruk meer gelegd wordt op het 'mannelijk' ge-
slachtsorgaan, de penis (Boles & Hoeveler, 2004). Fallocentrisme wordt niet gebruikt binnen deze studie, gezien
deze expliciete nadruk op het geslachtsorgaan.

²² Wanneer we via de database *Web of Science* zoeken op het trefwoord "*gender neutral**", verkrijgen
we 149 resultaten binnen de categorie *Women's Studies*. Het trefwoord "*gender aware**" levert ons 39 resulta-
ten op, terwijl het trefwoord "*gender inclusi**" amper 19 resultaten weergeeft binnen de categorie *Women's
Studies*.

het erop dat men al te vaak het androcentrisme binnen onze maatschappij hierbij vergeet in vraag te stellen. Men hanteert dus in feite de eerste vorm van genderneutraliteit die Derrida heeft omschreven (Derrida et al., 2005). Een mooi voorbeeld hiervan is het besluit van de Vlaamse Overheid om zomaar de vermelding ‘v/m’ weg te laten op vacatures zonder rekening te houden dat heel wat beroepsnamen ‘mannelijk’ ongemarkeerd zijn (Informatie Vlaanderen, z.d.; Lievens, et al., 2007). Deze focus op genderneutraliteit brengt het onzichtbare gevaar van genderblindheid met zich mee (Lievens et al., 2007; United Nations Statistics Division, 2015). Genderblindheid wordt zowel door de United Nations Statistics Division (UNSD) (2015) als door het European Institute for Gender Equality (EIGE) (z.d.a) gedefinieerd als het niet kunnen herkennen van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden die toegeschreven of opgelegd worden aan meisjes/vrouwen en jongetjes/mannen in specifieke sociale, culturele, economische en politieke contexten waardoor de status quo behouden blijft. Met andere woorden, het niet kunnen herkennen van ons eigen androcentrisch denken kan leiden tot genderblindheid. In het onderdeel Androcentrisme in het dagelijks leven hebben we kort een aantal onderzoeken en denkwijzen besproken waar we het gevaar van genderblindheid terugvinden. Telkenmale opnieuw waarschuwen academici alsook middenveldorganisaties ons voor deze problematiek (zie o.a. Oxfam International & European Women’s Lobby, 2010; Pollitzer, 2017), waarbij we de cruciale vraag kunnen stellen: zal de maatschappij hiermee rekening houden?

Een aantal feministische academici stellen voor om genderblindheid binnen de maatschappij en de academie te bestrijden door onder andere genderbewust of -sensitief om te gaan met ideeën en onderzoek (zie o.a. STAGES project, 2015; Wajcman, 2004). Gendersensitiviteit wordt door EIGE (z.d.b) gedefinieerd als de beleidsmaatregelen die rekening houden met de specifieke noden van vrouwen en mannen met oog op het elimineren van ongelijkheden en het promoten van gelijke verdeling van middelen, waarbij aandacht wordt besteed alsook rekening wordt gehouden met de genderdimensie. Lievens et al. (2007) definieerden genderbewust als het (h)erkennen van genderongelijkheden en er bewust mee omgaan. Met beide omschrijvingen gaan wij vanzelfsprekend akkoord. Toch hebben we enkele bedenkingen over het gebruik van deze term. Deze kunnen we zoals bij het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie onderverdelen in drie kritiekpunten: essentialisme, eigen androcentrisch denken alsook de huidige genderbinariteit in vraag stellen. Onderzoekers die het genderbewust denken promoten, waarschuwen ons hierbij dat we ons niet mogen blind staren op de verschillen tussen vrouwen en mannen, meisjes en jongetjes, gezien dit gevaren met zich kan meebrengen (De Baerdemaeker, persoonlijke communicatie, 23 februari, 2016; Knobbe, 2012; UNESCO, 2015). Essentialisme is het grote gevaar dat kan ontstaan wanneer we genderbewust willen zijn in ons denken en doen zonder hier kritisch mee om te gaan. Vaak wordt het ook gekoppeld met concepten zoals goedbedoeld seksisme (bv. “als vrouw ben je beter geschikt om voor de kinderen te zorgen”) of

vijandigheid tegenover mannen (bv. de opmerking *boys will be boys* wanneer jongetjes met elkaar vechten op de speelplaats) en is dit denken inherent aan genderstereotypen (Rudman & Glick, 2008). Gezien deze vormen van seksisme negatief gecorreleerd zijn met de United Nations' Gender Empowerment Index, wat de mate van gendergelijkheid in een land meet (Rudman & Glick, 2008), is het noodzakelijk om aandacht te hebben voor de invulling van de term 'genderbewust'. Een overige bemerking betreft het eigen androcentrisch denken in vraag stellen. Zoals we al in het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie hebben aangehaald, is het moeilijk om te onderscheiden wat specifiek als 'vrouwelijk' kan beschouwd worden en wat een gevolg is van ons androcentrisch denken. Wat betreft onze taal, moet de vrouw volgens Irigaray (2002) nog altijd haar eigenheid creëren, haar eigen taal, woord en stijl van spreken. Hierbij kunnen we de vraag stellen of dit per se hoeft en of het niet beter is om ons te concentreren op het androcentrisch taalgebruik en deze trachten te ontmantelen van binnenuit zoals Kristeva in gedachten had (Robbins, 2000). Deze vraag stellen we onszelf, maar ook onze lezer, gezien kritiek op het androcentrisch denken (Gilman, 1911/1970), alsook het omschrijven van genderbewust denken als oplossing voor het vals gevoel van genderneutraliteit (EIGE, z.d.b) al te vaak genderbinair wordt omschreven. Essentialisme zorgt ervoor dat het genderbinaire denken aanwezig blijft in onze maatschappij (Rudman & Glick, 2008), maar we kunnen het evengoed ook andersom stellen: genderbinair denken zorgt voor het voortbestaan van essentialisme.

Hoewel Irigaray (2002) in haar boek *To Speak Is Never Neutral* het androcentrisme binnen zowel de taal als de wetenschappen bekritiseert, gebruikt ze hiervoor een genderbinaire terminologie. Zoals we eerder zagen kan genderbewust omgaan met taal, interacties, beleidsmaatregelen enzovoort genderblindheid voorkomen (Lievens et al., 2007), maar roept het ook het gevaar voor essentialisering op (De Baerdemaeker, persoonlijke communicatie, 23 februari, 2016; Knobbe, 2012; UNESCO, 2015), gezien het in de praktijk vaak genderbinair wordt toegepast (Expoo, z.d.). Er is dus nood aan een uitbreiding van ons denken, zeker en vast gezien onderzoekers nonbinaire personen al te vaak uit het oog verliezen terwijl net deze groep de genderbinariteit zowel binnen de trans- als cisgender gemeenschap uitdaagt (Darwin, 2017). De tweede vorm van Derrida's genderneutraliteit waarbij de genderoppositie geneutraliseerd wordt, zou hierop een antwoord kunnen bieden (Derrida et al., 2005). Genderinclusiviteit betekent voor ons dus het combineren van een niet-androcentrische genderneutraliteit met een genderbewuste aanpak. Volgens ons zou dit zowel de valse neutraliteit alsook het essentialistisch en genderbinair denken die de vorige twee termen teweegbrachten teniet doen. Genderinclusiviteit is een term die nog niet helemaal is ingeburgerd, maar langzaam wel intrede doet binnen de mainstream media (Verdonck, 2018).

Een neutrale taal is, zoals Irigaray (2002) aangeeft, een doel dat op zich nooit zomaar bereikt zal worden. Het wordt geconstrueerd aan de hand van verschillende discoursanalyses (Irigaray, 2002).

Hoewel wij in deze thesis spreken over genderinclusief in plaats van genderneutraal taalgebruik, willen we via onze discoursanalyse een steentje bijdragen aan deze visie van Irigaray.

2. Genderrepresentatie in het medialandschap

Het tweede hoofdstuk beschrijft voornamelijk hoe gender gerepresenteerd wordt binnen de media. Wat voor belang heeft gender binnen de mediastudies? Welke soort bevindingen hebben onderzoekers al aangetoond? Hoe zit het specifiek met de genderbeeldvorming binnen het radiomedium? Zoals heel wat academisch werk, hadden ook de mediastudies voor een lange tijd een puur androcentrische blik. Het is pas vanaf de jaren '60 met de opkomst van het academisch feminisme dat men onderzoek deed naar vrouwen en genderbewustzijn binnen de media (Van Zoonen, 1994). Toch is genderrepresentatie binnen de massamedia een belangrijk onderwerp, gezien media een niet te onderschatten bron is om betekenis te geven aan gender (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Hierbij definiëren Krijnen en Van Bauwel (2015) genderrepresentatie als zowel de numerieke aanwezigheid van vrouwen en mannen binnen de media en de rollen die ze toegewezen krijgen alsook de tentoonstelling en het zich inbeelden van wat gender precies is, hoe vrouwen en mannen worden voorgesteld in de media en wat voor betekenis hierachter zit. Representatie wordt door verschillende disciplines onderzocht, gaande van psychoanalyse tot sociale psychologie, waarbij de onderzoekers zich vooral focussen op reclame, populaire cultuur en nieuwsmedia (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Via deze korte literatuurstudie willen we een aantal interessante bevindingen bespreken die volgens ons het aanwezige androcentrisme binnen de massamedia aan de kaak stellen. Hierbij concentreren we ons specifiek op de genderbeeldvorming binnen het medialandschap, waarbij we de genderrepresentatie in zowel het productieproces als in de mediaconsumptie even aan de kant laten.

2.1 Genderbeeldvorming binnen de media.

Eerst en vooral gaan we na hoe gender en media zich met elkaar verhouden en wat de implicaties zijn van genderbeeldvorming in de media. Hierbij maken we gebruik van de tweeledige definitie van genderrepresentatie die Krijnen en Van Bauwel (2015) in hun boek *Gender and Media: Representing, Producing, Consuming* hebben beschreven.

2.1.1 Numerieke representatie van gender

Wat betreft de numerieke aanwezigheid van vrouwen en mannen binnen de media zien we telkens hetzelfde opduiken binnen de reclame, populaire cultuur en nieuwsmedia: symbolische annihilatie veroorzaakt door de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de massamedia, waardoor deze symbolisch afwezig blijven (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Wat betreft de representatie van gender vormt reclame een waar slagveld waarop hevig gestreden wordt om de aanwezige stereotype beeldvorming van vrouwen te onderzoeken en aan te klagen (Van Hellemont, 2017; Van Zoonen, 1994). Wereldwijd zien we binnen de reclame vrouwen vaker terug in de private ruimte en promoten ze vooral cosmetica en huishoudproducten terwijl mannen zich vaker in de publieke ruimte vertoeven en afgebeeld worden naast meer technische producten zoals auto's en mechanische gereedschap (Krijnen & Van Bauwel, 2015; Van Zoonen, 1994). Bij populaire media zijn mannen opnieuw oververtegenwoordigd in films, tv-series, muziekvideo's, behalve dan bij magazines gericht naar tienermeiden en bepaalde types van games (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Een onderzoek van de Geena Davis Institute on Gender in the Media in 2014 laat blijken dat tussen 2010 en 2013 in 120 films maar 31% van de genoemde personages een vrouw was, terwijl slechts 21% van de films een 'vrouwelijke' protagonist of co-protagonist hadden (Jule, 2017). Een andere studie van hetzelfde instituut wees uit dat bij 700 topfilms tussen 2007 en 2014 slechts 30% van de personages met tekst een vrouw was (Jule, 2017). Wat betreft het nieuws, daar komen meer mannen dan vrouwen aan bod, zowel bij het presenteren zelf alsook om te getuigen als experten (European Commission, Directorate-General for Employment, Industrial Relations and Social Affairs, 1999; Krijnen & Van Bauwel, 2015). Deze bevindingen worden niet alleen vastgesteld in Vlaanderen (De Clercq & Saeys, 2000; De Vuyst, Vertoont, & Van Bauwel, 2015, 2016; Van Bauwel, 2010), maar zijn een wereldwijd fenomeen (Gallagher, 2005; Global Media Monitoring Project [GMMP], 1995; Macharia, Ndangam, Saboor, Franke, Parr, & Opoku, 2015; Macharia, O'Connor, & Ndangam, 2010; Spears, Seydegart, & Gallagher, 2000). Wat betreft het aantal 'vrouwelijke' journalisten alsook het aantal vrouwen die in het nieuws voorkomen, zien we tot onze spijt dat de statistieken voor Vlaanderen amper de kaap van 30% overschrijden (De Clercq & Saeys, 2000; De Vuyst, Vertoont, & Van Bauwel, 2015, 2016; Van Bauwel, 2010). Daarnaast zien we bij nieuwsverhalen de binaire genderstereotype opdeling terug: vrouwen spreken vaker over onderwerpen die te maken hebben met cultuur, educatie opvoeding en welzijn of consumptie, terwijl mannen meer gerelateerd worden aan thema's zoals financiën, economie, politiek en buitenlands nieuws (De Swert & Hooghe, 2010; Van Zoonen, 1988). Wanneer vrouwen voorkomen in nieuwsverhalen worden ze veel vaker voorgesteld als slachtoffer, komen ze minder aan het woord, wordt hun familiale situatie vaker vermeld, zijn ze veel jonger, komen ze vaker voor op de foto of televisie en beoefenen ze vooral een job met een lagere status (De Clercq & Saeys, 2000; De Vuyst, Vertoont, & Van Bauwel, 2016).

Niettegenstaande de vele studies over numerieke representatie van vrouwen en mannen in de media (zie o.a. de GMMP-rapporten, 1995, 2000, 2005, 2010, 2015), concluderen heel wat onderzoekers dat er weinig verbetering heeft plaats gevonden (zie o.a. Creedon & Cramer, 2007). Hoewel de mogelijke impact van deze numerieke representatie op onze kijk op de samenleving geen focus is van de huidige studie, willen we toch een aantal onderzoeken aanreiken waaruit duidelijk wordt hoe het machtsaspect binnen gender van belang is bij deze vorm van representatie. Zowel binnen de reclame, de populaire cultuur als de nieuwsmedia is het belangrijk om de opdeling van vrouwen en mannen in genderstereotype rollen te doorbreken. De genderstereotype opdeling van vrouwen in meer zorgende, gemeenschapsrollen versus mannen in meer actieve, leidinggevende rollen kan immers leiden tot systeemjustificatie van de status quo (Jost & Kay, 2005). Ook herbevestigt deze opdeling de reeds aanwezige genderstereotypen, wat opnieuw tot een essentialisering van de genderrollenpatronen kan leiden (Rudman & Glick, 2008). Daarnaast kan de ondervertegenwoordiging van vrouwen bij nieuwsmedia zorgen voor een vertekend beeld van de verwachtingen die men heeft over wat het publiek wil zien (Byerly & Ross, 2006; Project for Excellence in Journalism, 2005). Hierbij is het verschillend socialisatieproces dat vrouwen en mannen meemaken op basis van hun gender een factor die kan leiden tot een verschillende aanpak van nieuwsonderwerpen (Rodgers & Thorson, 2003). Zolang de hoogste niveaus binnen de krantenredacties meer bevolkt worden door mannen, is het dus niet verwonderlijk dat de richtlijnen voor wat als goede, objectieve journalistiek wordt gezien op hun visie is afgestemd (Demoor, De Bleekere, & Saeys, 2000). Toch betekent dit niet dat meer ‘vrouwelijke’ journalisten vanzelfsprekend leidt tot een significant groter aandeel vrouwen als nieuwsbron (De Vuyst, Verdoorn, & Van Bauwel, 2016). Men mag immers de impact van ‘mannelijke’ dominantie binnen nieuwsorganisaties, zeker de grotere redacties, niet verwaarlozen (Rodgers & Thorson, 2003).

2.1.2 Hoe wordt gender gerepresenteerd?

Hiervoor werd er vooral aandacht geschonken aan de kwantitatieve metingen van genderrepresentatie, waarbij we duidelijk zagen dat mannen oververtegenwoordigd zijn binnen de media, bijvoorbeeld als nieuwsmaker of nieuwsactor (De Vuyst, Verdoorn, & Van Bauwel, 2016). In dit onderdeel gaan we na hoe representaties in de media de macht aanwezig binnen het genderspect in vraag stellen, hoe ze deze macht al dan niet bewust (re)produceren en hoe onze eigen subjectiviteit hierdoor beïnvloed wordt, we bestuderen met andere woorden de relatie tussen representatie en cultuur (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Hierbij is het belangrijk om de constructie van gender te zien als zowel het eindproduct als het proces zelf van zowel representatie als zelfrepresentatie, het is een discours dat mede vorm krijgt via de media (De Lauretis, 1987).

Het alom vertegenwoordigde binaire genderdiscours wordt geproduceerd en gereproduceerd aan de hand van zowel onze taal alsook onze sociale handelingen en past binnen het huidige waarheidsregime (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Media kunnen we omschrijven als een van de verschillende politieke mechanismen waarlangs dit waarheidsregime wordt geproduceerd en in stand gehouden (Lorenzini, 2015). Toch mogen we niet vergeten dat de impact van het genderdiscours op de kijker zelf ook afhangt van de ingenomen subjectpositie²³ (Krijnen & Van Bauwel, 2015). De betekenis die wordt gegeven aan een bepaalde mediaboodschap wordt dus niet enkel geproduceerd door de mediakanalen op zich, maar ook door het publiek zelf, rekening houdend met de heersende machtsstructuren (Van Zoonen, 1994). Hoe deze representaties geïnterpreteerd worden en betekenis krijgen, hangt dus af van een bredere context. Vaak kan de betekenis van bepaalde teksten afhankelijk zijn van andere teksten waardoor het publiek een specifieke boodschap meekrijgt, tenminste als men op de hoogte is van deze relatie (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Dit fenomeen werd door Kristeva omschreven als intertekstualiteit (Robbins, 2000) en kan eventueel als hulpmiddel dienen om conventionele genderrepresentaties te doorbreken (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Daarnaast waarschuwen Krijnen en Van Bauwel (2015) ons dat de aanwezigheid van verschillende subjectposities nog altijd afhankelijk is van het huidige genderdiscours en de aantallen dus niet eindeloos zijn. Deze subjectiviteit en subjectposities zijn belangrijk voor de vorming van onze identiteit dat mede door representaties in de media wordt geconstrueerd (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Media heeft dus een niet te onderschatten invloed op hoe we onszelf en de ander zien, zeker wanneer er veelvuldig gebruik wordt gemaakt van stereotypen die bepaalde machtsdynamieken in stand houden (Krijnen & Van Bauwel, 2015).

Heel wat onderzoek omtrent het in vraag stellen van de aanwezige machtsdynamieken binnen de genderbeeldvorming in de media focust zich op beeldmateriaal zoals TV series, films, muziekvideo's, reclamebeelden, enzovoort (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Hierbij zien we vaak dat de media al te vaak gebruik maakt van polarisatie en generalisatie van de waarden, gedragingen en stijlen die vrouwen en mannen uitdragen (Jule, 2017). Bepaalde onderzoekers gaan hier meer intersectioneel te werk dan anderen, zoals Means Coleman (2011) die de opmerking maakte dat zwarte vrouwen op verschillende stereotyperende manieren worden weergegeven, als diva's, sletten, ongehuwde moeders of extreem boze en emotionele personages, maar amper als vrouw. Ward, Rivadeneyra, Thomas, Day en Epstein (2013) die de seksuele objectificatie van zwarte vrouwen binnen hiphop muziekvideo's onderzochten. Of Durham (2007) die via een semiotische analyse aankaartte dat de opkomst van meer

²³ Hoe we kijken naar bepaalde representaties afhankelijk van onze eigen subjectiviteit, waarbij we subjectiviteit kunnen definiëren als de voorwaarde om een persoon te zijn en de processen waardoor we een persoon worden, hoe we onszelf ervaren in tegenstelling tot hoe we onszelf identificeren (Barker & Willis, 2012, p. 220).

raciale ‘vrouwelijke’ schoonheid in tienermagazines te omschrijven is als een verkooptruc binnen het consumentisme en eerder gepaard gaat met assimilatiedruk dan een appreciatie voor deze vorm van schoonheid die een specifieke politieke, sociale en historische geschiedenis met zich meedraagt. Andere onderzoekers proberen ons duidelijk te maken dat ook het Westen weet heeft van schadelijke culturele praktijken die tot uiting kunnen komen in de media zoals bij seksistische reclame (Van Hellemont, 2017). Schadelijke culturele praktijken worden door de Verenigde Naties (VN) gedefinieerd als culturele/traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van meisjes en vrouwen, dienen om mannen te behagen, genderstereotyperende rollen creëren en gerechtvaardigd worden vanuit een traditie, maar een Westerse bias bij de VN voorkomt dat we deze definitie toepassen op onze eigen Westerse praktijken (Jeffreys, 2014). Wat betreft de genderrepresentatie in reclame, zien we soms tegenstrijdige onderzoeksresultaten terug. Sommige onderzoekers geven aan dat vrouwen meer realistisch afgebeeld worden, terwijl anderen vonden dat vrouwen nog altijd de ondergeschikte positie innamen en vooral in de rol van huisvrouw en moeder werden afgebeeld (Mitchell, 2007). Bepaalde studies geven aan dat de decoratieve rollen voor vrouwen, die gelinkt worden aan goedbedoeld seksisme en dus nefast zijn voor het verkrijgen van gendergelijkheid, zelfs in opmars komen, terwijl mannen nog altijd vaker in professionele posities worden afgebeeld (Zotos & Tschla, 2014). In het algemeen wordt er aangenomen dat reclame onrealistische representaties weergeeft zoals de gelukkige huisvrouw, de schoonheidsmythe, het geseksualiseerde object, enzovoort, die gekoppeld worden aan bepaalde gedragsmatige effecten zoals eetstoornissen, vrouwobjectiverend gedrag of psychologische effecten zoals een laag zelfbeeld, toename van depressies enzovoort (Mitchell, 2007; Van Hellemont, 2017).

Wanneer we ons focussen naar onderzoek omtrent genderbeeldvorming binnen het taalgebruik in de media zien we dat dit op zich een minder begeerd onderwerp lijkt te zijn. Vaak wordt het als onderdeel van een groter geheel bestudeerd (zie o.a. Horvath, Hegarty, Tyler, & Mansfield, 2012) of ligt de focus op genderstereotypen (Jule, 2017). Bij het analyseren van het huidige mediadiscours vinden we bij advertenties, covers en artikels in magazines vooral een neoliberale boodschap terug waarbij zowel vrouwen als mannen zichzelf moeten verbeteren en succesvol moeten worden (Jule, 2017). Succes wordt hier voor vrouwen nog altijd te vaak gedefinieerd als fysiek aantrekkelijk en mager zijn, terwijl dit bij mannen wordt beschreven als rijkdom en macht (Jule, 2018). Daarnaast blijken vooral krantenkoppen en de bijhorende artikels vaak problematisch taalgebruik te vertonen. Clark (2005) onderzocht hoe *The Sun* in 1986 en 1987 berichtte over ‘vrouwelijke’ slachtoffers van seksueel geweld en concludeerde dat deze krant manipulatieve technieken gebruikte om de schuld ofwel bij de dader ofwel bij het slachtoffer te leggen, daarbij het slachtoffer seksualiseerde en probeerde om verkrachtingsmythes te herbevestigen door onbekende daders als monsters af te schilderen. Jaren

later blijft de genderbeeldvorming in taalgebruik nog altijd een machtsonevenwicht vertonen zoals het onderzoek van Johnson en Ensslin (2007) aantoont. Uit hun analyse van de woorden *haar taal* en *zijn taal* bij twee Britse nieuwskranten in de periode van 2004 en 2005 blijkt dat er positiever geschreven werd over de taal die mannen spraken. In het algemeen werd er minder gesproken over *haar taal* en werd *zijn taal* als bekwamer en meer taboedoorbrekend (in de positieve zin) besproken (Johnson & Ensslin, 2007). Bij de weinige keren waarop men *haar taal* positief besprak, vergeleek men dit impliciet met de ‘mannelijke’ norm of bejubelde men dat *haar taal* niet stereotiep ‘vrouwelijk’ was (Johnson & Ensslin, 2007). Kortweg, vrouwen werden geroemd om hun taalgebruik als deze niet als stereotyperend ‘vrouwelijk’ werd bevonden en meer richting het ‘mannelijk’ taalgebruik ging. Hoe belangrijk mediaonderzoek is naar genderbeeldvorming via taal blijkt onder meer uit hoe extreem seksistische denkbeelden gemakkelijk verspreid kunnen worden via magazines. In het onderzoek van Horvath, Hegarty, Tyler en Mansfield (2012) blijkt dat jonge mannen in het Verenigd Koninkrijk die *lads’ mags* lezen de aanwezige verkrachtingstaal²⁴ niet kunnen onderscheiden van uitspraken die veroordeelde verkrachters zelf gebruikten tijdens hun verhoor. Hierbij concludeerden de onderzoekers dat *lads’ mags* bijdragen aan de normalisering van een extreem seksistisch en denigrerend discours tegenover vrouwen (Horvath, Hegarty, Tyler, & Mansfield, 2012). Wat betreft het mediaonderzoek omtrent generiek woordgebruik zien we dat het gebruik van genderinclusieve taal een bepaalde impact kan teweegbrengen. Hansen, Littwitz en Sczesny (2016) suggereren op basis van hun onderzoek dat mensen die in aanraking komen met genderinclusieve taal binnen mediaverslagen dit vaker zelf gaan gebruiken en hierdoor meer gebalanceerde mentale representaties krijgen van zowel vrouwen als mannen in verschillende sociale rollen. Deze uitspraak ligt op eenzelfde lijn als wat feministische genderlinguïsten suggereren op basis van hun bevindingen (Ehrlich & King, 2005; Khosroshahi, 1989).

2.2 Genderbeeldvorming binnen de radio.

In het vorige onderdeel, Genderbeeldvorming binnen de media, werd er vooral gesproken over de beeldvorming binnen de media in het algemeen, waarbij redelijk wat voorbeelden van studies afkomstig waren uit de meer visuele hoek. Wat betreft de genderrepresentatie en -beeldvorming binnen de radio zien we vooral kwantitatief onderzoek terug die nagaat hoeveel vrouwen radiostations bezitten, presentatrices zijn, als experts worden opgeroepen enzovoort (Cramer, 2007; De Clercq & Saeys, 2000; Howell & Singer, 2017). Nochtans kunnen we radio ook als een van de *technologies of*

²⁴ Deze werd door de ‘mannelijke’ participanten als even erg of erger gequoteerd dan de uitspraken van veroordeelde verkrachters (Horvath, Hegarty, Tyler, & Mansfield, 2012).

gender beschouwen waarlangs *gender* geconstrueerd wordt (De Lauretis, 1987). Opnieuw maken we hier gebruik van de tweeledige definitie die Krijnen en Van Bauwel (2015) in hun boek *Gender and Media: Representing, Producing, Consuming* hebben beschreven.

Wat betreft de numerieke representatie was de radio historisch gezien een redelijk ‘mannelijke’ aangelegenheid. In de jaren ’20 hoorden we in de Verenigde Staten vrouwen vooral zingen, acteren of huishoudtips geven, terwijl mannen voornamelijk het nieuws meedeelden en bediscussieerden alsook eigenaar waren van een radiostation (Cramer, 2007). Voor een lange tijd bleef het aantal vrouwen binnen het radionieuws in de Verenigde Staten extreem laag tot aan de jaren ’70, waar een korte groeispurt aanwezig was onder invloed van de actieve vrouwenbewegingen met een piek van 37,4% vrouwen in 1999 om dan terug uit te doven naar een schamele 22,4% in 2003 (Cramer, 2007). In Vlaanderen zelf konden we, gezien de magere 16%, in 1998 maar dromen van zo’n groot aandeel ‘vrouwelijke’ journalisten bij de radio (De Clercq & Saeys, 2000). In 2016 zijn er uiteindelijk 36% ‘vrouwelijke’ nieuwsmakers in Vlaanderen aan de slag bij de radio (De Vuyst, Vertoont, & Van Bauwel, 2016). In het algemeen zijn er dus minder ‘vrouwelijke’ journalisten op de radio en worden er minder onderwerpen besproken die specifiek vrouwen aanbelangen (De Clercq & Saeys, 2000). Dit laatste gegeven kunnen we binnen het hedendaagse genderbinaire discours definiëren als ‘vrouwenzaken’ en wordt vaak geassocieerd met de eerder ‘zachte’ onderwerpen zoals gezondheid, familie en educatie (De Swert & Hooghe, 2010). De Clercq en Saeys (2000) geven aan dat de lagere interesse in ‘vrouwenzaken’ waarschijnlijk komt omdat 3/4^e van het nieuws dat te horen is op de radio kernnieuws (i.e. nieuws dat centraal staat in de actualiteit) omvat en daar maar half zoveel vrouwen in voorkomen als in het gewone nieuws. Toch mogen we niet de overhaaste conclusie maken dat we meer vrouwen in het nieuws krijgen door het aandeel van deze ‘zachte’ onderwerpen te vergroten, gezien dit gendersegregatie en stereotypering zal blijven bestendigen (De Swert & Hooghe, 2010).

Zoals al eerder werd aangehaald, is recent onderzoek naar de manier waarop *gender* via de radio wordt gerepresenteerd bij ons eerder schaars. Het lijkt alsof het feit dat de radio hier in het Westen heeft ingeboet aan status (Van Zoonen, 1994) er ook heeft toe geleid dat de interesse voor dit medium gekoeld is. Of misschien zorgde de centralisatie van radiostations en de homogenisatie van de radio-inhoud (Cramer, 2007) tot een verminderde interesse bij onderzoekers. Wat betreft het recent Westers onderzoek naar genderrepresentatie binnen de radio wordt er vooral nadruk gelegd op bepaalde tijdperioden in de geschiedenis waarin genderbeeldvorming een belangrijke politieke rol speelde (zie o.a. Butsch, 1998; Lacey, 1996; Martinez, 2016). Het aantal studies waarbij onderzoekers keken hoe *gender* gerepresenteerd werd binnen de hedendaagse radio, was vaak als onderdeel van onderzoek over genderrollen en -stereotypen in reclamespotjes (zie o.a. Eisend, 2010; Van Hellefont,

2017) of radionieuws (zie o.a. O'Brien & Suiter, 2017). Hierbij vinden we dat genderstereotypering in reclamespotjes lichtjes daalt, maar blijft voortbestaan in eenzelfde of een meer subtielere vorm (Furnham & Thomson, 1999; Hurtz & Durkin, 1997). Via een meta-analyse concludeerde Eisend (2010) dat de reclamesector eerder het bestaande seksisme in onze maatschappij nabootst dan het zelf vorm geeft. Een recentere studie naar genderstereotypering in reclamespotjes op de radio lijkt deze conclusie te bevestigen. Monk-Turner, Kouts, Parris en Webb (2007) vonden in tegenstelling tot Furnham en Thomson (1999) geen significant verschil tussen welke producten (voeding, lichaam en huis versus auto's en jobs) vrouwen en mannen promootten. Andere stereotype genderbeeldvorming bleef wel nog aanwezig, zoals mannen die een meer dominante positie innamen, onafhankelijk werden voorgesteld en zich vaker baseerden op wetenschappelijke argumentatie om het product te promoten (Monk-Turner, Kouts, Parris, & Webb, 2007). Hoewel men binnen verschillende mediastudies het algemeen taalgebruik binnen de radio onderzoekt waarbij men kijkt naar onder andere het effect van radio-expertise op de taalprestatie (Clemmer & Carrocci, 1984), de impact van radiodrama's op de luisteraar (Sobrinho & Siso, 2017) of hoe radio-activisme bepaalde taalminderheden in de kijker zet (zie o.a. Hames, 2017; Martorell & Messalles, 2018), vinden we amper studies terug waarbij men specifiek focust op hoe gender via de gehandhaafde taal wordt gerepresenteerd. Een van de weinige studies die we vonden onderzocht of de fonetische uitspraak van verschillende 'mannelijke' Amerikaanse radiopresentatoren afhankelijk was van bepaalde sociale karakteristieken waaronder gender (Hefferman, 2010). Hefferman (2010) vond dat de fonetische uitspraak van de meer 'mannelijk' klinkende radiopresentatoren minder onderscheid vertoonde vergeleken met de minder 'mannelijk' klinkende radiopresentatoren.

Casus

1. Onderzoeksvraag

Zoals we in het vorig onderdeel Genderrepresentatie in het medialandschap hebben besproken, bestaat er redelijk wat onderzoek rond visuele genderbeeldvorming binnen de media. Hierbij maken we gebruik van taal om onze analyses uit te voeren, waarbij we kiezen om al dan niet het genderdiscours binnen het huidige waarheidsregime te volgen. Maar wat met de gehandhaafde taal binnen de media zelf? Hoe representeert onze taal gender in de media? Deze vraag mogen we niet

verwaarlozen, gezien het belang van taal bij de constructie van gender (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Taal is immers het medium waarlangs betekenis ontstaat en gedeeld wordt met elkaar (Hall, Evans, & Nixon, 2013). Androcentrisch taalgebruik, zoals gedefinieerd binnen het hoofdstuk Androcentrisme, kan volgens verschillende studies de symbolische annihilatie van vrouwen (Martin & Papadelos, 2016; Menegatti & Rubini, 2017) tot gevolg hebben. Nochtans is het belangrijk om zoveel mogelijk genderinclusief taalgebruik te hanteren binnen de media zodat de lezer zelf deze genderinclusieve woorden overneemt, waardoor de kans stijgt dat men vaker mentale representaties maakt van de (niet-stereotypische) sociale rollen die vrouwen kunnen invullen (Hansen, Littwitz, & Sczesny, 2016). Ook de inclusie van non-binaire personen in onze taal, een sociaal medium dat mee onze cultuur en culturele waarden vorm geeft (Hall, Evans, & Nixon, 2013), is een ethisch standpunt om meer genderinclusief taalgebruik aan te moedigen. Zoals de quote van Hall, Evans en Nixon (2013, p. xvii) aan het begin van de inleiding doet vermoeden is er een nauwe link tussen taal, betekenis en cultuur waarbij taal opereert als een representatieve systeem (Hall, 2013). Hoewel we representaties niet kunnen gelijkstellen met de realiteit, helpt het analyseren ervan ons meer inzicht te verwerven in de hedendaagse sociale structuren binnen bepaalde locaties (Krijnen & Van Bauwel, 2015). Daarom ook dat wij ons binnen deze thesis concentreren op het al dan niet aanwezig androcentrisme binnen het Nederlandstalig taalgebruik van deze casus.

Dankzij de uitgebreide literatuurstudie hebben we een eigen classificatiesysteem ontwikkeld om het Nederlandstalig androcentrisch taalgebruik makkelijker te herkennen. Binnen deze casusstudie proberen we na te gaan hoe goed dit systeem werkt. De kritische discoursanalyse die we hierbij hanteren, zorgt ervoor dat we onze bevindingen in een groter geheel kunnen plaatsen. De specifieke onderzoeksvragen van deze casus zijn dus:

Onderzoeksvraag 1: Is er androcentrisch taalgebruik aanwezig bij de presentator van het radioprogramma Hautekiet?

Onderzoeksvraag 2: Kunnen we het aanwezige androcentrisch taalgebruik categoriseren volgens het systeem dat we ontwikkeld hebben binnen de literatuurstudie? Indien neen, hoe moeten we dit systeem eventueel aanpassen op basis van onze bevindingen?

Hierbij herhalen we onze bemerking in het onderdeel Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik dat wij ons binnen deze studie concentreren op het androcentrisch taalgebruik en dus geen uitspraken doen omtrent de eventuele aanwezigheid van seksistisch taalgebruik.

2. Methode

Voor de verwerking en de analyse van de verworven data, maken we gebruik van het instrumentarium voor kritische discoursanalyse ontwikkeld door Jäger (2015). In een eerste stap wordt het materiaal verwerkt opdat er een meer structurele analyse van de discoursstreng, namelijk het androcentrisch denken binnen het radioprogramma en de VRT, kan plaatsvinden (Jäger, 2015). De daaropvolgende stap omvat de verwerking van het materiaal voor de gedetailleerde steekproefanalyse van het discoursfragment, namelijk het androcentrisch taalgebruik binnen het radioprogramma (Jäger, 2015). Beide verwerkingen vinden we terug binnen het onderdeel Dataset waarna de effectieve analyse terug te vinden is binnen het onderdeel Resultaten en discussie.

2.1 Dataset

Als casus kozen we voor het radioprogramma Hautekiet dat elke ochtend van de week tussen 9u en 10u plaatsvindt op Radio 1 en voorlopig nog gepresenteerd wordt door Jan Hautekiet²⁵. Om tot een structurele analyse te komen, bespreken we hier zowel de kenmerken van het radioprogramma zelf alsook Radio 1 en de VRT. Hautekiet is een Vlaams radioprogramma waarbij de presentator sinds september 2012 de “[...] meningen, ervaringen, kennis en expertise van luisteraars bij elkaar [brengt].” (“Hautekiet (radioprogramma)”, 2017). Het vormt een onderdeel van Radio 1 en bijgevolg ook de VRT, waardoor het onderhevig is aan dezelfde kenmerken. Radio 1 is een radiozender van de Vlaamse openbare omroep VRT en men wilt er volgens de website “[...] de luisteraar prikkelen met nieuwe inzichten en [] pro-actief relevante onderwerpen aan[snijden].”²⁶. Het kernaanbod van deze radiozender bestaat voornamelijk uit informatie rond tal van maatschappelijke thema’s zoals milieu, zorg, welzijn, gezondheid, wetenschap en cultuur. Hun muziekaanbod beschrijft men als herkenbaar en volwassen, traditioneel en generalistisch alsook meer alternatief met oog voor lokaal of nieuw talent. De radiozender heeft een eigen website, app, Facebookpagina, Twitterprofiel YouTubekanaal en Spotifyzender (VRT, z.d.a). De VRT wordt beschreven als “[...] omroep van en voor alle Vlamingen [...]” en “[...] moet in de eerste plaats aandacht aan informatie, cultuur en educatie.”, maar mag ook ontspanning en sport uitzenden om te voorkomen dat het publiek zich beperkt tot een subgroep van de Vlamingen²⁷. Daarnaast heeft men ook aandacht voor de Vlaamse identiteit en diversiteit en een democratisch en verdraagzame samenleving(VRT, z.d.b). Naast deze kernopdrachten, bestaan er een aantal

²⁵ Vanaf september 2018 wordt Jan Hautekiet vervangen door Karolien Debecker (Cardoen, 2018).

²⁶ Meer informatie via www.vrt.be/nl/aanbod/radio-1/

²⁷ Meer informatie via www.vrt.be/nl/over-de-vrt/

thema's waarrond gewerkt wordt en van groot belang zijn voor de VRT: diversiteit, participatie, interne en externe producties, innovatie, muziek, rechten, archief, taal, gemeenschapsvorming en zingeving (VRT, z.d.c). De thema's die interessant zijn voor de huidige studie zijn diversiteit, innovatie, taal en gemeenschapsvorming. Binnen het thema diversiteit wordt er aandacht besteed aan het bereiken van zowel een divers publiek als een diverse beeldvorming in de televisieprogramma's en een divers personeelsbestand. Hierbij plaatst men vooral de focus op geslacht en afkomst en hanteert men het volgende criteria voor diversiteit: "[...] een representatieve, niet-stereotiepe, genderneutrale en genuanceerde beeldvorming van alle geledingen in de samenleving." (VRT, z.d.d). De VRT stelt binnen het thema innovatie dat men "[...] niet enkel de norm [wilt] volgen, maar ook de toon [wilt] zetten." waardoor men aan innovatieve vertelstructuren en formats werkt (VRT, z.d.f). De standaardtaal die men bij de VRT gebruikt is het Nederlands. "Het taalgebruik verschilt per medium, net, genre, programma en volgens de rol van de spreker.", rekening houdend met de adviezen van de Taaltelefoon en Taaladvies.net, beiden afkomstig van de overheid (VRT, z.d.g). Het laatste omroepthema dat we hier bespreken is gemeenschapsvorming. De VRT wilt een breed publiek aantrekken door aan de ene kant programma's die Vlaamse burgers met elkaar verbinden uit te zenden alsook een doelgroepgericht aanbod te hebben met blijk van een geïntegreerd diversiteitsbeleid (VRT, z.d.e).

Vooraleer we de gedetailleerde steekproefanalyse kunnen uitvoeren, is het noodzakelijk om de lezer erop te wijzen waarom we voor het radioprogramma *Hautekiet* hebben gekozen, wie de radiopresentator precies is en hoe we de uitzendingen hebben geselecteerd. Ook bespreken we hier de structuur van de uitzendingen en de onderwerpen die aan bod kwamen om zo een beter beeld te schetsen van wat er tijdens de uitzendingen gezegd werd. Hierbij bespreken we dus zowel de context alsook de geraamte van de uitzendingen (Jäger, 2015). Eerst en vooral hebben we voor dit radioprogramma gekozen wegens het grote bereik en de bekendheid hiervan en de impact die dit programma heeft op andere media zoals krantenberichtgeving. Wanneer we het woord *Hautekiet* in een zoekmachine typen, zien we dat heel wat onderwerpen die tijdens dit programma besproken worden ook in de kranten terecht komen. Ook zien we de radiopresentator zelf een aantal keer beschreven als 'radio-icoon' en 'radiolegende'. Daarnaast is het interessant om het taalgebruik binnen dit radioprogramma zelf te onderzoeken, vanwege de interesse die Jan Hautekiet zelf toont voor correct en helder taalgebruik (Hautekiet, 2015). In 2015 heeft men met het radioprogramma *Hautekiet* de campagne *Heerlijk Helder* opgestart en brachten Ann De Craemer en Jan Hautekiet samen een boek met voorbeelden van nodeloos onbegrijpelijke taal bij overheidsinstanties, advocatuur, banken enzovoort en hoe men dit het best vermijdt²⁸. Naast dit interessepunt, kunnen we de radiopresentator beschrijven als een

²⁸ Meer informatie via www.heerlijkhelder.be

witte man van middelbare leeftijd die zowel muziek, filosofie en audiovisuele communicatie heeft gestudeerd alsook een journalistenopleiding heeft gevolgd en een heel lange radiocarrière achter de boeg heeft ("Jan Hautekiet", 2018). Daarnaast heeft hij een aantal muzikale projecten en samenwerkingen achter zijn naam staan en binnen de artistieke wereld zetelt hij in redelijk wat raden en comités en bekleedt hij verschillende bestuursfuncties ("Jan Hautekiet", 2018). De steekproef bestaat uit een selectie van uitzendingen gekozen in de vorm van een samengestelde week om zo min mogelijk vertekening te verkrijgen door eventuele ophefmakende gebeurtenissen. In deze studie beperken we de uitzendingen dus niet tot deze die specifieke genderthema's bespreken omdat we vermoeden dat men dan meer geneigd is om hun taalgebruik aan te passen, waardoor we geen dagdagelijks taalgebruik analyseren. Onze interesse gaat immers uit naar het meer impliciet gebruik van androcentrische taal. Praktisch gezien wil dit zeggen dat we de uitzendingen op maandag 08 januari 2018, dinsdag 23 januari 2018, woensdag 07 februari 2018, donderdag 22 februari 2018 en vrijdag 09 maart 2018 hebben opgenomen, uitgeschreven en geanalyseerd. Hierbij concentreren we ons op de radiopresentator om te onderzoeken of zijn interesse in correct en helder taalgebruik de al dan niet aanwezigheid van het androcentrisch taalgebruik beïnvloedt. Elke uitzending volgt min of meer dezelfde structuur. De radiopresentator start het radioprogramma met een nieuwtje waarop luisteraars de ganse uitzending kunnen reageren via mail of telefoon, de Facebookpagina of de Radio 1 app. Na het afspelen van een liedje, volgt er een bespreking van dit of een ander onderwerp met een bepaalde gaste, waarop luisteraars kunnen inbellen om hun eigen mening hierover te delen of waarop de radiopresentator zelf de meningen van luisteraars via de sociale media, mail of de Radio 1 app deelt. Hierna volgt er verkeersinformatie en een liedje, waarna men verder het vorig onderwerp bespreekt. Na de afronding van dit onderwerp wordt er nog een liedje gedraaid en komt er een nieuw onderwerp aan bod. Later wordt het nieuwtje dat in het begin van het programma werd aangekondigd, besproken door de radiopresentator aan de hand van de meningen van de luisteraars die hij heeft gekregen. Daarop volgt de verkeersinformatie en een reclameblok, waarna men opnieuw het nieuwtje bespreekt. Het radioprogramma eindigt met een aankondiging voor het volgend programma, 'De bende van Annemie', een liedje, reclame en het nieuws. De onderwerpen die aan bod komen binnen deze uitzendingen zijn stuk voor stuk maatschappelijk van aard. Op maandag 08 januari 2018 kwam het onderwerp pesten bij kinderen aan bod dankzij de campagne STIP IT! van Ketnet alsook de vechtscheiding naar aanleiding van de massale publieke reactie op #deminuut²⁹ van een vader die in een vechtscheiding terecht was gekomen. Dit laatste onderwerp maakte deel uit van een nieuw project '18 plannen voor 18'³⁰, waarbij

²⁹ #deminuut is een onderdeel van het radioprogramma 'Hautekiet' waarbij een burger een minuut lang de tijd krijgt om zonder onderbreking een eigen mening te verkondigen (Radio 1, 2018).

³⁰ Meer informatie via <https://radio1.be/tag/18-plannen-voor-18>

de radiopresentator mensen aan het woord laat die een specifiek plan hebben om bepaalde maatschappelijke issues aan te pakken. Op dinsdag 23 januari 2018 werd plan dertien uit de doeken gedaan: energiecoöperaties. Een tweede onderwerp dat toen aanwezig was, betrof het schrijven van columns en dit naar aanleiding van de duizendste column die Anne Davis had geschreven voor het magazine Libelle. Op woensdag 07 februari 2018 startte de radiopresentator met de mededeling dat Brussels Airlines geen Belgische maatschappij meer was. Dit onderwerp werd uitvoerig besproken naast het taboe rond falen binnen ondernemerschap en dit naar aanleiding van de reeks ‘Durven falen’³¹ op Canvas. Het tattooverbod bij politieagenten alsook de combinatie werk en vruchtbaarheidsbehandeling waren de onderwerpen van de dag op donderdag 22 februari 2018. Het eerste naar aanleiding van de omzendbrief die Jan Jambon, minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, had gestuurd naar de politiekorpsen en het tweede naar aanleiding van een onderzoek over ouders die een fertiliteitsbehandeling ondergaan en stress op de werkvloer, uitgevoerd door Lode Godderis, professor aan het Centrum voor Omgeving en Gezondheid van de KU Leuven in samenwerking met vzw Kinderwens. De laatste uitzending die we analyseerden vond plaats op vrijdag 09 maart 2018 en was speciaal, gezien de radiopresentator live aanwezig was in het studiecentrum voor kernenergie van Mol om te spreken over het onderwerp nucleaire veiligheid. Dit naar aanleiding van de nieuwe informatiecampagne van het crisiscentrum van Binnenlandse Zaken waarbij men ook bepaalde doelgroepen de raad gaf om hun jodumpillen af te halen bij de apotheek.

2.2 Werkwijze

Vooraleer we de opgenomen radio-uitzendingen analyseren op androcentrisch taalgebruik, is het volgens ons een vereiste om wat dieper in te gaan op wat een kritische discoursanalyse precies is en welke aanpak we hanteerden om de analyse binnen deze casus tot een goed einde te brengen.

2.2.1 Kritische discoursanalyse

De manier waarop we het alledaags taalgebruik binnen deze studie analyseren, is via een kritische discoursanalyse. Volgens Howitt en Cramer (2011) is deze vorm van discoursanalyse een methodiek waarbij men de nadruk legt op macht en sociale ongelijkheid bij het onderzoeken van teksten en waarmee academici opkomen voor groepen die leiden aan sociale discriminaties (Meyer, 2015; van Dijk, 2015). Het wordt dus gebruikt om te onderzoeken hoe taal bijdraagt tot de sociale reproductie en verandering door macht te analyseren binnen het taalgebruik (Jules, 2018). Zoals we in de inleiding

³¹ Meer informatie via <https://www.canvas.be/durven-falen>

al hebben aangehaald beschouwen wij net zoals Meyer (2015), van Dijk (2015) en Wodak (2015a) de kritische discoursanalyse als iets groter dan een soort methode om aan kwalitatief onderzoek te doen. Binnen de kritische discoursanalyse wordt ideologie gezien als belangrijk voor het produceren alsook het behouden van onevenwichtige machtsrelaties (Wodak, 2015a). Aan de hand van zulke kritische discoursanalyses proberen onderzoekers een bewustzijn te creëren bij mensen door hen aan te tonen hoe de heersende ideologie hen misleidt (Wodak, 2015a). Men concentreert zich hierbij op de taal, zowel in de specifieke als in de brede zin (Hall, 2013), van diegenen in een machtspositie omdat deze verantwoordelijk zijn voor de bestaande ongelijkheden en de middelen en mogelijkheden hebben om de condities van de onderdrukten te verbeteren (Wodak, 2015a).

Net zoals van Dijk hanteer ik eerder een sociaalpsychologische visie op de kritische discoursanalyse, waarbij gesteld wordt dat sociale actoren binnen een discours niet enkel exclusief gebruik maken van de eigen individuele ervaringen en strategieën, maar vooral steunen op sociale representaties, de sociale percepties die we delen binnen een specifieke sociale groep en de basis vormen van onze sociale identiteit (Meyer, 2015). Een discours is dus niet zomaar een simpele weerspiegeling van de realiteit, het leidt een eigen leven, hoewel men de impact en de omvang ervan niet mag onderschatten gezien ze wel een zekere maatschappelijke realiteit kunnen teweegbrengen via actieve subjecten die op basis van hun kennis over het discours kunnen ingrijpen (Jäger, 2015). Kortom, een discours wordt niet gemaakt door een bepaalde individu, hoewel het wel individueel toepasbaar is, maar evolueert en wordt onafhankelijk door middel van historische processen (Jäger, 2015). Om deze reden bespraken we in het hoofdstuk Androcentrisme de eerste twee gekende noties over de androcentrische theorie door zowel Ward (1903/1925) als Gilman (1911/1970), de modernere uitingen van het androcentrisch denken, het niet te doorbreken Nederlandstalig androcentrisch taalgebruik alsook de maatschappelijk onwetendheid over de betekenis van de term 'genderneutraliteit'. Wanneer we een kritische discoursanalyse uitvoeren moeten we keuzes maken en de structuren kiezen die relevant zijn om een bepaalde sociale kwestie te onderzoeken (van Dijk, 2015). Binnen deze studie hebben we overduidelijk gekozen om ons te concentreren op het generiek en asymmetrisch woordgebruik binnen de Nederlandse taal om het androcentrisch denken binnen onze maatschappij aan de kaak te stellen. Hoewel van Dijk (2015) aangeeft dat vooral stress en intonatie, woordvolgorde, lexicale stijl, coherentie en lokale semantische gebeurtenissen zoals het uitspreken van disclaimers onderhevig zijn aan de controle van een persoon en dus sociale machtsverhoudingen weergeven, terwijl andere structuren zoals woordvormen en grammaticale regels niet te controleren zijn door de persoon in kwestie en dus irrelevant zijn om te bestuderen, beweren wij dat deze strikte scheidingslijn niet van toepassing is op het androcentrisch taalgebruik. De grammaticale regels en woordvormen binnen onze Nederlandse

taal zijn immers onderhevig aan het androcentrisch denken, wat op zich al een sociale machtsonevenwicht impliceert zoals we beschreven hebben in het onderdeel The Androcentric Theory. Als laatste willen we graag bemerken dat men bij het uitvoeren van een kritische discoursanalyse niet enkel moet kijken naar hetgeen er gezegd wordt, maar ook hetgeen er verzwegen of impliciet bedoeld wordt. Bepaalde restricties beperken wat we kunnen uitspreken en deze restricties kunnen zowel direct en expliciet zijn zoals verbodsbepalingen, limieten, het creëren van expliciete taboes alsook meer indirect en impliciet zoals conventies, internalisering en het bespelen van ons bewustzijn (Jäger, 2015). Een mooi voorbeeld hiervan is de algemeen aangenomen conventie dat we in het Nederlands het ‘mannelijke’ voornaamwoord als generieke term gebruiken, waardoor vrouwen verzwegen worden. Dit fenomeen kunnen we dus classificeren als een restrictie. Daarnaast duiden impliciete betekenissen, zoals implicaties of vooronderstellingen die niet expliciet geuit worden in de tekst, op onderliggende ideologische overtuigingen, waardoor deze de lezer van de tekst kunnen beïnvloeden (van Dijk, 2015). Binnen de literatuurstudie zagen we dat het androcentrisch taalgebruik op een impliciete wijze insinueert dat vrouwen of non-binaire personen niet bestaan binnen onze maatschappij, waardoor we minder geneigd zijn om hen in te beelden bij het lezen van teksten (Ehrlich & King, 2005; Khosroshahi, 1989). Deze symbolische annihilatie, beïnvloed door de huidige androcentrische ideologie, kan dus verregaande gevolgen hebben.

Een kritiek die vaak terugkomt bij het bespreken van kritische discoursanalyse is de mening dat deze vorm van discoursanalyse een vertekend beeld geeft en eerder een ideologische interpretatie betreft waarbij men enkel de teksten analyseert die de gewenste interpretatie bevestigen (Meyer, 2015). Echter, hierbij vraagt Meyer (2015) zich terecht af of deze mening ook niet geldt voor ander, meer empirisch onderzoek. Een aanvullende belangrijke bedenking bij het uitvoeren van een kritische discoursanalyse stelt Jäger (2015) dat iedere onderzoekster die dit doet, moet beseffen dat men zelf niet buiten het te onderzoeken discours kan staan. Zelfkritiek is dus noodzakelijk om deze vorm van discoursanalyse te erkennen. Immers, de argumentatie die men als onderzoekster gebruikt, is een historisch product van hetzelfde discours dat men vanuit een alternatief standpunt probeert te bekritisieren (Jäger, 2015). Deze bedenking ligt mede aan de basis waarom we binnen onze literatuurstudie vaak opmerkingen maakten over de onderwerpen die we bespraken. Beide kritische gedachten kunnen we ook terugvinden in het concept *strong objectivity* van Harding (1991).

2.2.2 Stappenplan voor de verwerking van de radio-uitzendingen

De standaardprocedure bij het uitvoeren van een discoursanalyse is dat men pas na de data-verzameling en de transcriptie van de opnames hypothesen opstelt op basis van de familiariteit die de onderzoeker heeft gekregen met de data (Howitt & Cramer, 2011). Een volgende stap omvat volgens Howitt en Cramer (2011) het coderen van de data waarna de effectieve analyse plaats vindt. Maar zoals blijkt uit het vorig onderdeel Kritische discoursanalyse, voldoet de kritische vorm van discoursanalyse niet aan deze standaardprocedure. Een kritische discoursanalyse kan immers op verschillende manieren gebeuren, zolang deze maar rekening houdt met de historische processen van een ideologie en de machtsdynamieken binnen onze maatschappij (van Dijk, 2015). Onze hypothesen en het classificatiesysteem werden dus op voorhand opgesteld, op basis van de literatuurstudie. Een eerste verwerking van het opgenomen materiaal werd al eerder beschreven in het onderdeel Dataset. Binnen het huidige onderdeel beschrijven we welke stappen ondernomen werden om de radio-uitzendingen op zich te verwerken.

Een eerste logische stap betrof het opnemen en transcriberen van de vijf radio-uitzendingen. Dit gebeurde aan de hand van het gratis Audacity® opname en editing softwareprogramma versie 2.1.2³². Vooraleer we de gesproken taal van de radiopresentator transcribeerden, hebben we de radio-uitzendingen bewerkt aan de hand van het Audacity® programma zodat de muziek, de nieuwsberichten, de verkeersinformatie, de weerberichten, de reclame alsook de intermezzo's³³ uit de radio-opnames eruit gefilterd waren. Daarna was het belangrijk om de vijf radio-opnames op een zo'n objectief mogelijke manier te transcriberen. Hiervoor maakten we gebruik van de gratis basisversie van Express Scribe Transcription³⁴. De transcriptie is in feite een tussenfase tussen de datacollectie en de uiteindelijke analyse (Howitt & Cramer, 2011). Volgens Howitt en Cramer (2011) omvat het onder andere pauzes, taalfouten en momenten waarop verschillende mensen tegelijkertijd praten. Als onderzoeker creëer je altijd het risico dat de transcriptie niet correct verloopt, gezien het onmogelijk is om een opname 100% correct te vertalen naar een geschreven tekst (Howitt & Cramer, 2011). Hoewel Howitt en Cramer (2011) in hun handboek het Jefferson systeem beschrijven, zijn wij van mening dat zo'n complexe vorm van transcriptie niet nodig is om onze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

³² Audacity®-software is auteursrechterlijk beschermd © 1999-2018 Audacity Team. Het is een vrij softwareprogramma dat verspreid wordt onder de voorwaarden van de GNU General Public License. De naam Audacity® is een geregistreerd handelsmerk van Dominic Mazzoni. Website: <https://audacityteam.org/>.

³³ Hieronder vallen de muzikale stukjes waar men de tekst 'Radio 1. Hautekiet' uitspreekt alsook de tekstblokken waar men de luisteraar van contactgegevens voorziet.

³⁴ Express Scribe v 6.00. Distributed by NCH Software. Licensed User: Unlicensed Basic Free Version. www.nch.com.au/scribe.

Gezien onze focus op het al dan niet aanwezig androcentrisme binnen het taalgebruik van de radiopresentator, wordt de transcriptie beperkt tot hetgeen de radiopresentator zegt. Hierbij houden we rekening met de pauzes die door de radiopresentator in de vorm van ‘euh’ werden gemaakt en waarbij de lengte weergeeft hoe lang de ‘euh’ duurde. Dit impliceert immers dat de radiopresentator over zijn woordgebruik nadenkt. Daarnaast laten we ook de taalfouten staan, hoewel de radiopresentator deze onmiddellijk verbeterde, en bepaalde tussenkomsten van luisteraars of gastsprekers wanneer deze heel kort waren of de radiopresentator onderbraken. Alles werd oorspronkelijk zo letterlijk mogelijk getranscribeerd, maar om de lengte van de bijlagen te beperken, werden de vele tussenwerpsels zoals ‘ja’, ‘nee’ en ‘uhu’ eruit gelaten. Deze waren uitdrukkingen van de aandacht die de radiopresentator had voor de sprekers en luisteraars in het programma en geen uitdrukkingen van androcentrisch taalgebruik. Om de structuur van elke aflevering niet verloren te laten gaan, werden een aantal beschrijvingen tussen de symbolen /* en */³⁵ toegevoegd en om de privacy van sprekers en luisteraars te vrijwaren, gebruikten we valse namen³⁶ behalve voor bekende publieke figuren waarbij de naam nodig was om de inhoud van het gesprek beter te begrijpen. Op het einde hebben we de zinnen opgedeeld in verschillende regels om tijdens de bespreking van de resultaten er gemakkelijker naar te kunnen verwijzen. Wanneer de radiopresentator de reacties van luisteraars voorleest, plaatsten we deze tussen dubbele aanhalingstekens. Het taalgebruik van deze reacties vormt geen onderwerp van analyse. De zinnen die de radiopresentator parafraseert, plaatsen we tussen enkele aanhalingstekens en maken wel deel uit van de analyse. De transcripties van de verschillende radio-uitzendingen zijn terug te vinden in Bijlagen A tot E.

Een volgende stap, vooraleer we kunnen bespreken hoe androcentrisch het taalgebruik is binnen het radioprogramma *Hautekiet*, is het coderen van de ruwe data. Dit doen we met behulp van het QSR International's Nvivo 11 softwareprogramma³⁷. Hierbij definiëren we, net zoals Howitt en Cramer (2011), coderen als het proces waarbij de data gecategoriseerd wordt volgens een bepaald classificatiesysteem. In het onderdeel Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik hebben we aan de hand van eerder Nederlandstalig genderlinguïstisch onderzoek ons eigen classificatiesysteem voor androcentrisch taalgebruik ontwikkeld. De verschillende beschrijvende categorieën, die we ook wel codes noemen, zullen we gebruiken om de data binnen deze casus te coderen en kan men terugvinden in Figuur 1. Daarnaast coderen we ook het genderinclusief taalgebruik van de radiopresentator om te

³⁵ De symbolen /* en */ markeren binnen de programmeertaal C++ het begin en het einde van een opmerking. Deze schrijfmethode bleek handig te zijn tijdens de herwerking van de ruwe data.

³⁶ Hierbij hielden we rekening met het feit of de naam Westers klonk of niet en of de oorspronkelijke naam ‘vrouwelijk’ of ‘mannelijk’ klonk.

³⁷ NVivo kwalitatieve data-analyse software; QSR International Pty Ltd. Version 11 Edition: Pro, 2015.

kijken of dit aanwezig is en in welke mate. Hierbij maken we een onderscheid tussen genderbewust en niet-androcentrisch genderneutraal taalgebruik. Gezien we hier werken met codes die opgelegd werden door onszelf, de onderzoekers van deze casus, is het mogelijk dat dit voorgesteld classificatiesysteem verre van perfect is en dus eventueel aan de hand van de bevindingen bij deze casus of aan de hand van toekomstig onderzoek aangepast kan worden.

3. Resultaten en discussie

Nadat we de verwerking van onze data hebben afgerond, is het tijd voor de analyse. We starten deze met de bespreking van de discourspositie die het radioprogramma, en ruimer de VRT, inneemt. Margret Jäger omschrijft deze positie als de ideologische locatie van waaruit men deelneemt aan het discours en het discours op zich beoordeeld (zoals geciteerd in Jäger, 2015, p. 49). De discourspositie die men inneemt beïnvloedt de manier waarop we naar bepaalde zaken kijken. Jäger (2015) merkt hierbij op dat de verschillende discoursposities binnen een dominant of hegemonisch discours eerder homogeen van aard zijn, wat kan beschouwd worden als het effect van zo'n hegemonisch discours. Na deze meer structurele bespreking van de discoursstreng binnen het radioprogramma, en ruimer de VRT, volgt de meer gedetailleerde steekproefanalyse van het discoursfragment binnen de radio-uitzendingen. Hierbij bespreken we of de radiopresentator wel of niet androcentrische taal gebruikte tijdens zijn uitzendingen. Indien dit het geval is, bespreken we hoe goed ons zelfgemaakt classificatiesysteem dit taalgebruik kon categoriseren aan de hand van specifieke voorbeelden.

3.1 Androcentrisch taalgebruik als uiting van het androcentrisch denken binnen de VRT

Zoals al eerder in het onderdeel Dataset werd besproken, maakt het radioprogramma Hautekiet deel uit van Radio 1 en bijgevolg dus ook de VRT waardoor het onderhevig is aan dezelfde soort kernopdrachten, missie en waarden enzovoort. Als publieke omroep moet de VRT en alle interne producties ten dienste staan van de Vlaamse Gemeenschap³⁸. Dit houdt dus in dat ze aan een aantal voorwaarden moeten voldoen, zoals de Vlaamse identiteit en de Nederlandse taal promoten, alsook een voorloper zijn om de diversiteit in Vlaanderen te weerspiegelen en de bestaande norm te door-

³⁸ Meer informatie via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/missie-en-waarden/>

breken. Zoals al eerder aangegeven zijn vooral deze thema's interessant voor onze studie. Gezien androcentrisch taalgebruik een uiting is van het androcentrisch denken, is het interessant om te kijken hoe goed (of slecht) het gesteld is bij de VRT. Het androcentrisch taalgebruik op hun website is aanwezig, hoewel dit niet in extreme mate voorvalt. De VRT doet hun best om zo genderinclusief te schrijven door zich vooral te concentreren op het niet-androcentrisch genderneutraal woordgebruik. Toch glippen een aantal woorden zoals onder andere *werkgever*, *programmamakers* en *medewerkers*, door de mazen van het net. Aan de hand van de persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden zien we dat de VRT gebruik maakt van de Nederlandse standaardtaal met de daarbij horende grammaticale regels. Men verwijst naar zichzelf met het 'vrouwelijke' voornaamwoord, gezien hun naam³⁹ een 'vrouwelijk' kernwoord (i.e. *organisatie*) omvat (Taaltelefoon, z.d.a). Grammaticale correctheid lijkt hier dus de boosdoener te zijn.

Wat betreft hun androcentrisch denken, merken we op dat ook de VRT hieraan schuldig is. Hoewel men binnen het thema diversiteit expliciet aangeeft dat men niet aan uitsluiting en discriminatie doet op welke grond dan ook en men ervan uitgaat dat hun personeel deze visie volgt, kunnen we niets anders dan aan de hand van hun androcentrisch taalgebruik concluderen dat men dit niet als een vorm van uitsluiting of discriminatie beschouwd. Nochtans hebben we eerder aangegeven dat androcentrisch taalgebruik zorgt voor een symbolische annihilatie van vrouwen en non-binaire personen. Maar dat maakt men bij de VRT alweer goed door een foto van drie vrouwen, waaronder een vrouw van kleur, op hun website te plaatsen onder de rubriek Diversiteit. Ook dit kunnen we beschouwen als een vorm van androcentrisch denken: binnen de mensheid is de man de norm en de vrouw de diversiteit. Binnen de rubriek Innovatie geeft men wel aan dat men de norm niet wilt volgen, maar als we dan de rubriek Taal erbij halen zien we een gans ander verhaal. Binnen deze laatste rubriek verwijst men naar het Taalcharter⁴⁰ dat in 1998 werd prijsgegeven en waaruit blijkt waar de focus ligt: het volgen van de Nederlandse standaardtaal, met andere woorden, de norm voor correct taalgebruik. Om dit standpunt te verdedigen, maakt men gebruik van eerder conservatieve argumentatie waarbij men hun eigen waarden tegenspreekt. Ten eerste beschrijft men het als een traditie, maar hierbij vragen we ons af hoe het taalgebruik een traditie kan zijn, wanneer taal als iets dynamisch wordt beschouwd. Daarnaast geeft men aan dat men als openbare omroep de norm moet volgen. Een uitspraak die haaks staat op hetgeen men in de rubriek Innovatie heeft aangegeven. Bij een derde conservatieve argumentatie geeft men aan dat het publiek zich zou ergeren aan verkeerde woordkeuzen en ongrammaticale zinnen. Maar over welk publiek heeft men het hier? De taalregels zijn gebaseerd

³⁹ VRT is de afkorting voor Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie.

⁴⁰ Meer informatie via <https://taal.vrt.be/taalcharter>

op het androcentrisch denken binnen onze maatschappij en sluiten dus heel wat vrouwen en non-binaire personen uit. Indien we in onze maatschappij bestaande machtsmechanismen kritischer zouden bespreken binnen het onderwijs of op de werkvloer, dan zou men het geïnternaliseerd androcentrisch denken herkennen en is het mogelijk dat meer mensen zich zouden ergeren aan deze standaardtaal dan het publiek waarover de VRT het heeft in hun Taalcharter. Een laatste argumentatie die we hier bespreken is de verwijzing naar de taak die men opgelegd krijgt van de overheid. Hierbij moeten we opmerken dat niet alles wat de overheid uitvoert of opdraagt de bevolking per se ten goede komt. Sinds 2007 heeft men immers de wet op gender mainstreaming aangenomen (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, z.d.), maar zoals Evita Willaert in 2016 aangaf, blijkt de praktische uitvoering hiervan spoorloos te zijn. Binnen de laatste rubriek die we hier bespreken, namelijk Gemeenschapsvorming, legt men vooral de nadruk op sport als een gegeven dat de sociale cohesie versterkt. Nochtans zien we binnen hun programmatie amper een focus op de vrouwensport. Tussen welke mensen poogt de VRT dan een sociale cohesie op te bouwen? Men heeft als doel om verschillende doelgroepen aan te spreken en focust zich hierbij onder andere op vrouwen, maar hoe denkt men dit te bereiken als men androcentrische taal blijft gebruiken? En waar moeten de non-binaire personen terecht volgens hun eigen uitleg? Aan de hand van een eerder oppervlakkige bespreking van deze thema's, concluderen we dat de VRT, net zoals ieder van ons, het androcentrisch denken heeft geïnternaliseerd.

3.2 Androcentrisch taalgebruik binnen het radioprogramma Hautekiet?

Zoals we eerder in het stappenplan hebben besproken, codeerden we de radio-uitzendingen zowel op de aanwezigheid van androcentrisch alsook genderinclusief taalgebruik. Zoals we kunnen zien in Bijlage F gebruikt de radiopresentator in het algemeen vaker genderinclusieve (458 coderingen) dan androcentrische (121 coderingen) taal. Per radio-uitzending varieert het aantal coderingen van 8 tot 40 wat betreft het androcentrisch taalgebruik⁴¹ en van 82 tot 105 wat betreft het genderinclusief taalgebruik⁴². We kunnen dus positief antwoorden op onze eerste onderzoeksvraag: ja, er is androcentrisch taalgebruik aanwezig bij de radiopresentator. We moeten toegeven dat het aandeel androcentrisch taalgebruik lager is dan dat we verwacht hadden op basis van de structurele analyse van de VRT. Toch mogen we niet te snel concluderen dat de radiopresentator minder androcentrisch nadenkt

⁴¹ Het percentage coderingen vergeleken met het totaal aantal woorden binnen een radio-uitzending loopt van 0,44% tot 1,51% van de totale tekst.

⁴² Het percentage coderingen vergeleken met het totaal aantal woorden binnen een radio-uitzending loopt van 2,37% tot 2,97% van de totale tekst.

dan verwacht, gezien we wat betreft de categorieën lexicaal generiek woordgebruik en genderbewust taalgebruik mogelijks met een vertekend beeld zitten. Woorden zoals *ondernemer* of *baas* kunnen, zoals we binnen deze casus zien, zowel lexicaal generiek bedoeld worden waardoor symbolische annihilatie plaatsvindt (zie bijvoorbeeld respectievelijk Bijlage C regel 34 en Bijlage D regels 241 en 250⁴³) alsook genderbewust zijn (zie bijvoorbeeld respectievelijk Bijlage C regel 464 en Bijlage E regels 105 en 107⁴⁴). Het voorbeeld in Bijlage D regels 241 en 250 geeft al aan dat we woorden niet enkel onder de categorie lexicaal generiek woordgebruik plaatsten wanneer deze effectief als mannelijk generiek woord werden gebruikt om zowel vrouwen (zie bijvoorbeeld Bijlage A regel 194: *zorgcoördinator*) als vrouwen en mannen te benoemen (zie bijvoorbeeld Bijlage C regel 99: *vrienden* of regel 34: *ondernemers*, Bijlage D regel 5: *politieagent*), maar ook wanneer we niet zeker waren welke gender de persoon in kwestie had (zie ook bijvoorbeeld Bijlage D regels 246). Deze vertekening zorgt er dus voor dat als je alleen maar over mannen spreekt of mannen aanspreekt, je taalgebruik volgens dit categorisatiesysteem genderinclusief is, terwijl je in het groter geheel wel meedoet aan het androcentrisch denken binnen onze maatschappij. Voorzichtigheid is dus geboden.

We hebben onze data mede dankzij het classificatiesysteem uit onze literatuurstudie gecategoriseerd, maar vroegen ons tegelijkertijd af hoe geschikt dit vooropgesteld classificatiesysteem is. In Bijlage G kan men zowel het classificatiesysteem voor het coderen (i.e. gebaseerd op theoretische bevindingen) als het classificatiesysteem na het coderen (i.e. gebaseerd op praktische bevindingen) terugvinden. Wat betreft het androcentrisch taalgebruik, zien we dat er twee categorieën zijn weggevallen: het ‘vrouwelijk’ + generiek woord en het onvolledig woordgebruik. Op het eerste zicht, zouden we kunnen besluiten dat de radiopresentator moeite heeft gedaan om zijn androcentrisch taalgebruik te beperken, maar we zien ook dat de categorie lexicaal generiek woordgebruik de grootste groep is binnen het androcentrisch taalgebruik en er binnen de categorie genderbewust taalgebruik amper een ‘vrouwelijke’ vorm van woorden in voorkomt. Deze laatste categorie omvat voornamelijk woorden die men logischerwijze als ‘vrouwelijk’ bestempeld, zoals *dochter*, *actrice*, *mevrouw*. Van de 184 coderingen binnen deze categorie, zijn er slechts vijf die van ‘vrouwelijke’ vorm zijn: *patiënte* (zie Bijlage D regel 331), *coöperante* (zie Bijlage B regel 126), *Britse* (zie Bijlage B regel 237), *Nederlandse* (zie Bijlage B regel 239) en *lezeressenpubliek* (zie Bijlage B regel 363). Twee hiervan verdienen speciale aandacht. Het onderwerp van de radio-uitzending op donderdag 22-02-2018 waarin het woord *patiënte* (zie Bijlage D regel 331) valt, is fertiliteitsbehandeling. In dezelfde uitzending komt een keer het

⁴³ Uit het interview met Rosa wordt niet duidelijk of haar baas een man of vrouw is, daarom dat we dit categoriseren als lexicaal generiek woordgebruik.

⁴⁴ Uit het interview met Simon werd duidelijk dat *de grote baas* een man betrof, daarom dat we dit categoriseren als genderbewust.

woord *patiënten* (zie Bijlage D regel 80) en twee keer het woord *patiënt* (zie Bijlage D regels 100 en 101) voor. Hoewel we al eerder in het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie hebben aangegeven dat in de toekomst niet enkel vrouwen, maar ook mannen zwanger kunnen worden en het dus mogelijk is dat de radiopresentator geen cismatieve taal zou gebruiken, veronderstellen we dat dit hier niet het geval is. Zeker gezien de mensen die hun mening lieten horen aan de telefoon allemaal cismatieve waren⁴⁵. Met deze veronderstelling in ons achterhoofd merken we op dat de ene keer waarop de radiopresentator het woord *patiënte* (zie Bijlage D regel 331) gebruikt een paternalistische context betreft. De drie vormen van hetzelfde woord worden telkens gebruikt in een context waarbij de radiopresentator aangeeft dat de fertiliteitsartsen een betere begeleiding moeten voorzien opdat mensen met een kinderwens, in dit geval cismatieve, niet teveel stress ervaren op het werk in combinatie met de vruchtbaarheidsbehandelingen. Bij het woord *patiënten* (zie Bijlage D regel 80) gebruikt de radiopresentator het eerder neutraal woord *waarschuwen*. Bij het woord *patiënt* (zie Bijlage D regels 100 en 101) geeft hij aan dat het een delicaat evenwicht is voor fertiliteitsartsen om raad te geven, gezien deze “de *patiënt* niet mogen afremmen in *zijn* kinderwens”, maar men moet hen wel realiteitszin kunnen bijbrengen. Hier zien we mooi hoe de *patiënt* (zie Bijlage D regels 100 en 101) als een gelijke wordt beschouwd, waarbij hun toekomstbeeld niet afgeremd mag worden. Wanneer de radiopresentator het woord *patiënte* (zie Bijlage D regel 331) gebruikt, is dit in combinatie met het zetten van een horizon, het begrenzen van de aantal pogingen die men mag ondergaan om hun fysieke alsook psychologische staat niet teveel te belasten. Het verschil met de andere twee vormen van het woord is enorm groot. De *patiënte* (zie Bijlage D regel 331) weet niet wat goed voor haar is en moet dus door experts verteld worden wat ze wel of niet mag doen met haar eigen lichaam. Ze wordt niet als een gelijke beschouwd, maar als een kind dat nog niet ver genoeg in de ontwikkeling zit om de signalen van haar eigen lichaam te kunnen interpreteren. Het tweede woord dat we hier in de verf willen zetten is *lezeressenpubliek* (zie Bijlage B regel 363). Het woord zelf maakt deel uit van het onderwerp columns schrijven dat besproken werd samen met Anne Davis tijdens de radio-uitzending van dinsdag 23-01-2018. Anne Davis is columnist bij de Libelle en tijdens een van haar antwoorden gebruikte ze zelf het woord *lezeressen* (zie eigen opmerking in Bijlage B regels 359-361). Hierna gebruikte de radiopresentator het woord *lezeressenpubliek* (zie Bijlage B regel 363) om haar te vragen of ze ook mannen aanspreekt met haar columns gezien ze voor Libelle schrijft, een magazine die men standaard als ‘vrouwelijk’ bekijkt. Uit de context weten we niet zeker of het woord *lezeressenpubliek*

⁴⁵ Hoewel het *not done* is om de genderidentiteit van een persoon te veronderstellen, baseren we ons hier op de voornaam en het stemgeluid van de persoon in kwestie. Ook door het feit dat de verplichte sterilisatie van transpersonen pas werd opgegeven vanaf 1 januari 2018 (Transgenderinfopunt, 2017), achten we de kans klein dat de bellers in kwestie geen cismatieve waren.

(zie Bijlage B regel 363) werd uitgesproken als reactie op het woord *lezeressen* van Anne Davis zelf, of eerder in relatie tot de vraag die de radiopresentator stelde, waarbij hij een vergelijking wou maken met ‘mannelijke’ lezeressen. De eerste bedenking zou een bevestiging kunnen zijn van het onderzoek van Hansen, Littwitz en Sczesny (2016) waarbij men vond dat mensen die in aanraking komen met genderinclusieve taal dit vaker zelf gaan gebruiken. Maar vooraleer zo’n belangrijke conclusie te nemen op basis van een observatie, is het noodzakelijk om hier meer onderzoek naar te doen.

Zoals we kunnen zien in Bijlage G hebben we in vergelijking met het classificatiesysteem die we baseerden op de theorie zowel tijdens als na het coderen extra onderdelen toegevoegd. Het extra onderdeel eigennamen is er gekomen omdat we tijdens de codering al snel beseften dat dit beter als een apart onderdeel van het taalgebruik beschouwd wordt in plaats van als onderdeel van het kenmerk ‘vrouwelijke’ + generiek woord. Op basis van zowel het woordgebruik van de radiopresentator alsook eerder theoretische kennis deelden we dit onderdeel op in vier verschillende hoofdcategorieën: statusbenoeming, voornaam + achternaam, voornaam en als laatste de categorie achternaam. Hierbij merkten we op dat de radiopresentator opvallend vaker de voornaam gebruikte om vrouwen te benoemen (28 coderingen tegenover 15 voor mannen)⁴⁶ en de achternaam om mannen te benoemen (43 coderingen tegenover 28 voor vrouwen)⁴⁷. De categorie voornaam + achternaam had ongeveer evenveel coderingen voor vrouwen als mannen (95 voor “vrouwelijke” namen tegenover 106 voor ‘mannelijke’ namen), maar de categorie bevatte meer dan de helft minder vrouwen (21) dan mannen (52). De radiopresentator in kwestie herhaalde dus vaker de volledige naam van vrouwen dan deze van mannen. Het feit dat men vooral vrouwen bij voor- en achternaam of enkel bij voornaam noemt, terwijl men mannen eerder bij voor- en achternaam of enkel bij achternaam noemt, zoals Verbiest (2000b) al eerder omschreef, werd hier dus bevestigd. Toch moeten we waakzaam blijven, gezien de categorie voornaam + achternaam mooi aantoont dat niet de kwantiteit van de gehanteerde woorden belangrijk is, maar ook de kwaliteit. De vraag rijst nu, waarom de radiopresentator in kwestie zo vaak de voor- en achternaam van vrouwen heeft herhaald. Een tweede extra onderdeel betreft het genderinclusief taalgebruik. Zoals we al hebben aangehaald in het onderdeel Stappenplan voor de verwerking van de radio-uitzendingen, bestaat dit extra onderdeel slechts uit twee hoofdcategorieën: niet-androcentrisch genderneutraal taalgebruik en genderbewust taalgebruik. Dit deden we gezien het androcentrisch taalgebruik de hoofdfocus was van de huidige studie en dit extra onderdeel vooral diende om onze eerste onderzoeksvraag beter te kunnen beantwoorden, maar ook om gemakkelijker patronen van androcentrisch taalgebruik te herkennen zoals we al eerder hebben besproken aan de

⁴⁶ Binnen de categorie voornaam werden er 15 ‘vrouwelijke’ en 13 ‘mannelijke’ namen geregistreerd.

⁴⁷ Binnen de categorie achternaam werden er 14 ‘vrouwelijke’ en 20 ‘mannelijke’ namen geregistreerd.

hand van de ontbrekende observaties binnen de categorie ‘vrouwelijk’ + generiek woord. Verder onderzoek is noodzakelijk om na te gaan wat voor classificatiesysteem dit soort taalgebruik het best weergeeft. Een derde onderdeel dat we hebben toegevoegd na het coderen van de casus, is de categorie *ze + zij*. Deze categorie valt noch onder het androcentrisch, noch onder het genderinclusief taalgebruik. Zoals de naam van deze categorie doet vermoeden, vinden we hier de coderingen terug voor de derde persoon meervoud van het persoonlijk voornaamwoord terug. We wilden dit extra onderdeel graag in de kijker zetten, omdat we genderlinguïsten vaak horen praten over de generieke ‘mannelijke’ woorden die zorgen voor symbolische annihilatie bij vrouwen (Ehrlich & King, 2005; Khosroshahi, 1989; Martin & Papadelos, 2016; Menegatti & Rubini, 2017), maar we zelf niet hebben stilgestaan bij het feit dat er ook generieke vrouwelijke woorden kunnen bestaan met een neutrale lading. Hoewel we het niet helemaal kunnen vergelijken met de generieke ‘mannelijke’ voornaamwoorden, gezien het een meervoudsvorm betreft, is het volgens ons toch interessant om na te gaan waar de woorden *ze* en *zij* vandaan komen en waarom deze instaan om meerdere personen aan te duiden. Willen we een inclusievere vorm gebruiken, dan stellen we voor om, net zoals de radiopresentator in kwestie deed, gebruik te maken van de verwijzwoorden *die* en *deze*.

Conclusie

Het aankaarten van het androcentrisch denken binnen de wetenschap en overige domeinen van onze samenleving wil niet zeggen dat we de verschillen tussen vrouwen en mannen moeten essentialiseren. Met deze gedachte willen we aantonen dat er een delicaat evenwicht moet behouden worden tussen wat een erkenning en dus een inclusie vormt voor het ‘vrouwelijke’ binnen onze samenleving en wat een mooie verpakking is om het alreeds aanwezig goedbedoeld seksisme de vrije loop te laten gaan. Genderverschillen bestaan vaak uit overdreven percepties en het vasthouden aan bepaalde stereotypen. Of er verschillen zijn tussen vrouwen en mannen en hoe deze al dan niet zijn ontstaan, is hier niet aan de orde⁴⁸. De kern van deze masterproef is een aanklacht tegen het feit dat het ‘mannelijke’ als norm wordt genomen en men niet of amper kijkt naar het ‘vrouwelijke’ binnen onze maatschappij. Gezien een aanklacht tegen het androcentrisme een werk van lange adem is, wilt

⁴⁸ Daarvoor kan je boeken lezen zoals bijvoorbeeld *Le Deuxième Sexe* van Simone de Beauvoir (1949).

men rekening houden met de eigen internalisering van dit discours en de verschillende levensdomeinen waarbinnen dit discours een grote rol speelt, beperkten wij ons in deze masterproef tot het Nederlandstalig taalgebruik. Hiervoor hanteerden we een kritische discoursanalyse. Net zoals andere discoursanalysten zijn wij hoopvol omdat we weten dat taalgebruik en betekenis door subjecten zelf aangepast kunnen worden. Representatie, en dus ook genderrepresentatie, is binnen de discoursanalyse immers een proces waar een constante uitwisseling en interactie gebeurt tussen de fysieke wereld en de mentale mappen in ons hoofd (Krijgen & Van Bauwel, 2015). Bepaalde personen, onder andere Jäger (2015), geloven dat wanneer het discours op zich verandert, het object niet alleen verandert van betekenis, maar een nieuwe identiteit krijgt. Een voorbeeld hiervan is het Engelse woord *gay*, wat vroeger vooral werd geassocieerd met gelukkig zijn, maar de dag van vandaag zowel een zelfstandig naamwoord is om een homoseksuele man aan te duiden alsook een scheldwoord om iemand uit te schelden als homoseksueel. Het woord op zich is niet enkel geëvolueerd wat betreft de betekenis, maar ook van identiteit. Ook Cameron (2005) en Ehrlich en King (2005) lijken dit idee te ondersteunen, maar net zoals hen blijven we kritisch over het feit of dit wel zal slagen. Zolang het hegemonisch discours androcentrisch is van aard, wordt het moeilijk om daar tegen op te boksen en kunnen we beter alle hulp van de wereld, zeker mensen uit een hogere statusgroep (Ehrlich & King, 2005), gebruiken. Een specifieke linguïstische innovatie kan immers pas tot uiting komen als de groep met de hoogste status de taalverandering leidt, anders wordt deze verandering gestigmatiseerd (Labov, 1972)

Om dit androcentrisch discours zo goed mogelijk te deconstrueren is er nood aan meer onderzoek en educatie. Zoals we al eerder hebben aangehaald in het onderdeel Bemerkingen bij de androcentrische theorie is de tijd aangebroken om de androcentrische theorie, zoals Gilman (1911/1970) vanuit een eerste feministisch perspectief heeft geanalyseerd, verder te herwerken. Willen we daadwerkelijk een inclusief feminisme, dan wordt het hoog tijd om ons eigen genderbinair en androcentrisch denken kritisch te analyseren opdat we niet meer telkens het dominante discours herhalen terwijl we deze net trachten te bevechten (de Lauretis, 1987). De gelijkheidsparadox die Scott ons in 1998 heeft voorgeschoteld zal altijd blijven bestaan zolang we genderongelijkheid blijven bevechten, maar dit betekent niet dat feministen in deze strijd potentiële bondgenoten moeten uitsluiten op basis van hun genderidentiteit. Omgekeerd is het ook zo dat we in een androcentrische maatschappij niet zomaar de genderhokjes kunnen weggooien onder het voorwendsel dat deze genderbinariteit onderdrukkend werkt. De categorisatie van gender kan inderdaad als een onderdrukking ervaren worden, maar deze onderdrukking blijft aanwezig zonder deze genderhokjes terwijl we het risico lopen deze niet meer te kunnen benoemen en bestrijden. Deze achterliggende gedachte kunnen we terugvinden

binnen de definitie van genderinclusiviteit zoals we die hebben opgesteld in het onderdeel Genderneutraal, -bewust of eerder -inclusief?. Jammer genoeg bestaat er nog niet zoveel onderzoek binnen de media die genderinclusiviteit definieert als iets meer dan een genderbinair construct. Dit zagen we onder andere in het tweede deel van onze literatuurstudie Genderrepresentatie in het medialandschap. Ook vonden we maar heel weinig onderzoek terug omtrent de gevolgen van androcentrisch taalgebruik op non-binaire personen. Wij stellen dus verder onderzoek voor. Gezien voorzichtigheid aangeboden is bij het gebruik van het classificatiesysteem dat we in het onderdeel Kenmerken van het androcentrisch taalgebruik hebben ontwikkeld, promoten we graag meer onderzoek om te bepalen of dit classificatiesysteem valide is. Dit kan aan de hand van verschillende bronnen zoals kranten, magazines, televisie- en radioprogramma's enzovoort. Een andere interessante piste om verder te onderzoeken betreft de discours-historische aanpak van kritische discoursanalyse. Hoewel we binnen deze masterthesis een schets hebben gemaakt van hoe men het androcentrisch denken aan het begin van de twintigste eeuw beschreef en welke gevolgen dit denken de dag van vandaag heeft op onze samenleving, voldoet dit niet aan de beschrijving die Wodak (2015b) er zelf aan geeft. Volgens Wodak (2015b) integreert men via deze aanpak zowel de historische alsook de sociale en politieke kennis om een zo'n goed mogelijk zicht te hebben op de discursieve gebeurtenissen die men bestudeert.

Spender (1980) quoteert in haar boek *Man Made Language* Elaine Morgan die het doorbreken van het androcentrisch denken vergelijkt met het doorbreken van het geocentrisch denken tijdens de zestiende eeuw. In een eeuw tijd werd het vervangen van het geocentrisch denken door het heliocentrisch denken van Copernicus door de meerderheid van de wetenschappers aanvaard (Carman, 2018). Het androcentrisch denken binnen onze maatschappij werd iets meer dan een eeuw geleden als dusdanig benoemd door zowel Ward (1903/1925) als Gilman (1911/1970), maar blijkt nog altijd hardnekkig aanwezig te zijn binnen ons taalgebruik alsook ruimer, binnen onze maatschappij. Het invoeren van een genderinclusieve taal zal altijd op weerstand stuiten bij bepaalde taalpuristen. Wanneer grammatici bij het propageren van het 'correct' gebruik van voornaamwoorden verwijzen naar de grammaticale gender, kunnen we aankaarten dat er alreeds uitzonderingen binnen de Nederlandse taal bestaan die wel rekening houden met de inhoudelijke gender. Een mooi voorbeeld hiervan is het woord *meisje*, wat een neutraal substantief is en het lidwoord 'het' krijgt, maar waarvoor we de 'vrouwelijke' voornaamwoorden *zij* en *haar* gebruiken in plaats van de neutrale voornaamwoorden *het* en *zijn* (van Alphen & Corda, 2006). Een tweede voorbeeld betreft het woord *kind* waarbij men de 'vrouwelijke' of 'mannelijke' voornaamwoorden moet gebruiken wanneer men zeker is dat het een 'vrouwelijk' of 'mannelijk' persoon betreft, maar waarbij men het neutrale voornaamwoord gebruikt bij twijfel (van Alphen & Corda, 2006). Hoewel het gebruik van genderinclusieve taal een meerwaarde kan zijn binnen een organisatie, de overheid of in onze samenleving in het algemeen, is het beter niet

te vroeg victorie te kraaien bij deze implementatie. Zoals Cameron (2005) aankaartte is het gebruik van niet-seksistische taal geen zekerheid dat het seksistisch gedachtegoed zelf aangepakt wordt. Het kan dus als een soort van windowdressing dienen zonder de onderliggende structurele discriminatie aan te pakken. Volgens Cameron (2005) is het dus belangrijk dat we de politieke motivering achter het gebruik van genderinclusief taalgebruik uitleggen aan mensen opdat men deze redenering uitbreidt naar een niet-seksistisch gedachtegoed en taalgebruik. Met andere woorden, het invoeren van een genderinclusief taalgebruik moet deel uitmaken van een groter sociopolitiek initiatief waarbij men alle seksistische praktijken uitroeit (Ehrlich & King, 2005). Toch mogen we het kind niet met het badwater weggooien. Genderinclusief taalgebruik kan een eerste gemakkelijke stap zijn om ons androcentrisch denken aan de kaak te stellen.

Bijlagen

Bijlage A: Transcriptie radio-uitzending 08-01-2018

1. Een goeie morgen, gelukkig nieuwjaar. Ja 't is een
2. week te laat, ik weet het. Euuuuuh heeft u
3. gisterochtend naar de televisie gekeken naar
4. Ketnet eventueel samen met de kinderen of de
5. kinderen alleen dan heeft u misschien een stukje
6. opgevangen van Kingsize Live en van de grote
7. actie die Ketnet dit jaar wil lanceren. STIP IT! heet
8. het beestje.
9. /* Men speelt een geluidsfragment van Ketnet af
10. dat de campagne STIP IT! omschrijft. */
11. Misschien heb je die vier stipjes al zien passeren
12. op sociale media en de vraag is, is dit nog altijd
13. nodig zo'n actie is pesten inderdaad nog een groot
14. probleem bij kinderen in Vlaanderen en wat doen
15. we daar als ouders of als omstanders of
16. medeleerlingen best mee? Hautekiet@radio1.be,
17. u reageert via de app van radio1 of u kunt bellen
18. 078785680!
19. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
20. We mogen nu es de dag goed beginnen, 'Oliver's
21. Army' Elvis Costello
22. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
23. We hoorden het net uitgelegd op ketnet, die actie
24. STIP IT! Vier stipjes, 'k heb ze al zien passeren.
25. Goeiemorgen Brenda Rink.
26. Brenda: Goeiemorgen
27. Van Tumult, wat euh, Tumult is een, jullie zijn euh
28. bezig met conflicten en pesten dat leidt, [Brenda:
29. ja, klopt], dat wijst op conflicten.
30. /* Brenda geeft uitleg over Tumult. */
31. Ja, pesten is soms een uitvloeisel van een conflict,
32. soms is 't aanleiding tot een conflict hé.
33. /* Brenda antwoordt. */
34. Het is niet de eerste keer dat Ketnet zo'n move
35. tegen pesten doet. [Brenda: neen klopt] Feit dat
36. ze dat de tweede keer moeten doen, wijst er bijna
37. op dat dit [Brenda: de derde of de vierde keer
38. zelfs] jaja, ik ben de tel al kwijt. [Hautekiet lacht]
39. Ik ben niet zo goed met wiskunde, maar het wijst
40. erop dat het probleem de wereld niet uit is. Hoe
41. evolueert het, want daar hebben jullie misschien
42. wel een zicht op.
43. /* Brenda antwoordt. */
44. Dus euhm een gunstige evolutie, maar goed elk
45. gepest kind en zeker een gepest kind dat euh er
46. niet mee om kan is er eentje te veel, Timothy
47. Drens die zichzelf bakker Timo noemt op Twitter,
48. die zegt "mijn dochter heeft ook een jaar in het
49. Paola ziekenhuis [waar dat ook zou mogen zijn]
50. verbleven, een blijvend litteken" dat wil zeggen
51. dat pesten dat is, wel, dat is verre van onschuldig.
52. /* Brenda antwoordt. */
53. Laten we es praktisch hebben, wat euh wil het dit
54. jaar niet alleen over goede voornemens, maar
55. over plannen maken om het anders te gaan doen.
56. Wat moet je eigenlijk om te beginnen als kind als
57. je met dat pesten te maken hebt, wat moet je
58. doen?
59. /* Brenda antwoordt. */
60. Opkomen voor het slachtoffer dat wilt zeggen dat
61. je de kant gaat kiezen en dat je het risico hebt als
62. het de hele groep tegen 1 slachtoffertje is, dat je

63. het risico moet trotseren dat je de hele groep
 64. tegen, eeeuh, tegen je krijgt.
 65. /* Brenda antwoordt. */
 66. Ja, want het is een fenomeen dat vaak gebeurt hé.
 67. De meerderheid dus 1 makkelijk slachtoffer en
 68. een grote groep zegt van, die gaan we hebben.
 69. /* Brenda antwoordt. */
 70. "Dat we niet teveel over die cijfers moeten
 71. zeuren", dat wijst Kris Mirdens me ook
 72. ongezouten op, [Hautekiet grinnikt] "zelfs als er in
 73. heel Vlaanderen maar 1 kind gepest wordt
 74. [Brenda: voilà] dan blijft dat een groot probleem"
 75. en gelijk heeft ie. [Brenda: ja die mening deel ik]
 76. heeft ie natuurlijk. Euuuuhm wat euh dat
 77. Manipest [Brenda: ja] dat Ketnet [Brenda: uhu] nu
 78. afsluit dat zijn die vier stippen [Brenda: ja klopt]
 79. die je die je ondertekent. Wat zijn die vier
 80. afspraken die je maakt, want ddde bedoeling is
 81. dat als je meedoet vier afspraken maakt.
 82. /* Brenda antwoordt. */
 83. Zou je kunnen pesten met die lapsus, 'k ga het niet
 84. doen.
 85. /* Brenda antwoordt. */
 86. Opkomen voor iemand die gepest is? [Brenda: ja
 87. opkomen voor iemand die gepest is, inderdaad].
 88. /* Brenda antwoordt. */
 89. Ja, want dat is een soort lange aanloop die Ketnet
 90. maakt naar de Week tegen Pesten [Brenda: ja
 91. klopt] van 2 tot 9 februari en er is zelfs op 9
 92. februari op ketnet.be een online antipestival
 93. [Brenda: ja klopt] wat is dat?
 94. /* Brenda antwoordt. */
 95. Tine das Tine Oltmans [Brenda: ja klopt] euh die
 96. euh in Mila is in Ghost Rockers en euh alle Ketnet
 97. rappers hebben zich ook euh geëngageerd
 98. [Brenda: ja klopt]. Pesten het is een, laat het een
 99. goed plan zijn om het de wereld uit te krijgen,
 100. maar de wereld helemaal uitkrijgen maken we
 101. onszelf niks wijs, Brenda.
 102. /* Brenda antwoordt. */
 103. Ik ben daar zeker van en ik wil graag van mensen
 104. horen die er nog mee te maken hebben, hoeeee,
 105. hoe zijn het hebben opgelost of hoe zij het
 106. hebben aangepakt. Het kunnen misschien euh
 107. inspirerende tips zijn voor anderen die ermee te
 108. maken hebben.
 109. /* Intermezzo: contactgegevens gevolgd door een
 110. liedje. */
 111. 'k Weet niet of zij elkaar af en toe pesten, 't is een
 112. duo Anthony West en Josephine Vander Gucht Oh
 113. wonder en 'lifetimes'. Maar het verschil tussen
 114. pesten en plagen is natuurlijk belangrijk.
 115. "Boekhouding moeten we goed bijhouden euh
 116. Brenda Rink, Move tegen Pesten is gewoon een
 117. jaarlijkse actie van Ketnet al sinds 2012" [Brenda:
 118. ja dat klopt] Ik was het al even kwijt, dus dat wil
 119. zeggen dat 't misschien al de zesde keer zou zijn.
 120. /* Brenda antwoordt. */
 121. ah toen hebben ze 't met Brahim en Charlotte
 122. Leysen [Brenda: ja] gedaan. Euh Robbe
 123. Verstraeten wijst ons ook terecht "al werd er
 124. ergens ook maar 1 kind gepest, dan is dat een
 125. groot probleem altijd een groot probleem en
 126. daarom vind ik jullie vraag zo jammer want jullie
 127. luisteraars hebben eigenlijk geen recht van
 128. oordeel hier." [Brenda: en wat bedoel je daar juist
 129. mee euh?] Dat bedoel ik niet, dat bedoelt Robbe
 130. Verstraeten die zegt van "het is gewoon zo 1 kind
 131. gepest of 1 iemand gepest [Brenda: ja maar die
 132. mening] is een probleem. Daar moet niet teveel

133. over gepalaberd worden. Sophie, goeiemorgen.
134. [Sophie: goeiemorgen] het gaat niet over jezelf
135. Sophie, het gaat over je zoon hé? [Sophie: klopt
136. klopt] die voetballer wilde worden en nog altijd
137. wil worden?
138. /* Sophie antwoordt. */
139. De hoogste eliteklasse van België, is dat de
140. profliga? [Sophie: ja] oké. Dus we spreken hier
141. over eersteklassevoetbal? [Sophie: we spreken
142. over eersteklassevoetbal bij de jeugd weliswaar]
143. Okéééé. En daar wordt ie gepest?
144. /* Sophie antwoordt. */
145. Mag ik es even om het duidelijk te hebben hé
146. Sophie, euh dus het waren verschillende spelers
147. die gepest werden door mensen uit de leiding of
148. door andere spelers?
149. /* Sophie antwoordt. */
150. Vind je niet terecht natuurlijk dat hij dat hij dan
151. het probleem was eigenlijk.
152. /* Sophie antwoordt. */
153. Het feit dat jullie naar een andere club op zoek
154. zijn gegaan, heeft het te maken met het feit dat
155. de club te weinig begrip had, meer nog jullie
156. hebben zelfs dreigementen gekregen op een
157. gegeven moment.
158. /* Sophie antwoordt. */
159. Euhm je begrijpt dat ik ontzette en dat is een
160. ongezonde nieuwsgierigheid misschien Sophie
161. naar welke club dat 't is, je hebt beslist om dat
162. niet te noemen en daar heb ik alle begrip voor,
163. maar was het een club uit de profliga, was het een
164. grote club [Sophie: ja] of was het een lokale club?
165. [Sophie: jaaa] Een echte grote club [Sophie: neen,
166. ja] die we dus in de voetbalverslaggeving elke
167. week zullen horen, bij die club [Sophie: die we
168. elke week tegenkomen] 1 van die clubben
169. /* Sophie antwoordt. */
170. Maar jouw zoon is er, ondanks alles dan toch,
171. jaaah misschien sterker uitgekomen zelfs al is ie, is
172. ie dan naar de jeugdpsycholoog gegaan, nee?
173. [Sophie: nee] neeneenee
174. /* Sophie antwoordt. */
175. En hij speelt goed
176. /* Sophie antwoordt. */
177. Kijk eens aan, een fiere mama, Sophie
178. dankjewel voor je verhaal. [Sophie: graag gedaan]
179. Een grote voetbalclubs Brenda Rink.
180. /* Brenda antwoordt. */
181. De Move tegen Pesten, ik zit hier nu [inaudible]
182. met vier stippen op mijn rechterhand dat mag ik
183. straks thuis gaan uitleggen euh STIP IT! is bedoeld
184. op kinderen, maar we krijgen ook getuigenissen
185. van iemand van 57 die zegt "jarenlang op het werk
186. gepest geweest, ik ben ervan overtuigd dat ouders
187. die gepest hebben ook kinderen zullen hebben die
188. pesten, met andere woorden dat hun
189. voorbeeldgedrag makkelijk door kinderen wordt
190. overgenomen."
191. /* Brenda antwoordt. */
192. Pesten op school, pesten in eeeeeeh in een
193. sportclub en pesten op een school in Antwerpen,
194. Rebecca, goeiemorgen.[Rebecca: ja goeiemorgen]
195. Je bent jarenlang zorgcoördinator geweest in een
196. school in Antwerpe, ja euh hoe pak je dat aan dat
197. pesten concreet
198. /* Rebecca antwoordt. */
199. En dat het een groot probleem is bevestigde ook
200. Elien Kempens op Twitter die zegt euh "van de
201. kinderen die ik ontmoet in de psychiatrie heeft
202. het overgrote deel een verleden, een

203. pestverleden, ik bedoel als slachtoffer van het
 204. pesten uiteraard." Goed Rebecca, dankjewel voor
 205. jouw euh aanpak daarin euh op school in
 206. Antwerpen. Roel nog, goeiemorgen [Roel:
 207. goeiemorgen Jan] je bent de ouder van een
 208. dochter euh die met pestgedrag te maken heeft
 209. euh ik mag erbij zeggen, ik mag er iets bij zeggen
 210. over de dochter of heeft dat met de zaak niet te
 211. maken.
 212. /* Roel antwoordt. */
 213. Wat ik niet zelf wilde zeggen, maar waar je geen
 214. bezwaar bij hebt is dat jouw dochter euh
 215. transgender is, dat ze dat geout heeft toen ze 13
 216. was, dat dan van school naar school is gegaan en
 217. euh en nergens geholpen is behalve uiteindelijk
 218. eeeuh ja waar euh waar is ze dan wel geholpen?
 219. /* Roel antwoordt. */
 220. Ja, soms zijn er toch kleine initiatieven. Silke
 221. signaleert "mijn zoon was de, het slachtoffer van
 222. pestgedrag, ik melde het aan de juf en ze hebben
 223. samen in de levensbeschouwingen een
 224. antipestgroep opgericht", dus 't zin van die kleine
 225. dingen, maar structureel zijn die natuurlijk maar
 226. het zijn kleine initiatieven die misschien in de
 227. goeie richting wijzen, Brenda Rink, ja leraars
 228. moeten daarvoor gewapend zijn, daartegen
 229. gewapend zijn.
 230. /* Brenda antwoordt. */
 231. Ja er zijn er alvast een paar die vanmorgen met
 232. open mond naar het clipje van Ketnet hebben
 233. gekeken, dat waren de kinderen van Samira Bachir
 234. die zegt " 'Mama het is echt cool' zeiden ze" en
 235. misschien hebben ze dan het campagnelied van
 236. de Move tegen Pesten 2018 STIP IT! gehoord.
 237. [Brenda: blij te horen dat het binnenkomt] Rink
 238. van Tumult en Roel dankjewel. Hier is Stip na stip.
 239. Het is euh Tine Oltmans van Ghost Rockers die het
 240. zingt.
 241. /* Het campagnelied van STIP IT! wordt
 242. afgespeeld. */
 243. Zet een stip op je hand. Ik heb er al vier gezet, de
 244. actie Move tegen Pesten van dit jaar 2018 da's
 245. Stip na stip het actielied. Wees gewaarschuwd
 246. voor een ongeval op de Vuurkruisenlaan in
 247. Brussel. Da's de verbinding van Braat naar de A12
 248. de weg is daar helemaal dicht.
 249. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
 250. Het was euh vorig jaar eind vorig jaar, dat lijkt al
 251. ontzettend lang geleden en we hadden de
 252. wakkere papa in de minuut.
 253. /* Men speelt een geluidsfragment van #deminuut
 254. van vorig jaar af. */
 255. Dus dachten we aan, euh, we kregen ook veel
 256. reactie op die minuut van mensen die met een
 257. vechtscheiding te maken hebben en ook van
 258. Renske Straetse, Renske Straetse goeiemorgen
 259. [Renske: goedemorgen] van het Huis van de
 260. Hereniging of van Hereniging [Renske: huis van
 261. Hereniging] van Hereniging. Is dat een fysiek huis,
 262. nee hé?
 263. /* Renske antwoordt. */
 264. Hoe jullie dat willen doen daar hebben we het zo
 265. dadelijk over, ma, maar 't is echt een plan hé, jullie
 266. willen jullie dit jullie meer en meer mensen naar
 267. zo een bemiddelingstraject komt er.
 268. /* Renske antwoordt. */
 269. Je bent al de hele uitleg aan 't doen, Renske
 270. [Renske: ja, absoluut], wat je siert, maar euh 't is
 271. maar ik heb een euh een paar trommels en
 272. trompetten om aan te kondigen wat jullie gaan

273. doen. 308. misschien wat aangemoedigd of aangevuurd
274. /* Intermezzo: 'Hautekiet. 18 plannen voor 18'. */ 309. worden soms door advocaten [Renske: ja uit]
275. En daar ben jij de eerste van. Plannen voor 18 310. sommige
276. mensen die een stap willen zetten, dingen anders 311. /* Renske antwoordt. */
277. willen gaan aanpakken, niet zeggen 'ik stop met 312. Jaja, het onderste uit de kan halen [Renske: ja], zo
278. roken', 'ik ga meer euh mijn work-life balance', dat 313. noemen ze dat hé. Laten we es het concreet
279. kennen we allemaal dat repertoire, maar mensen 314. maken Renske met euh Simon Windels,
280. met een plan en jij bent zo iemand. Mensen die 315. goeiemorgen Simon [Simon: Goeiemorgen jullie]
281. zo'n plan hebben, dat kan gaan over 316. jij [Renske: goeiemorgen] bent euh, zit in een
282. kinderopvang, over co-housing, over vluchtelingen 317. scheidingsprocedure [Simon: ja] nu drie-en een
283. leren fietsen, over misschien een robot die aan de 318. half jaar, ik mag zeggen, men noemt dat
284. slag gaat, die kunnen zich uiteraard melden bij 319. hoogconflictueuze scheidingen, enfin
285. ons. 320. vechtscheidingen in de volksmond.
286. /* Intermezzo: contactgegevens. */ 321. /* Simon antwoordt. */
287. Stuur een mailtje hautekiet@radio1.be en leg uit 322. Ja en wat grote mensen met elkaar allemaal
288. wat dit concrete plan is. Dus we hebben hier 323. uitrichten, ja, ze zijn volwassen genoeg om dat te
289. vechtscheidingen waar de wakkere papa mee te 324. beslissen, maar het jammere is altijd dat daar of
290. maken had en behalve de wakkere papa, heel veel 325. euh is altijd, is soms, dat daar kinderen bij
291. andere mensen en we hebben dat Engels 326. betrokken zijn. Dat is in jullie geval nog, ja nog
292. geïnspireerde Huis van Hereniging van Renske 327. zelfs misschien iets complexer. 't is, jouw dochter
293. Straetse. Wat euh, in Engeland heet dat Family 328. is negen en is geadopteerd dacht ik hé.
294. Separation Clinic, hé. [Renske: ja inderdaad] da's 329. /* Simon antwoordt. */
295. een dame ook, het is een beetje Renske Straetse 330. Njah, en dus niet alleen vechtscheiding, maar ook
296. van Engeland, Carol Boudhal [Renske lacht] Is het 331. hoger ouderverstoting, jullie zijn al drie-en een
297. niet? [Renske: Ja inderdaad] die daar [Renske: we 332. half jaar bezig, 60, wat zegt je, 50 of 60.000
298. hebben allemaal goed haar] [Hautekiet lacht] aaah 333. [Simon: 50.000 euro] 50.000 euro en het is niet
299. jaja is zij ook roodharig, dat meen je. [Renske: ja 334. gedaan want in maart gaan jullie in hoger beroep
300. inderdaad [lacht]] U heeft haar ontmoet, zij is al 335. in Brussel.
301. 30 jaar bezig met euh met wetenschappelijk 336. /* Simon antwoordt. */
302. onderzoek of tenminste op wetenschappelijk 337. Nog 3 rechtszaken, dus met die 60 of euh die
303. onderzoek gebaseerd praktijk om mensen, njah, 338. 50.000 [Simon: neenee] ben je der niet van af. Nu
304. uit die vechtscheiding te houden. En lukt dat? 339. is de vraag natuurlijk Renske Straetse [Renske: ja]
305. /* Renske antwoordt. */ 340. 'k weet geld is allemaal niet belangrijk, maar als hij
306. Jajajaja en die misschien enfin, ik ik wil de 341. zou gaan voor zo'n herenigingstraject, want dat
307. advocaten niet teveel in een hoek duwen, maar 342. moet je misschien eens uitleggen, wat is dat dan

343. precies?
344. /* Renske antwoordt. */
345. Maar zet die 90 dagen nu eens om in geld
346. mevrouw Straetse, dat kost toch wat?
347. /* Renske antwoordt. */
348. Nee, maar wat een schijntje is in vergelijking met
349. de 50.000 en en en running [Renske: ja en voilà hij
350. is al drie jaar....] ja, je krijgt dan [Renske: het is ook
351. een] ja [Renske: mag ik nog effe]
352. /* Renske antwoordt. */
353. Jullie krijgen alvast een aanmoediging van een vzw
354. die een beetje in dezelfde richting denkt, Houvast,
355. 'k weet niet of jullie dat denken euh kennen.
356. [Renske: ja] ze reageren via Facebook, zeggen
357. "goed dat jullie dat doen, we hopen dat het slaagt
358. bij ons passeren er ook heel veel schrijvende
359. verhalen, zowel voor ouders als voor kinderen
360. veel succes met dit prachtige initiatief."
361. Anderzijds, euh mevrouw Stra euh erse is,
362. Straetse sorry, is er de reactie van Kevin Plom
363. "goed idee, goeie aanpak, alleen hebben we in
364. België niet de juiste specialisten ook al beweert
365. men van niet, ze zijn er niet."
366. /* Renske antwoordt. */
367. En dat euh meneer Plom zich es beter euh
368. informeren dat zal hij ongetwijfeld doen. Euh Sven
369. Kerkhof die nog zegt "als we in bemiddeling gaan,
370. misschien is het eerste woord dat we uit onze
371. mond moeten bannen 'tegenpartij', want er is
372. geen tegenpartij."
373. /* Renske antwoordt. */
374. Maar om nu even naar Simon Windels, want euh
375. het dochtertje van Simon, dat is het engeltje waar
376. u in uw blog over spreekt mevrouw Straetse
377. [Renske: ja inderdaad]. U heeft, u heeft daar
378. close-care geprobeerd, observatie komen doen,
379. maar ja toch euh toch zijn ze er nog niet
380. uitgeraakt hé.
381. /* Renske antwoordt. */
382. Ja, Simon Windels, we wensen jou ondanks alles
383. en we hopen dat het in maart beetje vooruit kan
384. toch een goed 2018, dankjewel meneer Windels
385. [Simon: ja, bedankt hé, ja daag].
386. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor.
387. Intermezzo: '18 plannen voor 18'. */
388. Mensen die plannen maken en gaan uitvoeren in
389. 2018, uw plannen zijn welkom, er is al behoorlijk
390. wat binnengekomen hoor. Euuuuuh, Hamza
391. bijvoorbeeld, hoofdverpleegkundige die een
392. businessplan heeft gemaakt voor een
393. kinderdagverblijf, hou u vast, in een
394. woonzorgcentrum. Heel merkwaardig. Fred dan
395. uit het Goede Leven die een tv-programma gaat
396. maken dat een heel ander licht gaat werpen op
397. Vlaamse land-en tuinbouw. En dan nog iets met
398. 3D printing eeeeuh teveel om nu te melden, maar
399. wel interessant om naar te kijken. Heeft u ook
400. zo'n bijzonder plan voor 2018, deel het vooral met
401. ons en met iedereen. hautekiet@radio1.be, post
402. het op onze Facebook-pagina, laat het ons weten,
403. we zijn bijzonder euh nieuwsgierig. Nu plannen
404. maken tot daar, Renske Straetse, 'k heb er volle
405. vertrouwen in dat je weet wat je [Hautekiet
406. grinnikt] doet. Eeeeuh met het Huis van
407. Hereniging, maar wat zegt het onderzoek
408. daarover? Roselie Clerck, goeiemorgen [Roselie:
409. Goeiemorgen] van PXL in Hasselt, jullie hebben
410. net nog een colloquium gedaan over die ja
411. moeilijke echtscheidingen, laten we het maar
412. vechtscheidingen blijven noemen. U kent Huis van

413. Hereniging en die close-care, gelooft u daarin? 448. Huis van Hereniging, dankjewel allemaal.
414. /* Roselie antwoordt. */ 449. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
415. Ja, euh ik hoor, ja ik voelde de maar komen. Het is, 450. En euh wat een simpele tweet toch kan
416. het is drastisch en we hebben uit het geval Simon 451. teweegbrengen. Van Ronny Degraeve. De tweet
417. Windels geleerd, ja je kan tot ergens brengen, 452. was heel kort "Winteruur naar mijn mening, het
418. maar je kan, je kan niet alles uitsluiten hé en 453. beste cultuurprogramma dat de VRT ooit maakte."
419. afdekken.[Renske: Mag ik euh, even antwoorden 454. Winteruur.
420. op euh Roselie?] U mag antwoorden. 455. /* Men speelt een geluidsfragment van Winteruur
421. /* Renske antwoordt. */ 456. af. */
422. Maar er is toch tijd nodig om de zaak te 457. Ronny Degraeve, goeiemorgen. [Ronny:
423. onderzoeken, om alle partijen te horen [Renske: 458. goeiemorgen Jan] Een eeuh hommage van een
424. absoluut] en tijd dat weten we allemaal, dat is 459. minuut aan Winteruur, dat moet kunnen hé vanaf
425. geld. Minister van justitie Koen Geens, 460. nu.
426. goeiemorgen. [Koen: Goeiemorgen Hautekiet, 461. /* Ronny praat #deminuut vol. */
427. gelukkig nieuwjaar] Gelukkig nieuwjaar ook voor 462. Ronny Degraeve, je bent een echte fan, dat is euh
428. u, ik weet niet wat er op za, zaterdag was 't 463. heel duidelijk. Was je ook nog fan van France Gall?
429. driekoningen, wat er euh gebeurd is maar euhm 464. [Ronny: euh iets minder] Iets minder, wist je dat
430. we wilden u daar euh over horen toen was 't nog 465. ze ooit nog het festival van Wiesbaden had
431. "ja ik weet het nog niet" en gisteremo, 466. gezongen in Duitsland? In 69?
432. gisterenmiddag kwam het bevrijdende bericht, 467. /* Ronny antwoordt. */
433. "ja, ik wil dat toch wel even toelichten wat het 468. Ik ook niet, en zo klonk dat. France Gall en 'Ein
434. beleid euh kan doen" euh besprekingen die in de 469. bischken', 'Ein bisschen Goethe, ein bisschen
435. werkgroep familierecht rechtbank over dit 470. Bonaparte'. Dankjewel.
436. specifiek geval zich weerhouden. Wat gaat het 471. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
437. beleid doen?
438. /* Koen antwoordt. */
439. Wel, het onderzoek kunt u gaan halen bij PXL,
440. daar hebben ze, daar heeft Roselie Clerck [Koen:
441. ja] haar werk al gedaan, Renske Straetse is meer
442. dan gemotiveerd om echt met Huis van
443. Hereniging [Koen: ja] een plan te maken voor
444. 2018 en als het beleid dan ook nog es mee wil en
445. de magistratuur dan wordt 2018 een geweldig
446. goed jaar. Koen Geens euh minister van Justitie,
447. Roselie Clerck van PXL en Renske Straetse van

Bijlage B: Transcriptie radio-uitzending 23-01-2018

1. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
2. Goeiemorgen. 18 plannen voor 18 die zijn we aan
3. het opsommen en we zitten denk ik als mijn
4. boekhouding klopt aan nummertje 13. Het jaar
5. waarin René Bremt als voorzitter van een vzw een
6. energiecoöperatieve, vanalles wil gedaan krijgen
7. in en rond Antwerpen met zonnepanelen. Hoe het
8. precies in mekaar zit komt ie zelf straks uitleggen,
9. maar heb jij ook al overwogen om in zo'n
10. coöperatie te stappen of ben je intussen
11. misschien al lang overgestapt, vertel ons hoe dat
12. gaat. 100% tevreden of kan het nog beter, ik wil
13. het graag van u vernemen.
14. /* Intermezzo: contactgegevens gevolgd door een
15. liedje. */
16. Patti Smith met euh 'Frederick'.
17. /* Intermezzo: contactgegevens. */
18. En dat om uw verhalen te vertellen over euhm
19. energiecoöperaties euhm als aandeelhouder uw
20. ervaringen met zo'n energiecoöperatie en iemand
21. die daar alles van weet want het is zijn plan wat ie
22. voor euh 2018 da's René Bremt goeiemorgen.
23. [René: goeiemorgen] U bent ingenieur en u bent
24. de voorzitter van een vzw die Zuidrand heet,
25. ZuidtrAnt moet ik zeggen met de hoofdletter A
26. van Antwerpen om duidelijk te maken dat het
27. allemaal rond Antwerpen euh gebeurt. Jullie zijn al
28. eh we kunnen niet zeggen dat het een nieuw plan
29. is hé. Euh het is al even, jullie zijn er al even mee
30. bezig maar jullie willen een versnelling hoger
31. schakelen dit jaar.
32. /* René antwoordt. */
33. Ja, wat hebben jullie al gedaan vertel eens?
34. /* René antwoordt. */
35. Op een op een opnieuw een zwembad in Mortsel
36. [René: een zwembad in Mortsel ja] is het van doen
37. hé. Dus het is vooral voor dat soort ruimtes of 't is
38. ook voor, 't heeft niks met privéwoningen te
39. maken, 't zijn vooral de collectiviteiten.
40. /* René antwoordt. */
41. Ja en die scholen natuurlijk, daar kan nog veel euh
42. gerealiseerd worden hé.
43. /* René antwoordt. */
44. En jullie hebben ook een euh een wat groter plan.
45. Jullie zit, jullie proberen tenminste of misschien is
46. dat al toegezegd euh Europees geld euuuuuh
47. binnen te halen om een groot laadpalenproject,
48. laadpalen op zonne-energie te realiseren hé.
49. /* René antwoordt. */
50. Ja, euh als klant je koopt dus geen zonnepanelen,
51. maar jullie verhuren aan euh aan de klant tegen
52. een vaste prijs zonnepanelen. Dus ze weten waar
53. ze aan beginnen en ze zijn 20 jaar euuuuh zeker
54. van euh zeker van dat die tarieven niet omhoog
55. gaan.
56. /* René antwoordt. */
57. Ja, nu op dit moment zijn klanten euh bijna
58. geografisch fysiek aan de daken gebonden.
59. Euuuuuh jullie zouden er er willen aan werken dat
60. dat euh ja dat dat over 't net makkelijker gaat hé.
61. /* René antwoordt. */
62. Maar jullie hebben toch snel mensen gevonden
63. die wilden instappen in die vzw euuh want jullie
64. willen nu dit jaar een coöperatieve vennootschap

65. worden. euh in minder dan 12 maanden euh nee
 66. in 21 maanden zal dat zijn, hebben jullie 325
 67. coöperanten samen éh.
 68. /* René antwoordt. */
 69. En partners, euh lokale besturen bijvoorbeeld de
 70. gemeente Kontich, Bart Seldeslachts,
 71. goeiemorgen [Bart: goeiemorgen] U bent
 72. burgemeester in Kontich en euuuh de
 73. gemeenteraad heeft zich ook gebogen over
 74. nieuwe energieprojecten in euh Kontich, wat is
 75. daar beslist?
 76. /* Bart antwoordt. */
 77. Met andere woorden, die burger moet
 78. gemotiveerd zijn om dat zelf euh te doen euh
 79. René ik neem aan dat jullie dat euh daar blij mee
 80. zijn.
 81. /* René antwoordt. */
 82. Bijvoorbeeld ook op niveau euh mijnheer de
 83. burgemeester, van euh Kontich, op niveau van
 84. straatverlichting hé, daar euh daar zou je ook
 85. makkelijker euh dingen kunnen forceren.
 86. /* Bart antwoordt. */
 87. En wat zou een politicus zijn zonder draagvlak
 88. meneer Selderslachs [bart: Euh excuseer?] Wat zou
 89. een politicus zijn zonder dr draagvlak
 90. /* Bart antwoordt. */
 91. Kontich is geen dorp hé meneer de burgemeester,
 92. is een gemeente hé [Bart: toch wel toch wel] is
 93. het een dorp? allez oké.
 94. /* Bart antwoordt. */
 95. U bent net geen parking, Bart Seldeslachts,
 96. burgemeester van Kontich, dank u
 97. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor
 98. gevolgd door een liedje. */
 99. 'Wij twee' van Wigbert, Robrecht Bothuyne
 100. Vlaams parlementslid en schepen in Kruishoutem
 101. voor CD&V zegt "wat Kontich wil gaan doen, 50%
 102. burgerparticipatie opleggen voor nieuwe
 103. energieprojecten klinkt goed, maar het is een
 104. hoge drempel en misschien zou het wel eens een
 105. rem kunnen zijn voor nieuwe projecte" René
 106. Bremt, wat is jouw ervaring?
 107. /* René antwoordt. */
 108. Om een extra zetje te geven
 109. /* René antwoordt. */
 110. Je moet de weg vinden natuurlijk. Gertjan Hoevers
 111. die euh reageerde via de radio1 app en die zegt
 112. "wie, wie is dat waar je mee aan 't praten bent,
 113. zou 't mogelijk zijn een emailadres door te
 114. geven?" Dat gaan we niet doen maar we gaan wel
 115. een op radio1.be zetten we een oplijsting van al
 116. dit soort projecten en via de website kunnen ze
 117. dan misschien euh bij u terecht [René: absoluut]
 118. "want het zou interessant zijn" zegt meneer
 119. Hoevers "voor de school waar mijn kinderen naar
 120. toe gaan" en ik denk dat dat ook een beetje de
 121. weg is waarlangs Anna Vinke van theater Walpar
 122. Walpurgus, waar je net naar verwees euh de weg
 123. gevonden heeft. Anna Vinke, goeiemorgen [Anna:
 124. goeiemorgen] U heeft een [Anna: hallo] U heeft
 125. een [René: dag Anna] U heeft een dak boven het
 126. hoofd en u bent coöperante, hoe heeft u eeuuh
 127. hoe bent u dat te weten gekomen dat ZuidtrAnt
 128. bestond?
 129. /* Anna antwoordt. */
 130. Je moet natuurlijk wat middelen
 131. eeeeeuuuhmmmm kunnen investeren
 132. walpurgis wordt ondersteund door de Vlaamse
 133. Overheid dus had nog wel een potje opzij.
 134. /* Anna antwoordt. */

135. En fiscaal wordt dat aangemoedigd natuurlijk, wat
 136. kost het u per kwartaal?
 137. /* Anna antwoordt. */
 138. Uhu en wat euh heb je heb je al es stel onder het
 139. motto tel uit je winst heb je dat al eens
 140. uitgerekend?
 141. /* Anna antwoordt. */
 142. Jullie zijn pas sinds, sinds na de zomer euh ermee
 143. begonnen. [Anna: ja eind september] ja. En
 144. /* Anna antwoordt. */
 145. Ja euh hoe zit het met de bezoekers, komen die af
 146. en toe eens met de elektrische auto naar theater
 147. walpurgis?
 148. /* Anna antwoordt. */
 149. Maar misschien op termijn wel. [Anna: ja ja] wa,
 150. want René Bremt is Europees geld aan het zoeken
 151. euh voor elektrische laah voor laadpalen.
 152. Euuuuuh op termijn zou het dan misschien wel
 153. kunnen hé.
 154. /* Anna antwoordt. */
 155. /* René antwoordt. */
 156. Euh ik wens het je niet toe Anna Vinke, maar stel
 157. dat euh Walpurgus moet verhuizen, wat dan?
 158. /* Anna antwoordt. */
 159. /* René antwoordt. */
 160. En dat je over de grenzen moet durven kijken
 161. blijkt ook uit de reactie van Sara Coecke die zegt
 162. euuuuh "We hopen alvast op een goeie Vlaams-
 163. Nederlandse eeuh samenwerking euh ook vanuit
 164. interregionale samenwerking tussen Vlaanderen
 165. en Nederland" vandaar dat Europees geld euh kan
 166. het alleen maar aanmoedigen. Anna Vinke
 167. dankjewel voor het verhaal van theater Walpurgis
 168. met de zonnepanelen [Anna: graag gedaan] van
 169. ZuidtrAnt. Samuel Terove goeiemorgen [Samuel:
 170. goeiemorgen Jan]. Euh als ik dit hoor ja dan enfin
 171. tenminste in en rond Antwerpen is dat coöperatie,
 172. energiecoöperatie idee wel veld aan het winnen.
 173. Zien we dat elders ook?
 174. /* Samuel antwoordt. */
 175. /* René antwoordt. */
 176. /* Samuel antwoordt. */
 177. Je bent onze energiespecialist Samuel Terove, euh
 178. laten we eens doorfantaseren, zou je, zou je zeg ik
 179. met zo'n coöperatieve vennootschap ook een
 180. eigen kerncentrale kunnen gaan bouwen, een
 181. soort kerncoöperatieve? [Samuel lacht] 'k zie, 'k zie
 182. René Bremt al in de lach schieten
 183. /* Samuel antwoordt. */
 184. /* René antwoordt. */
 185. Ja, ja goed Samuel Terove [Samuel: ja] dankjewel en
 186. 'k heb minister [Samuel: ja is graag gedaan] de euh
 187. minister Tommelein aan de lijn, goeiemorgen
 188. meneer de minister [tommelein: goedemorgen]
 189. eeeuuh u kent dat euh dat initiatief ZuidtrAnt dat
 190. in en rond [Bart: ja] Antwerpen daarmee bezig is.
 191. Ziet u dat graag gebeuren?
 192. /* Bart antwoordt. */
 193. En dus euh een nieuw begin bij zonnedelen hé,
 194. dat is euh d [Bart: ja] dat is [Bart: ja ja] wat we
 195. moeten gaan doen. Een euh vraagje die we binnen
 196. kregen via de radio1 app. Iemand die www het
 197. aan 't overwegen is om zonnepanelen te leggen
 198. maar zegt "mijn dak is te klein om echt rendabel
 199. te zijn en naast mij is er een dienstencentrum, ik
 200. ben daar eens gaan aankloppen en euh ja ik ben
 201. daar eigenlijk met lege handen teruggekomen, die
 202. wilden dat niet." Hoe kun je zo'n dienstencentrum
 203. ja de arm omwringen dat doe je maar beter niet,
 204. maar wat zou je kunnen doen om hen toch nog

205. aan te moedigen?
 206. /* Bart antwoordt. */
 207. Nog een ander probleempje is natuurlijk euh
 208. woonblokken, appartementsblokken, waar de
 209. meters [Bart: ja] euh van van zeer divers pluimage
 210. zijn en dat is ook een rem van mensen om om die
 211. stap te zetten hé.
 212. /* Bart antwoordt. */
 213. /* René antwoordt. */
 214. Die hoop [René: en voor coöperatieven en
 215. gemeenten enzoverder] die hoop is goed
 216. aangekomen en de energiecoöperatieve zoals
 217. ZuidtrAnt er eentje is, hebben de wind in de zeil,
 218. sorry voor de flauwe beeldspraak. [Bart: absoluut,
 219. lacht] Minister van Energie, Tommelein en René
 220. Bremt van ZuidtrAnt euh dankjewel, ga eens
 221. kijken op radio1.be daar vind je een overzicht van
 222. allerlei gelijkaardige soorten dingen. Zo meteen
 223. hebben we het over bloggen en columns
 224. schrijven, maar eerst John Martyn.
 225. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
 226. De man is er al een hele tijd niet meer, maar een
 227. beetje tussen de mazen van het net en de
 228. bladzijde van de muziekgeschiedenis ge glipt,
 229. jammer genoeg. John Martyn en 'Don't wanna
 230. know'.
 231. /* Intermezzo: 'Hautekiet'. */
 232. Een oerBrit ook die euh John Martyn. Ik heb een
 233. geen oerBrit, maar toch iemand met Britse naam
 234. voor mij Anne Davis goeiemorgen [Anne:
 235. goeiemorgen] of zeg ik Anna Davis? [Anne: ja] Het
 236. euh mag allemaal. Bent u ei, u bent zelf geen
 237. Britse hé?
 238. /* Anne antwoordt. */
 239. U bent Nederlandse, maar u euh u bent wel in
 240. Engeland beland en euuuh 't is feest bij u. [Anne:
 241. ja, 't schijnt] want euh, het schijnt? [beiden
 242. lachen] Daar weet u niets van dus u schrijft deze
 243. week uw duizendste column duizendste column
 244. voor Libelle. Eeeen veel mensen lezen dat,
 245. herkennen zich daar eeuuuuh in en eeuuuuh
 246. hebben daar heel veel en vinden daar troost in
 247. vinden daar vinden daar veel in en da's de vraag
 248. die we ons vandaag stellen. Zijn euhm wat zoeken
 249. en wat vinden mensen in die persoonlijke columns
 250. want 't is een heel persoonlijke column die je
 251. schrijft en in die blogs. Wat zoeken ze daarin, wat
 252. wat is, what's your guess om het [Hautekiet
 253. grinnikt] in het Engels te zeggen.
 254. /* Anne antwoordt. */
 255. En da's echt uit het leven gegrepen?
 256. /* Anne antwoordt. */
 257. En en u heeft geen gène of uw omgeving zegt niet
 258. "ben je daar nu weer met dingen uit eigenlijk uit
 259. de privé hé"
 260. /* Anne antwoordt. */
 261. Wa want u maakt ze snel ook de columns hé
 262. /* Anne antwoordt. */
 263. Precies, da's iets en da's iets wat ik me afvraag of
 264. mensen die dat lezen, we hebben het nu over een
 265. column maar blog is echt uit de persoonlijke
 266. levenssfeer in dat opzicht wat u doet is, is eigenlijk
 267. ook bloggen of mensen toch niet soms het gevoel
 268. hebben van, van gène van tiens, dat euh dat
 269. moest hij of zij met mij nu niet delen. Ik ben eens
 270. benieuwd of mensen die reactie hebben of net
 271. zeggen van dat is het goeie der aan. Ik ben
 272. benieuwd.
 273. /* Intermezzo: contactgegevens. */
 274. Want u krijgt ook vanalles hé, u krijgt heel veel

275. reactie en dat euh dat gaat soms dat gaat soms
276. gepaard met fysieke dingen hé.
277. /* Anne antwoordt. */
278. Allemaal vrouwen waarschijnlijk, Libelle
279. /* Anne antwoordt. */
280. Wat sturen die dan?
281. /* Anne antwoordt. */
282. Om te zeggen, waar ben je nu weer over bezig of
283. niet?
284. /* Anne antwoordt. */
285. Der is alvast eentje die geniet van wat u schrijft,
286. dat is Sylvie Ketels, goeiemorgen mevrouw Ketels
287. [Sylvie: Goeiemorgen] U bent abonnee op de
288. Libelle?
289. /* Sylvie antwoordt. */
290. Dat zullen ze bij Libelle niet graag horen, want dat
291. is 1 abonnement minder [Sylvie: neeeeen], maar
292. [Sylvie: neen, dat weet ik] daar gaan we het niet
293. over hebben [Sylvie: neen] maar als je de Libelle
294. openslaat, het eerste wat u gaat lezen is de Anne
295. Davis [Sylvie: ja] column. En wat is er zo bijzonder
296. aan voor u?
297. /* Sylvie antwoordt. */
298. Dus 't is voor u meer een kijk in de Engelse
299. maatschappij die ja die Britten, wat voor volk is
300. dat, wat zit daar in wat gebeurt daar allemaal in
301. dat hoofd [Sylvie: ja] dat vraag je zich wel eens af.
302. [Sylvie: en da's voor mij heel belangrijk] Da's
303. natuurlijk niet zo persoonlijk hé. Dat is da's
304. gewoon een persoonlijke ervaring weliswaar,
305. maar een een soort visie op euh op de Engelse
306. samenleving, de Engelse euh cultuur. [Sylvie:
307. tuurlijk, tuurlijk] Gaat het ook verder dan dat?
308. [Sylvie: ja] Geneert u zich soms over om dingen
309. die u leest? Dat je zegt van tiens, dat zou ik nooit
310. delen.
311. /* Sylvie antwoordt. */
312. Ja hoe gaat dat mevrouw Davis, die stief die
313. stiefdochter? [Anne: euhm] kunnen jullie nog door
314. 1 deur?
315. /* Anne antwoordt. */
316. En nog nooit gedaan? [Anne: neen] U heeft alles
317. kunnen schrijven [Anne: ja] wat [Anne: ja] u wilt
318. [Anne:ja]. Mevrouw euh Ketels [Sylvie: ja?] bent u
319. zelf ook een blogger, schrijft u zelf ook?
320. /* Sylvie antwoordt. */
321. Wat, wat weerhoudt u ervan? [Sylvie: wablieft?]
322. Wat weerhoudt u ervan?
323. /* Sylvie antwoordt. */
324. Sylvie, iets met honden [Hautekiet lacht]. Jaak
325. Pijpen kan ook niet eeuwig blijven schrijven denk
326. je d denk je dan maar [Sylvie: neen, neen neen].
327. Sylvie Ketels, dankuwel [Sylvie: oké, dankuwel].
328. Soms moet je niet zo ver gaan zoeken om euh
329. bloggers te vinden. Een paar kantoortjes verder zit
330. Noor Bakker, dag Noor [Noor: Allo, goeiemorgen
331. Jan] Jij bent beginnen bloggen wat een 1 of 2 jaar
332. geleden en dat had een een heel precieze reden.
333. Wel waarom je bent begonnen hé?
334. /* Noor antwoordt. */
335. En en heb je 't moet zijn dat je daar wat aan hebt
336. want anders doe je het jezelf niet aan, want daar
337. kruipt wel wat tijd in waarschijnlijk, neen?
338. /* Noor antwoordt. */
339. Die burn-out daar ben je nu vanaf euuuuuh dan
340. zou je zeggen het tijdelijke project, de blog om
341. door die moeilijke periode te geraken euh het het
342. heeft gewerkt, gedaan ermee, maar je blijft het
343. wel doen.
344. /* Noor antwoordt. */

345. Njah, was er bij u euh Anne Davis een concrete
 346. aanleiding waarom u bent beginnen bloggen?
 347. /* Anne antwoordt. */
 348. En u heeft er al 1000, nu u uw duizendste is nu
 349. verschenen dus u bent er al een tijdje mee bezig.
 350. [Anne: jaaa, bijna 20 jaar] Sinds de tijd, in de tijd
 351. dat u begon waren er opiniestukken misschien
 352. hier en daar een column, euh ondertussen zitten
 353. we in een oerwoud van blogs en columns en alle
 354. mogelijke varianten daarop [Anne: ja] Hoe hoe
 355. maak je dan nog het verschil? Iedereen legt bij mi
 356. bij manier van spreken z'n, z'n leven in een blog.
 357. Hoe maak je 't verschil dan?
 358. /* Anne antwoordt. */
 359. /* Eigen opmerking: Opvallend, hier gebruikt Anne
 360. zelf het woord 'lezeressen' in plaats van het
 361. generieke woord 'lezers' */
 362. Neen, maar u schrijft voor Libelle, toch
 363. hoofdzakelijk een vrouwe, een lezeressenpubliek
 364. neem ik aan dus [Anne: ja] ik neem aan dat u de
 365. mannen niet aanspreekt of niet? in in gedachte
 366. heeft als u aan het schrijven bent. [Anne: ik heb
 367. niemand in gedachte] Nee? [Anne: echt, nee]
 368. Noor heb heb jij op je blog al euh lelijke reacties
 369. gekregen of heel goeie reacties? Allicht wel
 370. /* Noor antwoordt. */
 371. Ja en en doe je iets om op te vallen euh hoe breng
 372. je het onder de aandacht, hoeveel v hoeveel
 373. mensen, laat ik daarmee beginnen, hoe hoeveel
 374. mensen lezen jouw blog, heb je daar een idee
 375. van?
 376. /* Noor antwoordt. */
 377. Jouw blog is ook wel eens in Humo verschenen of
 378. of vermeld euuuh is het jouw ambitie om ooit
 379. voor zo'n tijdschrift te gaan schrijven zoals Anne
 380. Davis nu al 20 jaar doet?
 381. /* Noor antwoordt. */
 382. [Hautekiet Lacht] Diplomatisch antwoord Noor
 383. Bakker, dankjewel. [Noor: merci Jan]
 384. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor
 385. gevolgd door een liedje. */
 386. Da's onze Vox-tip voor deze week, Eels en 'The
 387. deconstruction' als u 'm derin wil, stemmen maar,
 388. euh z'n nieuwe album is begin april en 't is toch al
 389. een tijdje geleden dat we van hem nog gehoord
 390. hebben. Volgers van u mevrouw Davis, dat zijn er
 391. behoorlijk wat, Susan Krekels is zo iemand, zegt
 392. ook, heeft ook een andere blog die ze vernoemt
 393. 'Shout your heart out'. Euh Jan Vervekens, euh
 394. die volgt de column van James Worthy, "beste in
 395. de Lage Landen" zegt ie. 'Stijnzijn' vermeldt Pim
 396. Verbroeck, Hannah Renders heeft het over de
 397. blog van Marlies Dekkers, euh Hans Verstick,
 398. Vanderstick zegt euh ja "Noor.be, de blog van
 399. Noor Bakker die lees ik, 't is dan wel een collega
 400. enfin 't is dan wel een collega ja, maar het is vaak
 401. herkenbaar" en Jeremiah Debruyne die beperkt
 402. zich tot of leest vooral de lezersraad in
 403. Nieuwsblad en euh Kaaiman in De Tijd, dus het
 404. wordt wel gelezen. Hendrik Verhassel, Hendrik
 405. Verhassel goeiemorgen. [Hendrik: goeiemorgen,
 406. hallo] Uuuu blogt over, vooral over mobiliteit hé,
 407. ik denk euh 1 van de recentste dat was eind vorig
 408. jaar was die van zelfstoppend beton, dat was wel
 409. een mooie beeldspraak. Wat wilt u ermee
 410. bereiken meneer Verhassel?
 411. /* Hendrik antwoordt. */
 412. Wordt uw stem gehoord, wordt uw stem
 413. gehoord? Krijgt u reactie?
 414. /* Hendrik antwoordt. */

415. En dan krijg je wel eens de kans om in de
 416. Standaard een opiniestuk te schrijven hé.
 417. [Hendrik: ja inderdaad ik] Wat gebeurd is
 418. /* Hendrik antwoordt. */
 419. Aaah eerst het opiniestuk en dan beginnen
 420. bloggen? Euh over priv [Hendrik: jaaah] over
 421. privé zaken blogt u minder of niet?
 422. /* Hendrik antwoordt. */
 423. Anne, Anne Davis da's de Vlaming hé, vivant
 424. heureux, vivant caché [Anne: absoluut. beiden
 425. lachen] Anne Davis komt bijna niet bij van 't
 426. lachen Hendrik Verhassel, maar blijf blijft toch
 427. maar bloggen en wege wegen op het
 428. maatschappelijk debat euuuuuh [Hendrik: ja dat zal
 429. ik doen] Wat is de frequentie waarmee je het
 430. doet?
 431. /* Hendrik antwoordt. */
 432. Voilà, volhouden Hendrik, volhouden. [Hendrik: ja
 433. maar da's goed, prima] dankjewel hoor, Hendrik
 434. [Hendrik: okéeee bedankt!] Verhassel. euuuuuh z'n
 435. eigen blog. Merel Vervaeke, goeiemorgen. [Merel:
 436. goeiemorgen] U bent prof strategische
 437. communicatie aan de universiteit euh Antwerpen.
 438. De we hoorden therapeutische werking van het
 439. bloggen, wegen op het maatschappelijk debat
 440. euuuuuuuh maar ja in in dat oerwoud van blogs en
 441. columns, hoe hoe word je nog gehoord? Heb je
 442. nog invloed?
 443. /* Merel antwoordt. */
 444. Is het zo, Hendrik Verhassel die heeft die had
 445. duidelijk een thema waarom hij blogde [Merel:
 446. hmhm], bij Noor Bakker was het veel persoonlijker
 447. bij Anne Davis gaat het ook, bij u mevrouw Davis
 448. gaat het ook over uw eigen leven. Wat is nu wa
 449. wa wat is nu het strafste, wat komt het beste aan
450. Merel Vervaeke, zijn het die persoonlijke blogs
 451. toch?
 452. /* Merel antwoordt. */
 453. Ja Charlot Peers reageert die zegt ook "Ik ben
 454. beginnen bloggen om mensen attent te maken op
 455. de gevolgen van euh ziekte van Lyme. Ik merkte
 456. dat mensen daar vaak weinig over wisten, wat
 457. niet gek is, want het is nog een vrij onbekende
 458. ziekte" euh maar najaar, vorig najaar heeft ze, ze
 459. heeft het een tijdje laten stilvallen en dan is ze
 460. toch terug beginnen schrijven en heeft ze 't
 461. uitgebreid. Gewoon Charlot zegt ze dan "de mama
 462. die ziek is, maar toch gewoon wil zijn". Dus het
 463. kan toch euh helend werken Merel Vervaeke van
 464. de Universiteit Antwerpen, dankjewel. [Merel: ja
 465. graag gedaan] en Anne Davis, jij mag nu gaan
 466. vieren [Anne: dankjewel] ik weet niet hoe je dat
 467. gaat doen, maar 'k wens je daar veel plezier mee,
 468. dankjewel en succes met de duizendeneerste
 469. column die zal misschien wel [Anne lacht:
 470. dankjewel]
 471. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
 472. Wij hoorden in het radionieuws van 10 januari 's
 473. morgens hoorden wij dit bericht
 474. /* Men speelt een geluidsfragment van een
 475. nieuwsbericht af dat omschrijft hoe een
 476. farmaceutisch bedrijf geen onderzoek meer doet
 477. naar geneesmiddelen voor Alzheimer en
 478. Parkinson. */
 479. En dat wilde ook Linde Debuysere, goeiemorgen
 480. mevrouw Debuysere. [Linde: goeiemorgen Jan]
 481. Uw beide ouders en uw stiefvader hebben ook te
 482. maken met Alzheimer dementie deze minuut is de
 483. uwe mevrouw Debuysere.
 484. /* Linde praat #deminuut vol. */

- 485. Een duidelijke oproep recht uit het hart, dankuwel
- 486. Linde Debuysere. Prettige dag [Linde: daag]
- 487. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
- 488. C'est la fin euh Coeur De Pirate en 'Adieu'. Niet
- 489. zonder te zeggen dat de politie meldt euh dat er
- 490. glas ligt in Zwijnaarde op de aansluiting van de E17
- 491. vanuit Kortrijk naar de E40 in de richting van
- 492. Oostende. Zo meteen gaan we na het nieuws van
- 493. 10 in de richting van de Bende van Annemie en
- 494. vandaag is onze gerechtscollega Sofie Demeyer de
- 495. gast van Annemie. Blijf dus luisteren, blijf bij
- 496. radio1 en ook na het nieuws van 10 uur.

Bijlage C: Transcriptie radio-uitzending 07-02-2018

1. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
2. Goeiemorgen op dit eigenste moment begint de
3. ondernemingsraad of is die bezig bij Brussels
4. Airlines en moeten we dat nu erg vinden dat
5. Brussels Airlines zijn euh CEO kwijt is gespeeld en
6. niet meer echt een Belgische maatschappij is. Rik
7. Verzwene die schreef het op Twitter heel
8. kernachtig, zo kan dat op Twitter "Bericht aan de
9. Belgen, wat je verkoopt is niet meer van jou
10. #BrusselsAirlines" En dat is ook wat Geert Noels in
11. een opiniestuk gisteren schreef: "We moeten onze
12. nationale belangen verdedigen en de
13. kroonjuwelen niet verkopen" een soort van
14. Belgium first eigenlijk. Is dat belangrijk dat we een
15. eigen luchtvaartmaatschappij is of doet het er niet
16. toe zolang je maar goedkoop kunt vliegen vanuit
17. Brussel of is er toch die ja die nationale trots een
18. beetje de Sabena-nostalgie? Hoe reageert u
19. daarop?
20. /* Intermezzo: contactgegevens gevolgd door een
21. liedje. */
22. Devils haircut van Beck.
23. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
24. 10.000 Ondernemingen zijn afgelopen jaar failliet
25. gegaan in ons land en ja mensen die daarmee te
26. maken hebben die zijn in hun eigen ogen en in die
27. van hun directe en verdere omgeving vaak
28. mislukt, dat blijft toch nog altijd een euh een een
29. ja bijna logische reactie euh van mensen. En
30. Canvas wil daar wat aan doen, wil dat taboe, we
31. zijn toch taboes aan 't doorbreken, is het niet op
32. één dan wel op Canvas, wil dat taboe toch
33. proberen te doorbreken met een reeks euh
34. portretten van 12 ondernemers die mislukt zijn en
35. die komen vertellen hoe dat gegaan is. De reeks
36. start vanavond op Canvas en heet 'Durven falen'.
37. En 1 van de falers die durft getuigen is euh Dirk
38. Callaerts, de bedenker van euh nogal
39. baanbrekende 3D-technologie van Eyetronics tot
40. op een bepaald moment misschien.
41. /* Men speelt een geluidsfragment van Canvas af
42. uit hun nieuwe reeks 'Durven falen'. */
43. Da's wat Dirk Callaerts is euh overkomen en euh
44. dat en nog meer verhalen kun je vanaf vanavond
45. in een reeks van zes euh bekijken op Canvas en
46. vrtnu.be. 't is voor de mensen die lineair willen
47. kijken telkens om tien uur en je hoort mensen als
48. Sylva Feytons, Sylvia Feytons, Jacques Delfosse,
49. Marnick Goossens, Carine Verveckken, mensen uit
50. verschillende sectoren ook, uit de boekensector,
51. uit familieparksector, uit communicatiesector, uit
52. de schoonmaaksector, ze komen een beetje van
53. overal en iemand die daar vorig najaar ook al over
54. heeft getuigd in De Tijd is Hannes Maes.
55. Goeiemorgen meneer Maes [Hannes:
56. goeiemorgen]. Op dit moment bent u gewoon
57. freelance copywriter, da's een beetje safe hé.
58. [Hannes: ja ja] Want mensen hebben altijd wel
59. behoefte aan goeie copy, goeie tekst. Tekstenaar
60. heet uw bedrijf, maar euhm u euh u zat al vroeg in
61. de business met euh een winkelconcept rond
62. persoonlijke ontwikkelingen. Leg eens uit?
63. /* Hannes antwoordt. */
64. Maar dat was een winkel, 't was een verkooppunt

65. hé [Hannes: ja het was een verkooppunt] Dat was 100. overgehouden dan wel verloren?
66. in Koksijde, nu niet meteen, met alle respect voor 101. /* Hannes antwoordt. */
67. Koksijde, 't midden van de wereld [Hannes: nee] 102. Ja, ik heb hier iemand in de bouwsector aan de
68. Jah, en da en daar hadden mensen misschien 103. lijn. Matthijs Trucker, goeiemorgen [Matthijs:
69. minder nood aan boeken rond persoonlijke 104. goeiemorgen] handelaar in bouw materiaal en in in
70. ontwikkeling, dat konden ze misschien zelf wel 105. stukwerk en euhm u ziet vaak hoe het fout gaat
71. doen. 106. hé, want euh zelf bent u euuh bent u safe
72. /* Hannes antwoordt. */ 107. gebleven als ik het goed heb? [Matthijs: dat klopt
73. Maar had u een goeie, laat ik het noemen, 108. inderdaad] ja, maar in uw omgeving in uw sector
74. marktstudie gedaan, had u had u had u euh uw zet 109. ziet u al te vaak [Matthijs: ja] mensen deraan
75. goed gepland? 110. beginnen die der eigenlijk niet zouden moden
76. /* Hannes antwoordt. */ 111. mogen aan beginnen?
77. En niemand die in uw omgeving die met de 112. /* Matthijs antwoordt. */
78. wijvinger naar de slaap is gegaan? 113. Maar als je als je failliet gaat da [Matthijs: ja], als
79. /* Hannes antwoordt. */ 114. je failliet gaat dan is 't toch niet zo makkelijk om in
80. Dat heeft een jaar geduurd hé, meneer Maes en 't 115. de secto zelfde sector en zeker met dezelfde
81. was gedaan. 116. klanten opnieuw te beginnen, dan moet je toch
82. /* Hannes antwoordt. */ 117. wel van nul be herbeginnen denk ik é.
83. Ja en daar stond de deurwaarder 118. /* Matthijs antwoordt. */
84. /* Hannes antwoordt. */ 119. Ja en neemt u als u dat ziet gebeuren, want u ziet
85. Jaha en alles euh alles ging de deur uit en met u 120. dat aankomen, u heeft het al een aantal keer
86. ging het ook niet goed hé 121. gezien [Matthijs: ja], neemt u dan het initiatief om
87. /* Hannes antwoordt. */ 122. dan aan die mensen te zeggen denk toch eens
88. U was hé ook heel jong al alleen gaan wonen op 123. twee keer na voor je op eigen benen begint.
89. uw 17e u uw moest en zou het alleen maken, 124. /* Matthijs antwoordt. */
90. vanwaar die drive? 125. Met andere woorden, mensen die een
91. /* Hannes antwoordt. */ 126. ondernemingsnummer krijgen zouden dat niet
92. Uhu, waar niks mis mee is é [Hannes: nee nee] 127. zomaar mogen krijgen, maar zouden eigenlijk
93. heh, maar het moet ergens wel euhm euh ja vv 128. moeten voorleggen dat ze dat ze van het
94. vloeren onder de grond krijgen en dan bent u echt 129. financiële wat kaas gegeten hebben.
95. door een heel diep dal gegaan met euh drank 130. /* Matthijs antwoordt. */
96. enfin hele hele santeboetiek, het hele scenario. 131. Maar u, u heeft zelf in de praktijk al te vaak de
97. Hoe bent u daar toen door geraakt? 132. zaken fout zien aflopen, Matthijs Trucker
98. /* Hannes antwoordt. */ 133. [Matthijs: ja], dankuwel.
99. Heeft heeft u aan die periode vrienden 134. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor

135. gevolgd door een liedje. */
136. Speciaal hé, een nieuw New Yorks duo Sofi Tucker
137. and Best Friend. Wat lees ik hier op euh de
138. website Vlaanderen.be/ondernemen voor iemand
139. die een eigen zaak wil euh starten. Euh als je met
140. een zelfstandige activiteit wil beginnen in hoofd of
141. bijberoep en daarvoor een ondernemingsnummer
142. aanvraagt, moet je in de meeste gevallen de
143. basiskennis van het bedrijfsbeheer bewijzen, je
144. kan dat doen met een diploma, met bewijs van
145. praktijkervaring, met een getuigschiffie, ge
146. getuigschrift euh 't ondernemingsloket waar je je
147. ondernemingsnummer aanvraagt beslist
148. uiteindelijk of je aan de voorwaarden voldoet,
149. maar vanaf 1 september 2018 zul je niet langer
150. een attest basiskennis bedrijfsbeheer moeten
151. voorleggen om een zaak op te richten en in het
152. licht van de verhalen die we net gehoord hebben,
153. vind ik dat op z'n minst merkwaardig. Minister van
154. justitie Koen Geens, goeiemorgen [Koen:
155. goeiemorgen meneer Hautekiet]. Toch
156. merkwaardig dat mensen die ja die basiskennis
157. bedrijfsbeheer niet moeten kunnen bewijzen aan
158. de hand van een attest vanaf 1 september, dat
159. doet me denken, als we weten dat 10.000
160. bedrijven failliet zijn gegaan, ondernemers,
161. euuuh dat we er alles aan doen om dat niet te
162. vaak opnieuw te laten gebeuren?
163. /* Koen antwoordt. */
164. Neen, 't zit in het bloed, maar aan de hand van de
165. verhalen die we net gehoord hebben, soms is er
166. wat overmoed, gaat er wat overmoed mee
167. gepaard en denkt men ah we wassen dat
168. varkentje wel. U euh u heeft een ontwerp voor
169. een nieuwe insolventiewet en u kent onze Heerlijk
170. Helderfixatie, wat is die insolventiewet minister
171. Geens?
172. /* Koen antwoordt. */
173. Ja, euuuhm wat, er staat trouwens nog een
174. ander wetsontwerp over ondernemingsrecht, dat
175. gaat over wie mag zich nu ondernemer noemen,
176. wat gaat daar veranderen?
177. /* Koen antwoordt. */
178. Ja, En euh alles moet er toch op ingezet worden
179. denk ik voor die mensen die hun nek uitgestoken
180. hebben, die een een zaak begonnen zijn, die ja
181. een een hun kop op de rails hebben gelegd als het
182. eens misgaat om ervoor te zorgen dat een tweede
183. keer goed afloopt en euuuh en en en niet slecht
184. euh zoals de eerste keer.
185. /* Koen antwoordt. */
186. Er is iemand die ons ook een citaat van Winston
187. Churchill euuuh voordraagt en die zegt euhm
188. "Misschien is dit de meest inspirerende quote
189. voor wie iets wil ondernemen 'Succes consists of
190. going from failure to failure without loss of
191. enthusiasm.' " Laten we dat vooral vasthouden.
192. Minister Geens, dankjewel [Koen: and with with a
193. lot of courage meneer Hautekiet] Ook dat en euh
194. en een rechte rug en een goeie lever, dankjewel
195. minister Geens [Koen: mooi gezegd, daag. Lacht]
196. Veerle, Veerle Beirnaert, goeiemorgen [Veerle:
197. goeiemorgen] u bent mede-oprichter van
198. startups.be dat klinkt als een, een euh als wat het
199. is eigenlijk hé. Een netwerkorganisatie die euh
200. start-ups linkt aan investeerders aan incubatoren,
201. euh dat heeft u gedaan omdat u het zelf in het
202. begin ook euh moeilijk voelde gaan hé.
203. /* Veerle antwoordt. */
204. Ja, he u heeft aan zichzelf ook gevoeld dat euhm

205. euh waar het waar het misgegaan is hé waar waar 240. serieus mis beginnen gaan, walo waarom toen
206. de de de fout gemaakt zijn, de fouten gemaakt zijn 241. ineens weet u dat?
207. toen u euh opstartte, euh je moet eigenlijk durven 242. /* Anoniem antwoordt. */
208. vallen om weer te kunnen opstaan en da's niet zo 243. Neen, en [Anoniem: met gevolg dat dus bij mij in
209. m makkelijk want je bent bang voor je omgeving 244. mijn geval, euh ik erdoor gegaan ben] Ja
210. hé. 245. [Anoniem: en nu in de psychiatrie zit] Dat u erdoor
211. /* Veerle antwoordt. */ 246. zit moet ik moet ik bijna [Anoniem: ja] letterlijk
212. Neeneenee, startups.be moet mensen helpen om 247. zeggen [Anoniem: ja ja] Euuuh zegt u 't is een
213. euh ja om euh rechttop euuuuh dat fiet dat failliet 248. soort tendens, 't is een soort mentaliteit die
214. te vermijden want het is natuurlijk, het is een 249. vandaag eerst van oh we betalen wat later of we
215. campagne die eind 2016 al werd gelanceerd door 250. betalen niet of we euh
216. Philippe Muyters, eigenlijk is 'Durven falen' daar 251. /* Anoniem antwoordt. */
217. een gevolg van, een campagne die heette 'Failing 252. En dan is de vraag natuurlijk, beste meneer, wat
218. Forward' en toen kwam minister Muyters bij ons 253. wat wat heb je als euh als euh vangnet euuuuh als
219. uitleggen waarom hij vond dat die campagne 254. zelfstandige u bent nu nog aan het procederen
220. nodig was. 255. tegen twee van de drie klanten waarvan er eentje
221. /* Men speelt een geluidsfragment van de 256. zich failliet heeft laten verklaren, maar vooral
222. voorstelling van de campagne 'Failing Forward' 257. [Anoniem: ja] hoe is het hoe his het, hoe is het nu
223. door minister Muyters af. */ 258. met uzelf?
224. Veerle Beirnaert, dankuwel. Euh Canvas doet daar 259. /* Anoniem antwoordt. */
225. nu wat aan met de reeks die vanavond start, een 260. Ja, opgenomen bedoelt u in euh een centrum voor
226. reeks met Lisbeth Imbo. Twaalf ondernemers die 261. geestelijke gezondheid? [Anoniem: ja] ja
227. komen getuigen hoe zij der bovenop zijn geraakt. 262. /* Anoniem antwoordt. */
228. Derbovenop geraken is niet altijd evident. Euh ik 263. Nee, dus dat euh ja da's een [Anoniem: heel veel
229. heb iemand aan de lijn die anoniem wenst te 264. ongeluk] dat klinkt als een, als een straatje zonder
230. blijven. Goeiemorgen meneer [Anoniem: Ja 265. eind. Heeft u heeft u in uw omgeving mensen die
231. goeiemorgen] U bent zelfstandige, u was 266. u die u toch kunnen helpen eens u deze fase van
232. zelfstandige, u bent over kop gegaan, ja omdat uw 267. van opgenomen zijn, euh door bent?
233. klanten euh niet tijdig betaalden [ja dat klopt] en 268. /* Anoniem antwoordt. */
234. het is van kwaad naar erger gegaan, mag ik dat 269. U ziet, ik hoor 't aan u meneer, u ziet op dit
235. mag ik dat zo zeggen? [Anoniem: ja dat mag u zo 270. moment niet echt licht aan 't einde van de tunnel
236. zeggen] U was zelfstandig interieuronder- 271. [Anoniem: neeneenee] en toch zal dat en toch is
237. ontwerper, al bijna 30 jaar lang maar, [Anoniem: 272. dat er, ik zou je toch durven aanraden om
238. ik ben nog altijd zelfstandig ja], maar een paar l 273. tenminste vanavond es te kijken naar 'Durven
239. euh een paar jaar geleden is 't eigenlijk euh 274. falen', durft u dat? Of euh zegt u [Anoniem: ja

275. zeker en vast] Ah toch u gaat [Anoniem: neenee
 276. zeker en vast, ja] dankuwel, dat u wil getuigen
 277. meneer. [Anoniem: graag gedaan] dankuwel.
 278. Hannes Maes ja pijnlijk verhaal van deze man hé.
 279. /* Hannes antwoordt. */
 280. Ja, hij ook en ik ook. Maar wat moet deze man
 281. doen, enfin wat kan deze man doen? Die moet
 282. natuurlijk eerst zorgen dat hij der mentaal terug
 283. bovenop geraakt en dan.
 284. /* Hannes antwoordt. */
 285. Ja want 't is een heel vicieuze cirkel natuurlijk er
 286. zijn [Hannes: ja] geen enkel ondersteunend werk,
 287. aan jezelf, je ontwikkelt niks, euh je bent uit euh
 288. de mindset van alle van mensen in de sector waar
 289. je bezig bent, dat is een moeilijk verhaal hé.
 290. /* Hannes antwoordt. */
 291. Want, want u heeft de keuze gemaakt om niet
 292. meer als zelfstandige om nu te freelancen, is dat
 293. tijdelijk of of z zegt u van zichzelf ik wil euhm ik wil
 294. dat niet meer doen, als zelfstandige?
 295. /* Hannes antwoordt. */
 296. De vrijheid die in freelance zo mooi zit vervat
 297. euuh dat is u heel veel waard.
 298. /* Hannes antwoordt. */
 299. Maar euh een beetje zelfanalyse en realiteitszin is
 300. is nooit verkeerd, Hannes Maes dankuwel voor
 301. voor uw advies uit eigen ervaring [Hannes: graag
 302. gedaan].
 303. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
 304. Dat moet je af en toe misschien als ondernemer
 305. ook wel eens durven zeggen, maar 't is niet altijd
 306. zo makkelijk. Iemand suggereert nog "Misschien
 307. moet je ook eens on laten onderzoeken hoeveel
 308. faillissementen veroorzaakt worden door de
 309. weigering van de fiscus en de btw-administratie
 310. om redelijke redelijke betalingstermijnen toe te
 311. staan euh als je een herziening krijgt naar
 312. aanleiding van een controle". Iets om over na te
 313. denken. Een luisteraar waarschuwt voor een
 314. kapotte auto in de Waaslandtunnel richting
 315. centrum Antwerpen en de politie waarschuwt
 316. voor een obstakel op de E17 naar Gent, even
 317. voorbij Waasmunster op de middenrijstrook.
 318. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
 319. We proberen nog altijd digitaal te detoxen. Kun je
 320. nog altijd euh doen, je kunt es gaan kijken of je
 321. een digiyogi, een fomo sapiens of een to-do guru
 322. bent wat je digitale profiel is euh vanuit de
 323. vaststelling dat sommige mensen denken van ja
 324. die smartphone, het is misschien wat veel. 't zou
 325. allemaal wat minder moeten zijn. 'T is ook een
 326. app een actie die heet kopop.be, je kunt daar iets
 327. bij voorstellen, onze kop gaat vaak neer als we
 328. naar die smartphone aan het gapen zijn. En euh of
 329. via radio1.be kun je die profieltest es euh gaan
 330. doen. Jeroen Deconinck goeiemorgen. [Jeroen:
 331. goeiemorgen] Wij hoorden jou op 24 januari, dan
 332. kwam je vertellen wat jouw plannetje was. We
 333. gaan even luisteren.
 334. /* Men speelt een geluidsfragment van Jeroen
 335. Deconinck op 24 januari af. */
 336. Jaaah, we zijn twee weken verder Jeroen, hoe lukt
 337. dat?
 338. /* Jeroen antwoordt. */
 339. Minder prikkels zijn, niet van dat geping ping ping
 340. ping ping van als je een Whatsapp tsunami
 341. binnenkrijgt euh dat dat allemaal heb je [Jeroen:
 342. ja] geen last meer van.
 343. /* Jeroen antwoordt. */
 344. Ja, euuh heb je de indruk dat je gaat volhouden,

345. want twee weken ja, ça va nog maar euh denk je
 346. dat je 't over een maand, over een half jaar, over
 347. een jaar volhoudt?
 348. /* Jeroen antwoordt. */
 349. Dus dat is toch goed?
 350. /* Jeroen antwoordt. */
 351. Ja, maar ze helpen jou eigenlijk die eerste fase
 352. door, je bent er voor uit gekomen, ik ga detoxen.
 353. Mensen hebben dat gehoord, opgepikt en blijven
 354. jou derop wijzen. Da's eigenlijk een goeie zaak hé.
 355. /* Jeroen antwoordt. */
 356. Ja, en euh 't is het is iets wat jou bezig houdt want
 357. een paar weken geleden had je nog dat euh dat
 358. onderzoek waaruit bleek dat studenten die meer
 359. met de smartphone bezig zijn, minder goeie
 360. resultaten halen. Je bent er ook aan op aan het
 361. doctoreren hé. [Jeroen: ja, dat klopt] ja, wanneer
 362. moet het doctoraat ingeleverd en verdedigd
 363. worden?
 364. /* Jeroen antwoordt. */
 365. Woooh, ça va nog, dan euh hebben we tijd om jou
 366. tegen die tijd nog eens terug te bellen. Jeroen
 367. Deconinck dankjewel en succes é [Jeroen:
 368. dankuwel] volhouden! [Jeroen: Daag].
 369. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
 370. Moeten wij nog een Belgische
 371. luchtvaartmaatschappij hebben? Da's de
 372. discussie. Euuuh die gaande is en waar veel over
 373. geschreven wordt onder meer Geert Noels heeft
 374. daar een euh opinie over geschreven gisteren was
 375. dat op euh vrt.be euhm over ja moe moeten wij
 376. inderdaad als we 't allemaal verkocht hebben euh
 377. moeten wij nog zo'n Belgische maatschappij
 378. hebben? Geert Noels, goeiemorgen. [Geert:
 379. goeiemorgen] Wat vind je zelf? Moeten we dat
 380. hebben?
 381. /* Geert antwoordt. */
 382. Ja en het heeft misschien ook te maken dat euh
 383. dat liet Etienne Schouppe horen in De Ochtend
 384. vanochtend, het heeft misschien een beetje te
 385. maken met mmmm met met met onze
 386. mentaliteit. Hij noemde België een soort
 387. vazalstaat, luister even mee naar wat hij zei.
 388. /* Men speelt een geluidsfragment van Etienne
 389. Schouppe van die ochtend af. */
 390. Ja en euh voor [inaudible] natuurlijk als euh die
 391. multinationals met het geld staan te zwaaien, dan
 392. zouden we het karakter en de rechte rug moeten
 393. hebben om te zeggen, neeneen dit is een Belgisch
 394. bedrijf, dit gaan we niet zomaar verkopen.
 395. Makkelijker gezegd dan gedaan Geert Noels.
 396. /* Geert antwoordt. */
 397. Wel over die fiscaliteit gesproken, daar had
 398. Etienne Schouppe het euh vanochtend ook euh
 399. over als voormalig staatssecretaris mobiliteit. Euh
 400. en hij maakte de vergelijking hoe Trump het in
 401. Amerika wou demonstreren.
 402. /* Men speelt een geluidsfragment van Etienne
 403. Schouppe van die ochtend af. */
 404. "Make Belgium first", Geert Noels.
 405. /* Geert antwoordt. */
 406. Ja, moeten we meer Belgium first hebben, ik euh
 407. wil het graag van mensen weten ook of ze het
 408. bezit van een Belgische luchtvaartmaatschappij zo
 409. belangrijk vinden om romantische of om andere
 410. redenen.
 411. /* Intermezzo: contactgegevens gevolgd door
 412. 'Radio 1. Hautekiet'. */
 413. Ja hoe is dat gesteld met die nostalgie naar de
 414. goeie Sabena tijden, Mark Zitte heb ik aan de lijn,

415. goeiemorgen. [Mark: Goeiemorgent] Voor u moet
 416. Brussels Airlines blijven, waarom meneer Zitte?
 417. /* Mark antwoordt. */
 418. Het voelt het voelt anders
 419. /* Mark antwoordt. */
 420. Ja het is vatb, weinig materieel natuurlijk, 't is een
 421. gevoel, 't is wat u zegt. Maar dat gevoel moet ..
 422. /* Mark antwoordt. */
 423. En euh het euh het ligt u allemaal goed, u vindt
 424. dat hun dienstverlening euh goed is en het mocht
 425. het Belgisch blijven, het zou misschien onze eigen
 426. gevoel van eigenwaarde een soort van een
 427. nationale trots of ga ik nu te ver, meneer Zitte?
 428. /* Mark antwoordt. */
 429. Ja euh er zijn mensen die er anders over denken.
 430. Guy Slaets goeiemorgen [Guy: ja goeiemorgen
 431. meneer Hautekiet] U gaat er geen slaap om laten
 432. meneer meneer Slaets en u weet [Guy: euh nee
 433. geen slaap] ook precies.
 434. /* Guy antwoordt. */
 435. Ja, dat is euh nogal cru uitgedrukt, maar euhm u
 436. gelooft er niet in en u denkt van ja, we hebben het
 437. zelf zover laten komen, nu moeten we ook niet
 438. komen.
 439. /* Guy antwoordt. */
 440. Guy Slaets, dankuwel [Guy: ja] en Mark Zitte
 441. dankuwel ook [oké, daag]. Geert Noels, meneer
 442. Slaets drukt het nogal euh, nogal euh heel cru uit,
 443. maar we hebben het zover laten komen en nu
 444. moeten we niet klagen.
 445. /* Stille. */
 446. Geert Noels? Nee, die is euh gaan vliegen. Gaan
 447. vliegen, dat was een flauwe woordspeling.
 448. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
 449. Het euuuuh is volop tournée minérale, ik weet
 450. niet of het u al opgevallen is, euh hoelang zijn we
 451. nu al. Een dag of zes, zeven zeker en iemand die
 452. goede voornemens had is Lana Ghekiere van het
 453. agentschap Wegen en Verkeer, goeiemorgen
 454. mevrouw Ghekiere [Lana: goeiemorgen] Ik ben es
 455. benieuwd hoe het euh bij u verloopt. U krijgt een
 456. minuut van mij, vanaf nu.
 457. /* Lana praat #deminuut vol. */
 458. Afdeling goede voornemens en dat van de
 459. woordvoerder van 't agentschap Wegen en
 460. Verkeer, Lana Ghekiere, dankjewel. Euh we
 461. wensen moehoe joe, we wensen je goeie moed en
 462. een stevige lever. Euh vandaag is de gast in de
 463. bende van Annemie Mohamed Sital, jonge
 464. ondernemer van 18. Over jongeren die misschien
 465. wat onderschat worden, over zijn eigen parcours
 466. dat ie een beetje vergelijkt met dat van Vincent
 467. Kompany na het nieuws van tien.
 468. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */

Bijlage D: Transcriptie radio-uitzending 22-02-2018

1. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
2. Goedemorgen, met een logo van Sportingclub
3. Anderlecht op je onderarm in een stadion van
4. pakweg Brugge gaan staan, da's misschien geen
5. goed idee als politieagent. Dat was een beetje het
6. euh voorbeeld aan de hand waarvan we duidelijk
7. gemaakt waarom de minister van Binnenlandse
8. Zaken Jambon een euh tattooverbod wil bij
9. agenten. Agenten moeten neutraal zijn lazen we
10. gisteren in De Standaard, euh het Nieuwsblad en
11. de Gazet van Antwerpen en dus een verbod op
12. zichtbare tattoos bij agenten. Ik wil heel
13. eenvoudig van u weten hoe dat bij u op het werk
14. zit, tattoos euh zichtbare tenminste, mag het wel
15. of niet, mag je ze tonen of niet en wat is dan wel
16. de goeie reden daarvoor? Ik hoor het graag.
17. /* Intermezzo: contactgegevens gevolgd door een
18. liedje. */
19. Tof hé, nieuw New Yorks duo Sofi Tucker met
20. Nervo, The Knocks & Alisa Uena [sic] een hele
21. tijdelijk samenwerkingsverband, dat was Best
22. Friends. Onze beste vrienden, luisteraars,
23. waarschuwen voor ongevallen op de E17 naar
24. Frankrijk op het viaduct van Gentbrugge en ook op
25. de E19 naar Brussel in Zemst.
26. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
27. Ouders die een euh fertiliteitsbehandeling
28. ondergaan hebben euh hebben last van meer
29. stress op de werkvloer, dat is zo 1 van de zaken
30. die we leerden vanochtend uit euh onderzoek dat
31. Lode Godderis, prof aan het Centrum voor
32. Omgeving en Gezondheid van de KU Leuven
33. samen met euh vzw Kinderwens heeft gedaan.
34. Professor Godderis, goeiemorgen [Lode:
35. goeiemorgen] we hoorden u daarstraks 1 op 14
36. zwangerschappen euh komen er na een
37. vruchtbaarheidsbehandeling da's niet weinig en
38. en we euh uit euh uw onderzoek blijkt ook 3 van
39. de 10 vrouwen euh heeft het heel moeilijk om dat
40. met hun job gecombineerd te houden. Daar is nog
41. werk.
42. /* Lode antwoordt. */
43. En het zijn niet de fertiliteitscentra die die euh hun
44. best niet doen om euh om euh hun uren aan te
45. passen aan werkuren want die die beginnen 's
46. morgens heel vroeg en die die durven wel eens tot
47. laat 's avonds werken hé.
48. /* Lode antwoordt. */
49. Nja. Kinderwensouders, da's denk ik de naam die
50. kinder, de vzw Kinderwens, euh graag hanteert
51. om euh 't daarover te hebben. Nu we hebben het
52. over mensen die, laten we zeggen, een soort 9 to
53. 5 hebben, dat is niet altijd het geval euh voor
54. mensen met een kinderwens. Nele Bauwens,
55. goeiemorgen. [Nele: goeiemorgen Jan] je bent
56. actrice je doet niet aan 9 to 5, je gaat euh 's
57. avonds euh voorstellingen spelen, 'wat een geluk'
58. heet je solo die je nu aan het spelen [Nele: ja]
59. bent en je wil ook kinderen en je wil het al lang
60. hé.
61. /* Nele antwoordt. */
62. Hoe hoeveel [Nele: maar bij mij was het] hoeveel
63. [Nele: ja?] pogingen, hoeveel behandelingen als ik
64. het zo mag zeggen?

65. /* Nele antwoordt. */
66. Maar ook al ivf-behandelingen gehad?
67. /* Nele antwoordt. */
68. En dat [Nele: om dan euuuuh] dat [Nele: ja] doet
69. wat met een mens hé
70. /* Nele antwoordt. */
71. Wat euh de effecten zijn zowel fysisch als
72. psychisch?
73. /* Nele antwoordt. */
74. Nee, en da's ook een heel intense ervaring en da's
75. natuurlijk een heel professor Godderis, da's een
76. heel ander aspect dan kun je 't combineren met
77. een kantoorbaan [Lode: uhu] dat is w ja wat doet
78. het met je en hoe euh ja hoe beschikbaar hoe
79. optimaal functioneer je? En daar zouden mensen
80. die euuuuh patiënten begeleiden toch euh ll
81. zouden daar toch goed moeten voor
82. waarschuwen denk ik hé.
83. /* Lode antwoordt. */
84. Uhu [Nele: uhu] en ook over hoe je functioneert
85. en wat het met je kan doen met euhm ja met
86. emotionele dips denk ik wel euhm dat [Nele: uhu,
87. ja] dat zou er ook bij zijn allicht
88. /* Nele antwoordt. */
89. Gezien verantwoordelijk [Nele: ja] heid. Maar wo
90. ondertus [Nele: en natuurlijk is dat ook wel zo, ja]
91. ja. Maar ondertussen [Nele: het is natuurlijk] tikt,
92. [Nele: moeilijk ja] tikt de biologische klok
93. natuurlijk [Nele: ja]. Heb je voor jezelf ergens een
94. punt gezet waar je zegt euuuuuh zo zal het nu zijn
95. en euh kijk ik ik stop de pogingen of is dat heel
96. moeilijk?
97. /* Nele antwoordt. */
98. Maar da's natuurlijk een delicaat evenwicht
99. professor Godderis voor [Nele: ja] die
100. fertiliteitsartsen om om de patiënt ja raad te
101. geven, mag mag de patiënt niet afremmen in zijn
102. kinderwens, moet anderzijds ook een zekere
103. realiteitszin bijbrengen dat is euh da's een hele
104. opdracht hé
105. /* Lode antwoordt. */
106. Ja wie wi wil weten hoe Nele Bauwens daarnaar
107. kijkt moet maar es naar de voorstelling 'Wat een
108. geluk', Nele Bauwens, dankjewel hoor [Nele: ja,
109. dankuwel Jan, ja daag]
110. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor
111. gevolgd door een liedje. */
112. 'Dancing in the street' David Bowie en Mick
113. Jagger, zou die nu een tattoo hebben vraag ik me
114. af, geen flauw idee. Je weet dat er een discussie
115. gaande is en de reacties stromen binnen op het
116. feit dat euh agenten, politieagenten, maar beter
117. geen zichtbare tattoos hebben. Stel je eens voor
118. dat iemand met een tattoo van Sporting
119. Anderlecht in het stadion van Brugge staat, dat
120. wil je niet meemaken. En daar is een discussie
121. over gaande, we we krijgen alvast een reactie van
122. minister Jan Jambon die zegt "ja, die euh regels
123. rond tattoos die voor anderen niet bestaan, maar
124. omdat er soms onduidelijk is euh euh hebben we
125. op vraag van de politiekorpsen zelf een
126. rondzendbrief gemaakt met alle instructies nog es
127. op een rijtje. Een agent zal niet ontslagen worden
128. omwille van die tattoos, maar omdat ze moeten
129. zorgen voor ordehandhaving en elke provocatie
130. moet vermeden worden, hebben ze maar beter
131. geen zichtbare tattoos" en ondertussen zijn wij
132. natuurlijk heeeel nieuwsgierig naar uw zichtbare
133. tattoos, u heeft er misschien wel euh gebruik de
134. radio1 app om ons die tattoos op te sturen, ik ben

135. heel benieuwd en dan kunnen we ze delen met de
 136. rest van de wereld. Maar over fertiliteit, daar
 137. hadden we 't over, want euh onderzoek gevoerd
 138. door professor Lode Godderis, prof aan het
 139. Centrum voor Omgeving en Gezondheid he,
 140. euhm, 1 op 14 zwangerschappen komen er na een
 141. vruchtheidsbehandeling,
 142. vruchtbaarheidsbehandeling, klopt hé. [Lode: ja
 143. dat klopt] En het combineren met euh met het
 144. werk is euh gewoon al in de uren niet altijd
 145. evident en we hoorden net van Nele Bauwens,
 146. ook ja, je functioneert anders. Wat euh wa wat
 147. moet iemand die zo'n behandeling, hoe open
 148. moet ie daarover zijn naar de werkgever toe
 149. professor Godderis?
 150. /* Lode antwoordt. */
 151. Precies en ouders die met euh of euh euh
 152. potentiële ouders, la aspirantenouders laten we
 153. zeggen, die met euh met vragen zitten kunnen
 154. natuurlijk altijd euuuh een gebrui gebruik maken
 155. van het expertisenetwerk Kinderwens, dat een
 156. eigen website heeft, we zetten een link op
 157. radio1.be voor mensen die met die kinderwens
 158. euh zitten en Kinderwens vzw daarin willen
 159. consulteren. Isabelle Gravers, goeiemorgen
 160. [Isabelle: goeiemorgen] wij moeten met twee
 161. woorden spreken, mevrouw Gravers want het is
 162. voor elk moment.
 163. /* Isabelle antwoordt. */
 164. Ja u kunt namelijk euuuh euh alle momenten van
 165. uw tweede kindje behandelen. Het is het tweede
 166. kindje het euh en allebei [Isabelle: ja] uw kinderen
 167. zijn er na een fertiliteitsbehandeling gekomen hé.
 168. /* Isabelle antwoordt. */
 169. Precies euh in de medische details gaan we niet
 170. diep duiken, wel in [Isabelle: neenee] hoe je dat
 171. gecombineerd heeft gehouden met met uw job.
 172. Wat euh wat voor job doet u?
 173. /* Isabelle antwoordt. */
 174. Exact, u bent daarover gaan praten neem ik aan
 175. met de directie? [Isabelle: euuuh] Nee?
 176. /* Isabelle antwoordt. */
 177. Ja, ja maar leerkracht moet wel om half 9 's
 178. morgens voor de klas staan en euh dan moest u
 179. dus voor dag en dauw eigenlijk naar het
 180. fertiliteitscentrum ook voor de behandeling?
 181. /* Isabelle antwoordt. */
 182. Ja ja, maar dus dat dat deed u wel met
 183. medeweten van van de directie, dus ze hadden
 184. daar wel euh begrip voor?
 185. /* Isabelle antwoordt. */
 186. Wij hebben het geluk gehad hoor ik u, 'k vind dat
 187. fijn die pluralis maar je status want 't is natuurlijk
 188. altijd ook een een gemeenschappelijk project hé,
 189. mevrouw Gravers.
 190. /* Isabelle antwoordt. */
 191. Ja, nu het ander aspect waar we het daarnet over
 192. hadden, over euuuh in in momenten dat je
 193. eeuuuuh in die hormonenbehandeling zit, dat
 194. doet wat met een met een vrouwenlijf en met een
 195. vrouwengeest denk ik ook? Euuuhm, hoe
 196. functioneerde dat wel of minder goed voor de
 197. klas, mevrouw Gravers?
 198. /* Isabelle antwoordt. */
 199. Jaja da da dan begint de molen te te te malen,
 200. maar in de klas had u genoeg [Isabelle: ja]
 201. afleiding en genoeg bezigheid ook. Dus ei, u keek
 202. er eigenlijk [Isabelle: gelukkig wel] naar uit om
 203. voor de klas te kunnen staan bij manier van
 204. spreken.

205. /* Isabelle antwoordt. */
206. Heeft u heeft u uw uw hele verhaal heeft u dat
207. gedeeld met de kinderen? Nee, ik neem aan van
208. niet.
209. /* Isabelle antwoordt. */
210. Nee, nee nee. Goed euuuuuh het kan voor elk
211. moment zijn, dus euh ik ik zou 't enfin 'k zou 't
212. heel mooi vinden als we 't zouden horen
213. gebeuren, maar we gaan dat niet doen hé
214. mevrouw Gravers [Isabelle: nee, dat gaan we niet
215. doen. lacht] hm nee, ik euh u bent nu niet meer
216. aan 't werk, bent u al gestopt met werken of bent
217. u nog aan het werk?
218. /* Isabelle antwoordt. */
219. Ja gestopt met werken, mag ik u een wolk van een
220. kind toewensen mevrouw Gravers [Isabelle:
221. dankjewel da's heel vriendelijk] tot kijk. Euh Rosa
222. Kercke [Isabelle: ja dankjewel] Rosa goedmorgen
223. [Rosa: goeiemorgen] U bent ermee gestopt
224. mevrouw eeuuuuh Kercke?
225. /* Rosa antwoordt. */
226. Na hoeveel pogingen?
227. /* Rosa antwoordt. */
228. Professor Godderis dat klinkt al want dat z da's 15
229. keer dat hele vrouwenlijf in rep en roer zetten,
230. [Rosa: ja] da dat klinkt als heel veel pogingen
231. professor Godderis?
232. /* Lode antwoordt. */
233. Ja plus, plus [Lode: is niet evident] puur medisch
234. da de de de hele hormonen huishouding van die
235. vrouw wordt vvv tot vijftien maal toe euh op
236. stelten gezet hé
237. /* Lode antwoordt. */
238. Ja ja, maar we hebben het over, we willen het
239. specifiek me euh mevrouw Kercke [Rosa: uhu ja]
240. bij u ook hebben euh over de combineerbaarheid
241. met een job [Rosa: ja] euh u heeft uw baas
242. daarover ingelicht [Rosa: ja] tot 15 [Rosa: ja] maal
243. toe [Rosa lacht]
244. /* Rosa antwoordt. */
245. U u had eigenlijk u a als ik het goed begrepen heb
246. had u meer begrip van uw werkgever dan dat u
247. empathie euuuuuh voelde bij de artsen in 't
248. ziekenhuis?
249. /* Rosa antwoordt. */
250. Nja, euh nu u kon er met uw baas over spreken
251. [Rosa: ja], hoe ging dat met collega's of met
252. directe leidinggevendenden kreeg je daar genoeg
253. gelegenheid voor uw verhaal want,
254. /* Rosa antwoordt. */
255. Mevrouw Kercke, vergeef me, maar hoor ik daar
256. nu een kind op de achtergrond?
257. /* Rosa antwoordt. */
258. Voor pleegkindjes [Rosa: ja], en en [Rosa: ja] daar
259. bent u ook heel gelukkig mee neem ik aan.
260. /* Rosa antwoordt. */
261. Rosa Kercke, mag ik je danken? [Verhoef: graag
262. gedaan]. Ik heb Lize Jansens aan de lijn,
263. goeiemorgen [Lize: goeiemorgen] we kennen je
264. nog als nieuwsanker van euh rtv, de regionale tv-
265. zender [Lize: ja dat klopt] En op dit moment is de
266. derde op komst?
267. /* Lize antwoordt. */
268. En euh nieuwsanker zijn, dat is ook een
269. tijdsgebonden job hé Lize. Je moet euh om zo laat
270. moet je der zijn. Ging dat allemaal makkelijk?
271. /* Lize antwoordt. */
272. Ja ja en euh dat dat heeft uiteindelijk euuuuuh
273. want je hebt een een een pak
274. fertiliteitsbehandelingen, neem ik aan achter de,

275. enfin toch minstens 3 want euh je je verwacht je
276. derde kindje [Lize: jaaaa] Het heeft [Lize: ja] je
277. uiteindelijk op een of andere manier je baan
278. gekost Lize.
279. /* Lize antwoordt. */
280. De de [Lize: eeeen] de lijn is niet al te best Lize,
281. maar euh ik wil [Lize: ja] alleen weten, je je hebt
282. zelf wel de beslissing genomen om om euh je job
283. als nieuwsanker bij rtv op te geven hé. Die heb je
284. zelf [Lize: ja inderdaad] genomen. Ja [Lize: ja dat
285. klopt ja] Als we dan een hoge prijs maar ja euhm
286. je hebt euh je hebt nu 3 kinderen enfin tenminste
287. het derde is op komst [Lize: is op komst] en dat is
288. wat waard. Lize Jansens, dankuwel voor je verhaal
289. [Lize: graag gedaan]. Kato Verbeek goeiemorgen
290. [Kato: goeiemorgen] u bent euh bij u euh heeft
291. euh zit u klokgewijs zit u al iets verder, u zit al u
292. bent al 40 hé mevrouw euh Verbeek. [Kato: ja, in
293. december geworden] Jaaa en u bent euuuuhm
294. eeuuh dr nog maar pas euh een half jaar geleden
295. na tweeëneenhalf jaar proberen zo noemen we
296. dat, bent u [Kato: ja] dan toch euh bent u dan toch
297. mama geworden. Hoe was dat te combineren met
298. het werk?
299. /* Kato antwoordt. */
300. Dertien pogingen, dus euh en dat [Kato: ja] zijn
301. dat zijn toch trajecten van van eh van enkele
302. weken hé mevrouw Verbeek? [Kato: Euh telkens
303. een maand] Telkens een maand [Kato: eeuuh]
304. deelde u het [Kato: ja] tot slot de deelde u het euh
305. op school met de collega's of zweeg u er liever
306. over?
307. /* Kato antwoordt. */
308. Het kan ook anders gaan, we euh lezen we van
309. Dries Eyckens die is euh psychiatrisch
310. verpleegkundige is trouwens een broer van
311. Wannes, die zegt euh "de collega's hebben niet
312. altijd het nodige begrip als je terug met het
313. uurrooster moet beginnen, beginnen prutsen, een
314. periode afwezig moet zijn om te herstellen van
315. een mislukte behandeling" eeuuh is is heel
316. eeuuh belangrijk dat ook daar euh begrip is,
317. maar in uw geval mevrouw Verbeek is dat goed
318. verlopen, u bent nu 40, komt er nog eentje?
319. /* Kato antwoordt. */
320. 't Is goed geweest. 't is goed [Kato: ja] geweest en
321. [Kato: ja] euh en alles gaat goed met de dochter
322. [Kato: ja jajaja heel goed dankjewel] Kato
323. Verbeek, dankjewel [Kato: graag gedaan]
324. Professor Lode Godderis, tot slot begrip ja
325. natuurlijk dat dat wisten we al eeeeuuh goeie
326. afspraken. Ik denk dat als ik het goed euuuh als ik
327. hoor tot 13, 15 pogingen, dat is euh enorm
328. ingrijpend, niet alleen medisch, maar ook
329. psychologisch [Lode: mhm] moet de
330. fertiliteitsartsen daar toch niet een soort horizon
331. zetten voor de patiënte of is dat te delicaat?
332. /* Lode antwoordt. */
333. Uhu en wie wat euh inspiratie wil opdoen bij
334. gelijkaardige verhalen, kinderwens.org kan u
335. euuuh waarschijnlijk wel wat inspireren. Professor
336. Godderis van euh KU Leuven, 't was een lange
337. ochtend voor u, dankuwel dat u even wilde blijven
338. [Lode: graag gedaan, tot later daaaaag] oké.
339. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
340. 'Orlando' van Miriam Makeba ondertussen ook al
341. 10 jaar niet meer bij ons.
342. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
343. Een tattooverbod bij de politie euuuuuhm ja we
344. lazen het gisteren op een aantal kranten,

345. Nieuwsblad, Standaard, Gazet van Antwerpen
346. hadden het erover. Stel je maar eens voor dat een
347. agent met een logo van Sporting Anderlecht op
348. euh in het stadion van Club Brugge de orde moet
349. gaan handhaven. Ramp oh ramp. Euuuuhm,
350. minister euh Jan Jambon nuanceerde dat, zegt "ja
351. het euh het euh dat is inderdaad die regels die
352. veranderen niet, die zijn er al een hele tijd, maar
353. soms is het een beetje onduidelijkheid euh
354. iemand zal nooit ontslagen worden omdat ie
355. tattoos heeft, maar je moet hordehand oh de orde
356. handhaven en elk al wat als provocatie zou
357. kunnen geïnterpreteerd worden, moet je maar
358. proberen te vermijden". 'k heb de nationaal
359. voorzitter van de politievakbond NS NSPV aan de
360. lijn, Nathan Devos, goeiemorgen [Nathan:
361. goeiemorgen, goeiemorgen] Er zi er is eigenlijk
362. niets aan de hand als ik als ik dit lees. Het euh het
363. was er al, de reglementering, de regelgeving was
364. er al, de puntjes worden alleen nog es op de i
365. gezet.
366. /* Nathan antwoordt. */
367. Jaa [Nathan: om euh] maar net daarom meneer
368. Devos de euh m m misschien dat in die 10 jaar de
369. maatschappij een klein beetje geëvolueerd is en
370. dat [Nathan: inderdaad ja] tattoos dat tattoos
371. vandaag niet meer zo shockerend zijn als ze 10
372. jaar geleden misschien voor sommigen wel
373. waren?
374. /* Nathan antwoordt. */
375. Ja u bent niet alleen want euh partijvo euh spa
376. partijvoorzitter John Crombez heeft ook al
377. getweet "wat is dit nu allemaal waar gaat dit
378. over? Der is een regeling die wordt toegepast, ik
379. hoor niks over problemen" euh we we we
380. vanwaar die problematiek van tattoos nu ineens,
381. wa waarom is dat puntje op de i moeten gezet
382. worden, meneer Devos?
383. /* Nathan antwoordt. */
384. En dan zijn 't weer de media die der een heel
385. punt van maken hé. Dat [Hautekiet lacht] dat
386. probeert u duidelijk te maken. hehehehehe
387. /* Nathan antwoordt. */
388. Wij moeten ook leven hé [Hautekiet grinnikt]
389. Meneer Devos eeuuh dat euh dat lijkt mij een een
390. gezond verstandstandpunt, dankuwel daarvoor.
391. [Nathan: asjeblijft]. Gert Singers, goeiemorgen
392. [Gert: goeiemorgen] Euh u bent ve euh inspecteur
393. in m in Molenbeek euh en heeft een tattoo op de
394. onderarm? [Gert: dat klopt ja] Wat wat staat erop
395. als ik vragen mag meneer Singers?
396. /* Gert antwoordt. */
397. Ik eh ik ben heel indiscreet hé, wat is de spreuk?
398. /* Gert antwoordt. */
399. Da's al een hele arm [Gert: staat ook voor
400. vanalles] da's al een hele arm vol!
401. /* Gert antwoordt. */
402. Dus 'Loyalty above all (pauze) [Gert: except honor,
403. dus loyaliteit boven alles, behalve eer] behalve
404. eer. Eeuuh bent u daar ooit op aangesproken op
405. die zichtbare tattoo?
406. /* Gert antwoordt. */
407. Dus u kijkt ook zoals net zoals wij een beetje op
408. van waar ga waar gaat het nu ineens over?
409. [Hautekiet grinnikt]
410. /* Gert antwoordt. */
411. Nee, maar probeert u zich in te beelden, het het
412. voorbeeld dat gegeven werd hé. Iemand moet
413. euh orde gaan handhaven in voet in een
414. voetbalstadion en wat wil het toeval, die heeft dat

415. nu toch wel zeker niet het logo van een andere
416. voetbalploeg. Da's misschien niet zo ongelukkig.
417. [Gert: wel die euh] Niet zo gelukkig, bedoel ik
418. /* Gert antwoordt. */
419. El [Gert: waarmee we ons gaan bezighouden?] El
420. en laten we daar maar es zijn tijd aan besteden.
421. De boodschap [Gert: inderdaad] is begrepen,
422. meneer Singers. Eeeuuuh Loyalty above all
423. except honor, dat was 't hé? [Gert: inderdaad]
424. Dankjewel Gert Singers. [Gert: daaag]
425. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor.
426. Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
427. Dat tattooverbod bij de politie 'k heb een zeebonk
428. aan de lijn, goe goeiemorgen Arne Ruypers [Arne:
429. Euuuh goeiemorgen] fotograaf die ook op zee
430. werkt [Arne: ja] euh op de grote sleepboten, dus u
431. staat vol tattoos waarschijnlijk?
432. /* Arne antwoordt. */
433. Maar waarschijnlijk toen u sollicitatiegesprek bent
434. gaan doen, hebben ze gezegd van en toon mij es
435. uw tattoos en dan was je meteen aangenomen of
436. was dat eigenlijk het omgekeerde? [Arne: nee]
437. Nee?
438. /* Arne antwoordt. */
439. Ja en bent u vaak op die tattoos aangesproken
440. door door mensen waarmee u in contact komt,
441. door het publiek?
442. /* Arne antwoordt. */
443. Nee goed euh bu euh is het veel moeite Arne om
444. euh wat foto's van je tattoos door te sturen naar
445. de radio1 app?
446. /* Arne antwoordt. */
447. Heel goed idee, want dan willen wij dat euh graag
448. delen met de wereld. Arne Ruypers dankuwel
449. [Arne: asjeblijft]. 'k heb Hilde Plier aan de lijn,
450. goeiemorgen professor Plier [Hilde: een
451. goeiemorgen] euuuh van de Universiteit
452. Antwerpen, gespecialiseerd in ambtenarenrecht,
453. sociale zekerheid en arbeids euh recht. Euh ja die
454. maatregel, die richtlijn, die verduidelijking van euh
455. minister Jambon, hoe hoe zit dat wettelijk
456. mevrouw Plier?
457. /* Hilde antwoordt. */
458. We wel 't is ook wat de wat de minister zelf zei, bij
459. voorkeur geen zichtbare tattoos, niemand zal
460. ontslagen worden omwille van tattoos, 't is een
461. beetje, hoe vaak hebben we dat a de afgelopen
462. zes jaar al gezegd? Het gezond verstand laten
463. zegevieren.
464. /* Hilde antwoordt. */
465. Ja, euh wel we zetten nog even de kleine stap
466. verder. euh dus die heel die discussie rond
467. hoofddoeken, da dat kunnen we mbb in dez
468. binnen dezelfde logica dan ook afsluiten?
469. /* Hilde antwoordt. */
470. Ja, heeft u het zelf al overwogen professor Plier?
471. [Hilde: Euh om een tattoo te laten zetten?] Jaa ja
472. /* Hilde antwoordt. */
473. Nee nee nee nie. Daar ga 'k nog veel plezier aan
474. beleven vandaag 'op een borst plak je toch geen
475. stickers' professor Plier, het euh zoniet alles dan is
476. 't toch veel wat duidelijker geworden dankzij u
477. ook. Dankjewel hoor. [Hilde: ik dank u zeer]
478. /* Intermezzo: 'Radio 1. Hautekiet'. */
479. Sommige mensen zitten euh om euh 19 minuten
480. over 4 's morgens voor hun computer en zo eentje
481. is onze collega Els Zonderhove goe Els
482. Goeiemorgen [Els: Ja, mag eigenlijk niet é maar
483. euh 't gebeurt hé] Om 19 over 4? Ofwel had je een
484. goeie reden, je moest euh heel vroeg de weg op,

485. want je bent de eindredacteur voor euh 'Alleen
486. Elvis' [Els: ja] ofwel was er een andere reden?
487. /* Els antwoordt. */
488. Want ja [Els: leidt] dat was inderdaad de teneur,
489. witte nachten, nachten waarin je niet slaapt, dat
490. zijn er teveel, mijn kop gaat euh krijg ik niet stil en
491. daarom ga ik aan mindfulness doen. Euh deze
492. radiominuut Els is helemaal de jouwe.
493. /* Els praat #deminuut vol. */
494. En daar ben je nu al aan bezig?
495. /* Els antwoordt. */
496. Ah ja je begint op 7 maart. Je hebt gelukkig we
497. vijfduizend vrienden, zoals het hoort op Facebook
498. en die hebben je allemaal raad gegeven. Euuuh
499. "een klein slaapmiddel" zei iemand "een
500. melatonine", maar "daar doe je niet aan" zei je.
501. "De Calm app" euuuhm be be die begeleidt bij
502. meditatie-oefening
503. /* Els antwoordt. */
504. Jah [Hautekiet lacht] dat is zo grappig inderdaad
505. /* Els antwoordt. */
506. Wel, ik ik wens je succes met die mindfulness,
507. maar ik ben eigenlijk door jouw minuut wat euh
508. nieuwsgierig naar andere mensen die ook die ook
509. euh worstelen met de slapeloosheid en die daar
510. misschien middeltjes voor hebben. Laten we
511. misschien eens euh de vraag stellen euh wie euh
512. is daar nog mee bezig en hoe zorg je dervoor dat
513. die nacht toch rustig wordt. Els [Els: heel graag]
514. Zonderhove mag ik je nog euh heel veel euh toch
515. rustige nachten toewensen en danken voor [Els:
516. dankuwel] deze minuut. Zo meteen [Els: graag
517. gedaan] is euh er de Bende van Annemie en daar
518. is Laura Lynn de gast en heel euh speciaal voor Els
519. Zonderhove Madou nog es van 't schap gehaald.
520. 'Witte nachten'.
521. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */

Bijlage E: Transcriptie radio-uitzending 09-03-2018

1. /* Intermezzo: 'Hautekiet, live vanuit het
2. studiecentrum voor kernenergie in Mol'. */
3. En dat meer bepaald in het euh toch wel prachtige
4. lake house. Een goeiemorgen allemaal. We zitten
5. met vragen. Dat zitten we natuurlijk al langer dan
6. vandaag, maar euhm dan komt er ineens een
7. informatiecampagne en dan beginnen mensen
8. natuurlijk de wenkbrauwen te fronsen en vragen
9. zich af wat is er nu precies aan de hand, is er een
10. reden waarom we exact nu met z'n allen naar de
11. apotheek zouden moeten. Ik zeg wel zouden
12. moeten. Heel veel vragen over hoe het gesteld is
13. met die nucleaire veiligheid in ons land.
14. Nucleairrisico.be je vindt ook een link op radio1.be
15. daar kun je misschien eens gaan kijken wat die
16. campagne ons allemaal aanraadt te doen. Wat zijn
17. de risico's, wat hebben we nu al gedaan tegen de
18. risico's? En met we bedoel ik dan de overheid.
19. Wat kunnen we zelf doen mocht het dan toch fout
20. lopen. Dat soort vragen zien we graag
21. binnenkomen op hautekiet@radio1.be, via de
22. Facebook-pagina of probeer het ook eens langs de
23. radio1 app en we leggen ze zo meteen voor.
24. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
25. Eric Clapton met 'Forever man' en euh dat hopen
26. we natuurlijk met z'n allen dat we forever kunnen
27. leven.
28. /* Intermezzo: 'Hautekiet, live vanuit het
29. studiecentrum voor kernenergie in Mol'. */
30. In het Lake House nog wel meer bepaald en over
31. het decor waar we in zitten, daar hebben we het
32. straks over met de mensen van dat euh
33. studiecentrum. Maar euh de man die de kat
34. helemaal de bel aangeboden heeft of tenminste
35. zijn dienst is de woordvoerder van het
36. crisiscentrum van Binnenlandse Zaken, Yves
37. Stevens, goeiemorgen [Yves: goeiemorgen] 't is
38. allemaal uw schuld dat we hier zitten eigenlijk hé.
39. /* Yves antwoordt */
40. [Hautekiet lacht] Jaah dat wel, maar het euh
41. begon met euuuuh met dat nucleairrisico.be en
42. het euh bericht dat maandag al lekte mag ik
43. zeggen, dat we met z'n allen naar de apotheek
44. konden. Dat was allemaal niet zo erg, dinsdag
45. werd dan de informatiecampagne voorgesteld en
46. wie de jodiumtabletten gaat halen en ik heb euh
47. ik heb hier het doosje voor me, die krijgt er
48. meteen een brochure bij, brochure die je ook
49. online kunt gaan bekijken, 'wat te doen bij een
50. nucleair ongeval'. Wat gaan jullie allemaal doen
51. qua campagne?
52. /* Yves antwoordt */
53. Ja, ik denk dan euh zo'n brochure, zes pagina's, 't
54. i 't is allemaal netjes, wat is het nucleair risico, wat
55. doet de overheid, wat kun je zelf doen? Staat daar
56. alles in? Nee toch hé
57. /* Yves antwoordt */
58. Maar dat moeten we toch allemaal doen dan,
59. behalve in Atoir, daar moeten ze 't niet doen,
60. maar dat zouden we allemaal moeten doen die
61. [Yves: Nee euh] BeAlert
62. /* Yves antwoordt */
63. U zegt terecht mensen lezen die brochure euh
64. snel maar gaan niet al heel de website, u gaat ook

65. on tour hé.
66. /* Yves antwoordt */
67. Laat dit gelden als een algemene repetitie voor die
68. infosessies die u gaat hebben. Der is 1 ding dat ik
69. nog een beetje mis en daarvoor ben ik moeten
70. teruggaan naar 2011 om daar iets van te vinden,
71. namelijk een video die jullie toen gemaakt
72. hadden.
73. /* Men speelt een geluidsfragment van een
74. campagnefilmpje uit 2011. */
75. 't Was allemaal nogal sec dat was Vic Dewachter
76. en we hoorden dat geritsel in 't begin, dat was
77. iemand die zich helemaal in 't aluminiumfolie aan
78. het inpakken was, wat misschien geen geen al te
79. best idee was. Is er een nieuw filmpje in de maak
80. euh?
81. /* Yves antwoordt */
82. Want de echte risicogroep dat zijn ook de jonge
83. mensen, mensen die zwanger zijn, daar zit het
84. risico, eens je 40 bent ach dan steekt 't allemaal zo
85. nauw niet meer.
86. /* Yves antwoordt */
87. Maar wat is nu dat nucleair risico in België, dat wil
88. ik graag eens vragen aan Simon Coenen van het
89. euh FANC, het Federaal Agentschap voor
90. Nucleaire Controle, u bent daar senior ex expert
91. dus u weet daar alles van. Is dat euh d d en dat is
92. de vraag die veel mensen zich ook stellen wa v
93. waarom die timing, is dat risico nu ineens zoveel
94. groter geworden? Wat is er aan de hand?
95. /* Simon antwoordt */
96. 't Moet snel gaan
97. /* Simon antwoordt */
98. 'k Gaat u maar meteen voor de voeten gooien me,
99. euuuh meneer Coenen, u komt misschien ook wel
100. es in een gesprek terecht waar mensen zeggen
101. 'scheurtjes'. Waar het woord 'scheurtjes' valt en
102. daarom is het dat we nu ineens een campagne
103. lanceren.
104. /* Simon antwoordt */
105. Da's de grote baas van
106. /* Simon antwoordt */
107. Da's de grote baas van dat euh SCK, van het
108. StudieCentrum voor Kernenergie. We hebben ook
109. heel concrete vragen en die kregen we euh deze
110. week al meteen binnen van iemand die niet ver
111. moest komen om hier in het studiecentrum euh
112. terecht te geraken, dat was Virginie Leyers.
113. Mevrouw Leyers, goeiemorgen [Virginie:
114. goeiemorgen] U woont op euh wat? [Virginie: vijf
115. kilometer] vijf kilometer van hier. U had een heel
116. eenvoudige, maar wel pertinente vraag.
117. /* Virginie antwoordt */
118. Ja euh loop je meer risico als je der vlakbij bent
119. dan als je wat verderaf ...
120. /* Yves antwoordt */
121. Mevrouw
122. /* Yves antwoordt */
123. Ja, ik dacht anders mevrouw Leyers, Atoir daar is
124. 't te doen dus u kunt de verhuisfirma misschien al
125. gaan waarschuwen? [Virginie: kan ik proberen ja]
126. Ah dan toch? Want ik dacht dat Kempenaars
127. honkvast waren.
128. /* Virginie antwoordt */
129. Blijft u maar lekker hier bij ons. W w we proberen
130. alle of toch heel veel vragen op te lossen over het
131. nucleair risico. Heeft u der euh weet ons te vinden
132. via hautekiet@radio1.be of via de Radio1 app.
133. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor
134. gevolgd door een liedje. */

135. Ja sorry, het was onweerstaanbare drang
136. edelachtbare, maar deze konden we natuurlijk
137. niet laten liggen 'Radio-Activity' van euh
138. Kraftwerk. Ik hoop dat euuuh de mensen hier het
139. niet euh al te erg vonden.
140. /* Intermezzo: 'Hautekiet, live vanuit het
141. studiecetrum voor kernenergie in Mol'. */
142. Want da's natuurlijk de vraag die veel mensen zich
143. stellen, ja hoe groot is euh dat risico. En we zitten
144. hier in het ja niet we zitten niet in het hart laten
145. we zeggen dat we ergens aan de aan de uiteinde
146. van die GROTE cite die het euh StudieCentrum
147. voor Kernenergie is euh zitten. Eric van Walle,
148. goeiemorgen [Eric: goeiemorgen] U bent
149. directeur-generaal van dat euh grote centrum dat
150. hier al 65 jaar bezi bezig is, actief is. [Eric: 66 bijna]
151. 66 euh dat dat euh zal gevierd worden. Euuuh in
152. welke mate ja kunnen mensen hier binnen. Wij
153. zitten nu in dat euh Lake House aan de rand van
154. de cite in welke mate worden mensen in de
155. directe omgeving geïnformeerd over wat hier
156. allemaal gebeurd?
157. /* Eric antwoordt */
158. Ja ja, we zitten in een bijzondere setting, dat zegt
159. op de radio natuurlijk niet veel, maar u moet zich
160. maar euh een beetje een slechte science-fiction
161. film voorstellen en met panelen en met meters en
162. met knoppen en met hendels. Ja het euh het ziet
163. er allemaal zeer aftands uit. Euum euh iemand
164. euhm die u die al wel eens in Doel komt zei mij
165. "wat je daar ziet, dat lijkt ontzettend op euh hoe
166. het in Doel der aan toe gaat" we heeft u daar
167. weet van meneer van Walle?
168. /* Eric antwoordt */
169. Iemand die hier wel eens komt euh meneer van
170. Walle eeeuuh die het SCK goed kent zegt "ja
171. vroeger werden er jaarlijks rampenoefeningen
172. georganiseerd, eeeuuuh commun euh ho hoe te
173. communiceren" dat gebeurt blijkbaar nu minder,
174. "het motto" zegt de man of vrouw euh wel ik weet
175. het niet want 't is iemand anoniem, zegt "pour
176. vivre heureux, vivant caché" euuuh het SCK zorgt
177. tenslo tenslotte voor heel veel tewerkstelling
178. hoeveel men hoeveel mensen werken hier?
179. /* Yves antwoordt */
180. Ja ja, is het inderdaad zo dat euh dat er minder
181. euuuuh eeuh dat dat dat er nu minder eeeuuh
182. minder rampenoefeningen gebeuren?
183. /* Yves antwoordt */
184. Een hele pertinente vraag kregen we binnen van
185. euh Daphne Moors, mevrouw Moors,
186. goeiemorgen [Daphne: goeiemorgen] uw vraag
187. voor meneer Vanwalle?
188. /* Daphne antwoordt */
189. Zitten we met met andere woorden wat veiliger
190. hier dan euh Simon Coenen van het FANC?
191. /* Simon antwoordt */
192. Die draaien minder intens met met
193. /* Simon antwoordt */
194. Ja wat het studiecetrum natuurlijk heel bijzonder
195. doet meneer van Walle dat is in het
196. onderzoekslab en de reactor die 200 meter onder
197. de grond zitten, eeuh mind you, nee, klopt het
198. niet? [Eric: de de reactor niet maar] de reactor
199. niet, maar het onderzoekslab wel. Daar heb daar
200. gaan we s trouwens t euh straks hier euh
201. bezoeken. Daar testen jullie euuuum ja w b d bo
202. daar doen jullie bodemonderzoek om te kijken
203. wat is de meest geschikte bodem. Schiet dat een
204. beetje op dat onderzoek? Om dat kernafval op te

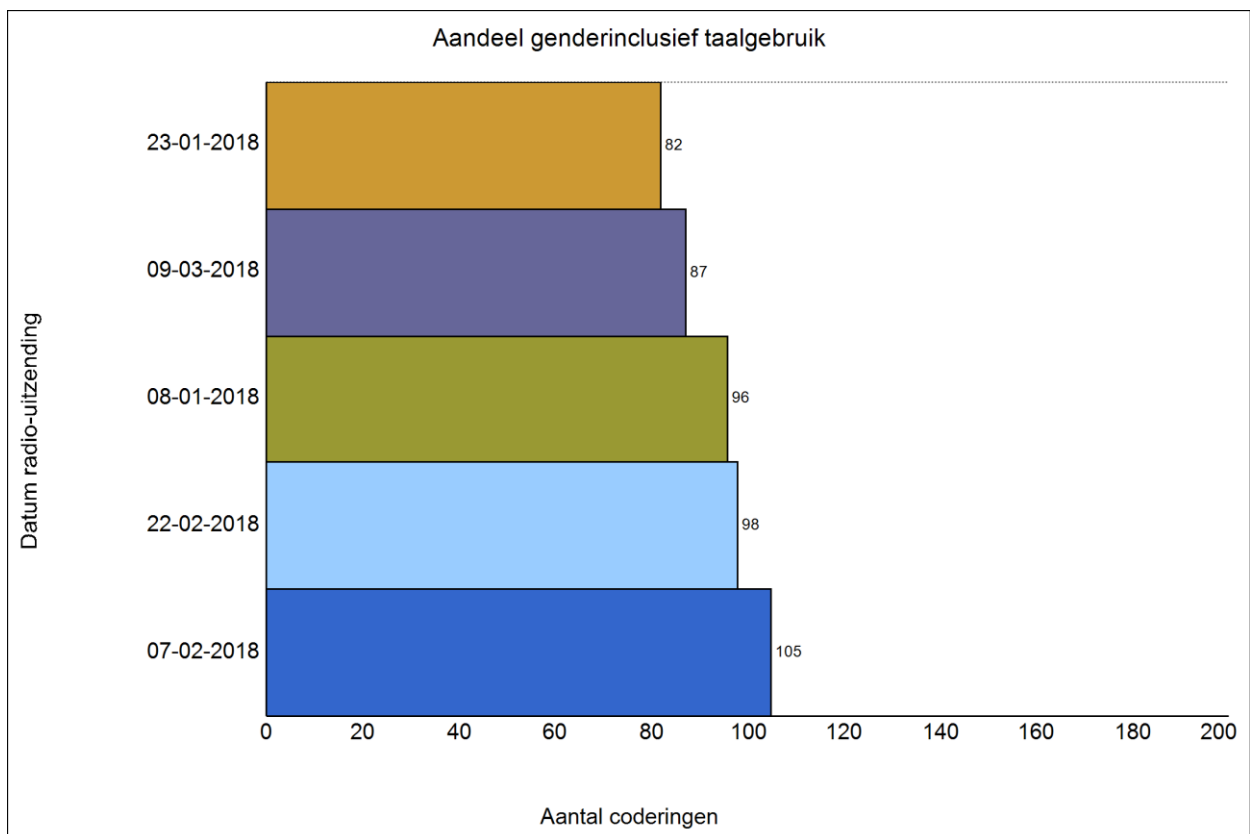
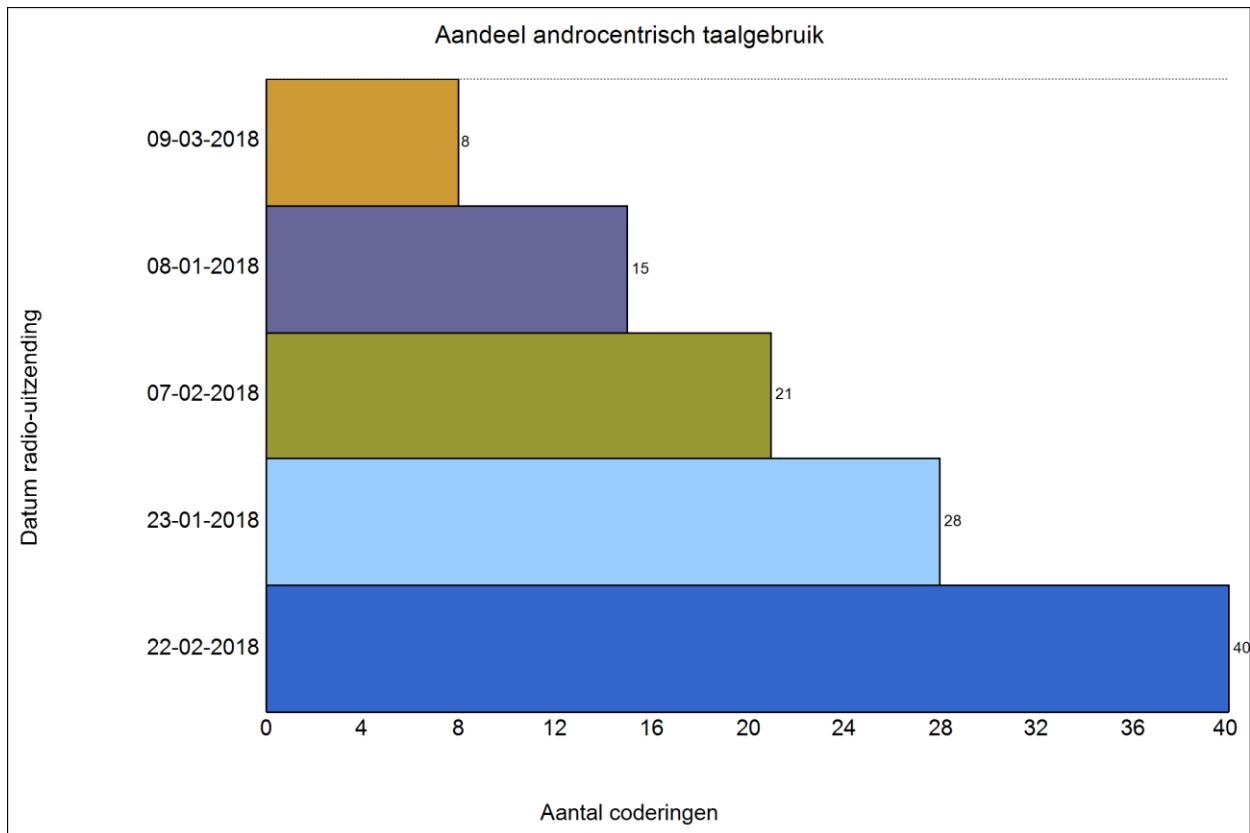
205. slaan.
206. /* Eric antwoordt */
207. 'k Zie aan de blik van Lieve Tanghe dat ze nog niet
208. helemaal gerustgesteld is, mevrouw Tanghe, uw
209. vraag voor Eric Vanwalle.
210. /* Lieve antwoordt. */
211. En zo te horen bent u uit de buurt
212. /* Eric antwoordt */
213. Simon Coenen euh van het FANC, mensen euh
214. luisteren naar ons en euh komen met heel simpel
215. advies, "wat te doen als er hier als het mis zou
216. lopen, neem gewoon je auto, rij zo snel mogelijk,
217. zo ver mogelijk weg" der is iemand die het zelfs
218. euh veel euuuh preciezer maakt. Meneer Priem
219. die zegt "ik woon 35 kilometer ten oosten van euh
220. Gravelines" dus euh kern euuuh reactor in euh
221. Frankrijk "met zes kernreactoren van elk 500 euh
222. 900 megawatt", die details doen er niet toe
223. "Hoelang duurt het vooraleer de reactieve wolk
224. zich tot ons zou verspreid hebben bij een
225. overwegende westenwind, is het dan niet beter
226. van inderdaad de auto in te springen en zo vlug
227. mogelijk weg te rijden van de kerncentrale in
228. plaats van gewoon deuren en ramen te sluiten
229. zoals wordt aanbevolen." Nu u [Hautekiet
230. grinnikt]
231. /* Eric antwoordt */
232. Communicatie zal belangrijk zijn en de media
233. zullen daar een rol moeten in spelen, dat euh dat
234. onthou ik voor als het zover zou komen, maar
235. zover is het nog niet.
236. /* Er wordt een liedje afgespeeld. */
237. 'Als de rook om je hoofd is verdwenen', we hopen
238. natuurlijk dat dat euh hier niet te vaak zou
239. gebeuren.
240. /* Intermezzo: 'Hautekiet, live vanuit het
241. studiecentrum voor kernenergie in Mol'. */
242. Zo meteen gaan we in op de op de risico's euh euh
243. wat je moet doen als het euh misloopt en dat euh
244. doen we met dokter Van Bladel van het FANC.
245. Maar eerst misschien even een een euh een
246. vraagje stellen. We hadden het daarstraks over
247. BeAlert, daar moet je je op inschrijven. Wouter
248. Stevaerts goeiemorgen [Wouter: goeiemorgen]
249. Heeft u zich al ingeschreven op BeAlert? [Wouter:
250. nog niet, heh] dan moet u dringend straks de
251. brochure meedoe, meenemen en euh dat doen.
252. Het is iets wat u bezig houdt, waarom?
253. /* Wouter antwoordt */
254. U bent toch meneer Stevaerts? [Wouter: ja ik ben
255. meneer Stevaerts] Het is toch iets wat u euh
256. bezighoudt en nu daarom bent u hier en u heeft
257. een vraag voor d' experts.
258. /* Wouter antwoordt */
259. Dat neemt euh drie tot vijf jaar om zoiets te
260. bouwen en is dat niet verouderd tegen dat 't er
261. staat, Simon Coenen?
262. /* Simon antwoordt */
263. Heeft u dat gerustgesteld?
264. /* Wouter antwoordt */
265. Hahaha moet er nog eens over nadenken, sorry
266. dat ik lach. Het was euh 9 augustus 2012,
267. trouwens bedankt meneer Stevaerts. Het was 9
268. augustus 2012, Bert Reimer presenteerde De
269. Ochtend en het ging euh 't was misschien wel 1
270. van de eerste keren dat radio1 het had over die
271. fameuze scheurtjesreactoren Doel3 en Tihange2.
272. /* Men speelt een geluidsfragment van De
273. Ochtend over de scheurtjes in Doel3 en Tihange2
274. af. */

275. En het woord scheurtjes dat euh valt vaak als het
 276. over nucleair risico gaat. Tim Impe, bij u is het niet
 277. anders, goeiemorgen
 278. /* Tim antwoordt. \$/
 279. Ja u bent heel ve heel praktisch aangelegd,
 280. meneer Coenen
 281. /* Simon antwoordt */
 282. Jah ja maar heel kort hoor meneer van Walle.
 283. /* Eric antwoordt */
 284. Ik voel me terug helemaal in de fysicales euh
 285. meneer van Walle en ik weet niet of dat zo'n euh
 286. zo'n fijn gevoel is. Is er een dokter in de zaal, ja die
 287. is er. Lodewijk Van Bladel, goeiemorgen. Van het
 288. FANC [Lodewijk: goeiemorgen] u bent medisch
 289. expert en u gaat ons helpen om te zeggen van ja
 290. wat als het euh toch misloopt, wat is eigenlijk, wat
 291. moeten we doen als het dan toch misloopt.
 292. /* Lodewijk antwoordt */
 293. Doe het maar
 294. /* Lodewijk antwoordt */
 295. Wacht even, ik euh luister naar de berichtgeving
 296. van de me, ik wil de media natuurlijk niet in
 297. diskrediet brengen, maar het was 30 april 1986, er
 298. was net iets euh scheef gelopen in Tsjernobyl en
 299. toen hoorden we onze weerman Armand Pien
 300. /* Men speelt een geluidsfragment van Het
 301. Journaal in 1986 af. */
 302. En we hoorden Martine Tanghe met 32 jaar
 303. minder op de euh teller. Euuuh 2 mei 's ochtends,
 304. het is een prachtige weekenddag denk ik, de
 305. kinderen, de mensen zijn naar zee aan 't gaan, de
 306. kinderen zijn buiten aan het spelen, euh euh euh
 307. 's ochtends zegt Armand Pien nog altijd, er is niets
 308. aan de hand geen risico op verhoogde
 309. radioactiviteit. En dan wordt het avond en dan is
 310. de weerman daar weer.
 311. /* Men speelt een geluidsfragment van
 312. weerbericht in 1986 af. */
 313. We mogen ervan uitgaan dokter Van Bladel dat de
 314. informatie vandaag sneller, efficiënter zal
 315. doorstromen en dat we dit soort dingen niet meer
 316. meemaken en God hebbe de ziel van de
 317. fantastische Armand Pien.
 318. /* Lodewijk antwoordt */
 319. Dat heeft een naam hé dat netwerk.
 320. /* Lodewijk antwoordt */
 321. De kleine raadgeving is schuilen. De kleine
 322. raadgeving is ook, ga die jodiumtabletten halen. Ik
 323. euh ik ben ze gisteren gaan halen. De eerste
 324. datum die ik daarop zie staan is 31 oktober 2017,
 325. daar word ik niet vrolijk van, dokter Van Bladel.
 326. /* Lodewijk antwoordt */
 327. Ja, want normaal staat de vervaldatum en hier
 328. staat de productie, waarom is dat?
 329. /* Lodewijk antwoordt */
 330. Ja, hoelang?
 331. /* Lodewijk antwoordt */
 332. Oh die zijn veel geld waard [Lodewijk: die zijn nog
 333. altijd bruikbaar] ja
 334. /* Lodewijk antwoordt */
 335. Concreet dingetje, want u heeft eh inderdaad een
 336. ouwer pakje en euh en het recente pakje. Dat
 337. pakje is voor evenveel tabletten, namelijk 10 euh
 338. dubbel zo groot, hoe komt dat?
 339. /* Lodewijk antwoordt */
 340. Oké hahaha [Lodewijk: maar] ja want niet
 341. iedereen gaat bij Pearl langs
 342. /* Lodewijk antwoordt */
 343. Een vraag voor u van Thijs Nijsens, meneer
 344. Nijsens, goeiemorgen, u heeft het goede

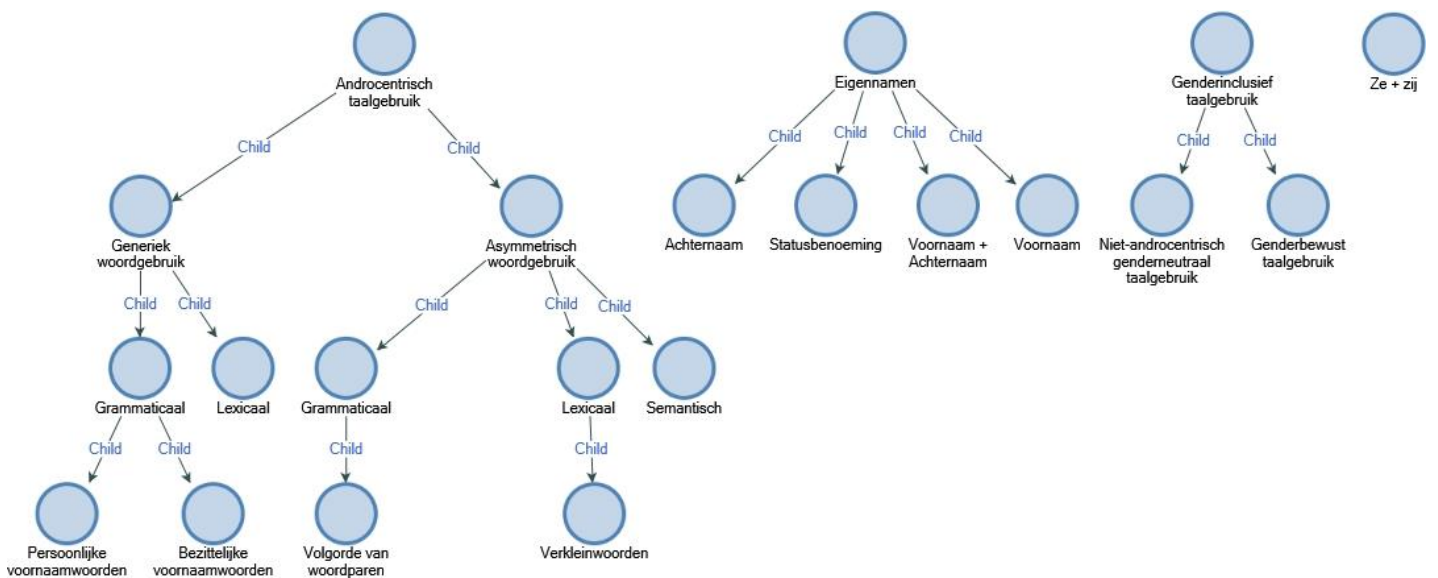
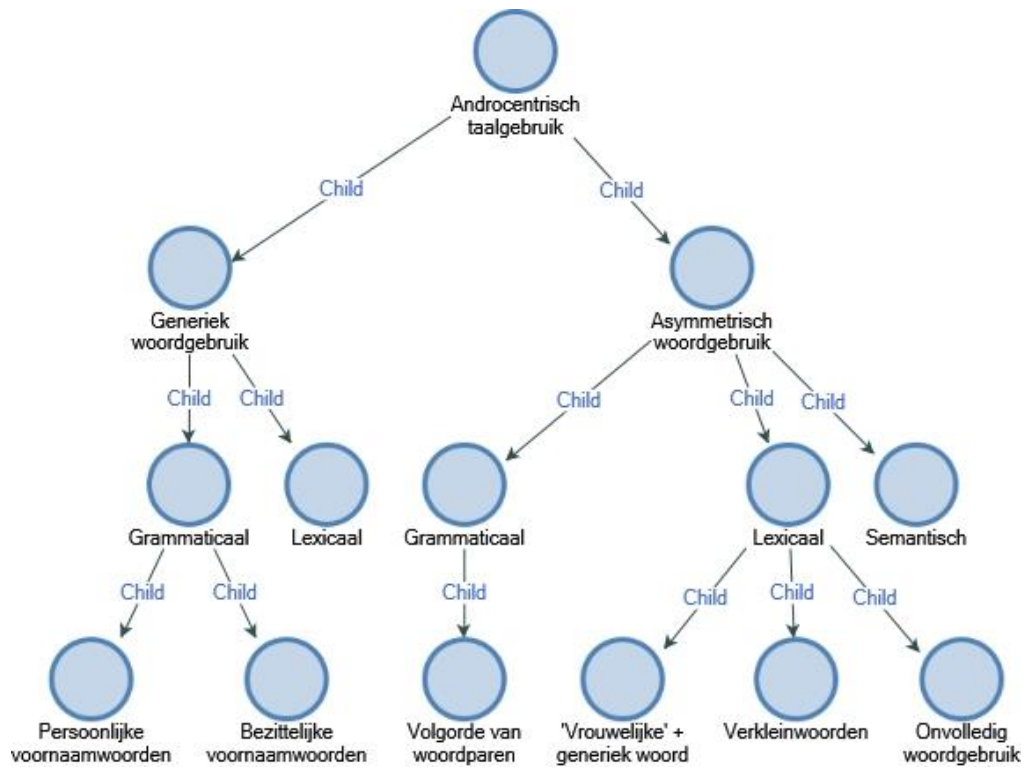
345. voorbeeld gegeven, u bent naar de apotheek
 346. gegaan
 347. /* Thijs antwoordt */
 348. Heeft die mevrouw uw identiteitskaart, want u
 349. ziet er helemaal geen euh plus 40 plus uit.
 350. /* Thijs antwoordt */
 351. Maar dat heeft u euh dat heeft u beetje ongerust
 352. gemaakt euh voor persa, personen ouder dan 40
 353. wordt het eigenlijk afgeraden, dokter Van Bladel
 354. [Lodewijk: niet helemaal] niet aangeraden
 355. /* Lodewijk antwoordt */
 356. Meneer Nijsens u wordt 100.
 357. /* Thijs antwoordt */
 358. Dat dat minder snelle verroeie, enfin nee ik ben de
 359. dokter niet. Dokter Van Bladel zegt u 't maar.
 360. /* Lodewijk antwoordt */
 361. Ik zie het aan uw lichaamstaal, u gelooft de dokter
 362. [Thijs: dank u] dankuwel Thijs Nijsens
 363. /* Een collega leest de verkeersinformatie voor
 364. gevolgd door een liedje. */
 365. Lilly Wood & The Prick and the prague met euh
 366. 'Prayer in C' wij bidden dat we nog een paar
 367. vragen kunnen stellen want de de klok die tikt
 368. ongenadig verder. Floor Richter, goeiemorgen
 369. [Floor: goeiemorgen] U heeft 3 schoolgaande
 370. kinderen en uiteraard maakt u zich zorgen.
 371. /* Floor antwoordt.*/
 372. 't Zijn heel veel vragen ineem en begaande
 373. bezorgdheid van een moeder van drie
 374. schoolgaande kinderen. Maar inderdaad euhm
 375. euh dokter Van Bladel, wat moet je nu doen, moet
 376. je die kinderen gaan halen, moet je die op school
 377. laten?
 378. /* Lodewijk antwoordt */
 379. Over dat schuilen gesproken, want euh schuilen
 380. dat is een da's een containerbegrip. Waar schuil je
 381. dan het best en hoe en dat euh dat uiteindelijk
 382. nog geen echt antwoord op dokter Van Bladel.
 383. /* Lodewijk antwoordt */
 384. Precies, de basics zou ik maar zeggen. Fien
 385. Deridder, euuh toch nog even bij uw woorden,
 386. daarstraks Eric van Walle, u bent uit de buurt
 387. neem ik aan, Eric van Walle, over de veiligheid van
 388. dat kernafval. Een heel precieze vraag voor euh
 389. directeur-generaal van Walle.
 390. /* Fien antwoordt. */
 391. /* Eric antwoordt */
 392. Ik probeer, ik probeer toch naar conclusies aaaah
 393. een duim, een duim van mevrouw Deridder, kijk
 394. es. Bijna een high-five of een vuistje. Euh ik
 395. probeer naar conclusies te komen, naar dingen die
 396. we kunnen over euh houden en dat vraag ik aan
 397. dokter Van Bladel op z'n, helemaal op de wijze van
 398. Piet Huysentruyt. Wat hebben we vandaag nu
 399. geleerd? Ten eerste:
 400. /* Lodewijk antwoordt */
 401. Ik ben blij dat de media op twee staan. Ik denk dat
 402. onze ambitie moet zijn om samen met BeAlert
 403. misschien op 1 euh te komen. Dokter Van Bladel,
 404. dankuwel dat u even de Piet Huysentruyt van
 405. dienst wou zijn en euh Simon Coenen van het
 406. FANC en Eric van Walle van het SCK wil ik ook euh
 407. danken. Ja euuuuhm, Yves euuuuuh euh van het
 408. euh binnenland, van het crisiscentrum van
 409. Binnenlandse Zaken. Euuuuhm laten we es euhm.
 410. Wat wat houden we nu over, wat gaat de
 411. campagne ons nu nog bieden?
 412. /* Yves antwoordt */
 413. Yves Stevens van het crisiscentrum Binnenlandse
 414. Zaken, heeft u Stijn Coninx al aangesproken?

415. /* Yves antwoordt */
416. Wel voor een filmproductie, want zo deden ze 't in
417. 19 euh 52 in The States. Dan hadden ze een film
418. met euh acteur Robert Middleton.
419. /* Men speelt een geluidsfragment van een
420. preventiefilmpje uit de Verenigde Staten in 1952
421. af. */
422. En hij zei het op zo'n metrische manier 'duck and
423. cover', da's natuurlijk een andere situatie. Ze
424. zaten in de in euh Koreaanse oorlog, de dreiging,
425. de Sovjet-dreiging was er, maar u hoorde de
426. muzikaliteit en euh misschien moe moet u, ja
427. Damso zou ik misschien niet meteen aanspreken,
428. maar iemand anders, Milo ofzo om der een liedje
429. van te maken. Yves euh
430. /* Yves antwoordt */
431. Awel ter inspiratie misschien het liedje dat bij euh
432. de tekenfilm in 1951 hoorde. En dat ging zo, laten
433. we dat samen meezingen.
434. /* Men speelt een geluidsfragment van het
435. preventieliedje uit de Verenigde Staten in 1952 af.
436. */

Bijlage F: Aandeel androcentrisch en genderinclusief taalgebruik per radio-uitzending

Bijlage G: Het classificatiesysteem voor androcentrisch taalgebruik voor en na codering van de casus

Referenties

- Alspach, J. G. (2017). Because Women's Lives Matter, We Need to Eliminate Gender Bias. *Critical Care Nurse*, 37(2), 10–18. doi: 10.4037/ccn2017326
- Barker, C., & Willis, P. (2012). *Cultural studies: Theory and practice* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Barker, M.-J., & Scheele, J. (2016). *Queer: A graphic history*. London: Iconic books.
- Beggiato, A., Peyre, H., Maruani, A., Scheid, I., Rastam, M., Amsellem, F., ... Delorme, R. (2017). Gender differences in autism spectrum disorders: Divergence among specific core symptoms. *Autism Research*, 10(4), 680–689. doi: 10.1002/aur.1715
- Behrends, J., & Schouten, G. (2017). Home economics for gender justice? A case for gender-differentiated caregiving education. *Ethical Theory and Moral Practice*, 20(3), 551-565. doi: 10.1007/s10677-017-9789-y
- Bem, S. L. (1993). *The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality*. New Haven, Conn.: Yale university press.
- Blumberg, R. L. (2008). The invisible obstacle to educational equality: Gender bias in textbooks. *PROSPECTS*, 38(3), 345–361. doi: 10.1007/s11125-009-9086-1
- Bogaers, I. (2000). Sekse in sollicitatiegesprekken. In A. A. Sneller & A. Verbiest (Eds.), *Wat woorden doen* (pp. 93-101). Bussum: Coutinho.
- Boles, J. K., & Hoeveler, D. L. (2004). *Historical Dictionary of Feminism*. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Bossaert, S. (2009). *Wie voert het hoogste woord? Interactie in het eerste leerjaar basisonderwijs vanuit genderperspectief*. Brussel: VUBPRESS.
- Browne, T. K. (2016). Why parents should not be told the sex of their fetus. *Journal of Medical Ethics*, 43(1), 5-10. doi: 10.1136/medethics-2015-102989
- Butler, J. (2011). Speaking up, talking back: John Scott's critical feminism. In J. Butler & E. Weed (eds.), *The Question of Gender: Joan W. Scott's Critical Feminism* (pp. 11- 30). Bloomington, IN: Indiana University Press.

- Butsch, R. (1998). Crystal sets and scarf-pin radios: Gender, technology and the construction of American radio listening in the 1920s. *Media Culture & Society*, 20(4), 557–572. doi: 10.1177/016344398020004003
- Byerly, C. M., & Ross, K. (2006). *Women and media: A critical introduction*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Cameron, D. (2005). Lost in translation: Non-sexist language. In D. Cameron (Ed.), *The feminist critique of language: A reader* (2nd ed) (pp.149-154). London: Routledge
- Cardoen, S. (2018, mei 14). Jan “Hautekiet trapt het af” als afscheid: Een fietstocht door Vlaanderen mét optredens. *VRT NWS*. Geraadpleegd via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/05/14/jan-hautekiet--afscheidstournee/>
- Carman, C. C. (2018). The first Copernican was Copernicus: The difference between pre-Copernican and Copernican heliocentrism. *Archive for History of Exact Sciences*, 72(1), 1–20. doi: 10.1007/s00407-017-0198-3
- Chilet-Rosell, E. (2014). Gender bias in clinical research, pharmaceutical marketing, and the prescription of drugs. *Global Health Action*, 7(1), 1654-9880. doi: 10.3402/gha.v7.25484
- Cislak, A., Formanowicz, M., & Saguy, T. (2018). Bias against research on gender bias. *Scientometrics* 115(1), 189–200. doi: 10.1007/s11192-018-2667-0
- Clark, K. (2005). The linguistics of blame: Representations of women in the Sun’s reporting of crimes of sexual violence. In D. Cameron (Ed.), *The feminist critique of language: A reader* (2nd ed) (pp.183-197). London: Routledge
- Clemmer, E. J., & Carrocci, N. M. (1984). Effects of experience on radio language performance. *Communication Monographs*, 51, 116-139. doi: 10.1080/03637758409390189
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19(6), 829–859. doi: 10.1177/0891243205278639
- Cramer, J. (2007) Radio. The more things change.... The more they stay the same. In P.J. Creedon & J. Cramer (Eds.), *Women in mass communication* (3rd ed.) (pp. 59-71). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Creedon, P. J., & Cramer, J. (2007). *Women in mass communication* (3rd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

- Darwin, H. (2017). Doing Gender Beyond the Binary: A Virtual Ethnography. *Symbolic Interaction*, 40(3), 317–334. doi.: 10.1002/symb.316
- Dean, M., Harwood, R., & Kasari, C. (2017). The art of camouflage: Gender differences in the social behaviors of girls and boys with autism spectrum disorder. *Autism*, 21(6), 678–689. doi: 10.1177/1362361316671845
- de Beauvoir, S. (1949). *Le deuxième sexe* (Vol. 2). Paris: Gallimard.
- De Clercq, M., & Saeys, F. (2000). *Vrouwen in het nieuws: Analyse van de m/v aanwezigheid en beeldvorming in de Vlaamse media*. Gent: RUG. Vakgroep communicatiewetenschappen.
- De Lauretis, T. (1987). *Technologies of gender: Essays on theory, film and fiction*. Bloomington (Ind.): Indiana university press.
- Demoor, M., De Bleeckere, N., & Saeys, F. (2000). *Gezocht: M/V in het nieuws: De invloed van gender als productieve variabele op de vrouw- en manbeelden in de media*. Diepenbeek: Limburgs universitair centrum.
- Derrida, J., Adner, J., Doyle, K., Hendler, G. (2005) Women in the beehive: A seminar with Jacques Derrida. *Differences*, 16(3), 139-157. doi: 10.1215/10407391-16-3-139
- De Spiegelaere, S., & Piasna, A. (2017). *The why and how of working time reduction*. Geraadpleegd via <https://www.etui.org/Publications2/Guides/The-why-and-how-of-working-time-reduction>
- De Swert, K., & Hooghe, M. (2010). When do women get a voice? Explaining the presence of female news sources in Belgian news broadcasts (2003-2005). *European Journal of Communication*, 25(1), 69–84. doi: 10.1177/0267323109354229
- De Vuyst, S., Verdoorn, S., & Van Bauwel, S. (2015). *Belgium (Flanders). Global Media Monitoring Project 2015. National report*. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/national/Belgium-Flanders.pdf
- De Vuyst, Sara, Verdoorn, S., & Van Bauwel, S. (2016). Sekse-ongelijkheid in Vlaams nieuws: Een kwantitatieve inhoudsanalyse naar de aanwezigheid van vrouwen en mannen in Vlaamse nieuwsverhalen. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 44(3), 253–271.
- Doyle, M. (2005). Introduction to *The A-Z of non-sexist language*. In D. Cameron (Ed.), *The feminist critique of language: A reader* (2nd ed) (pp.149-154). London: Routledge

- Durham, M. G. (2007). Myths of race and beauty in teen magazines: A semiotic analysis. In P.J. Creedon & J. Cramer (Eds.), *Women in mass communication* (3rd ed.) (pp. 233-245). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eisend, M. (2010). A meta-analysis of gender roles in advertising. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 38(4), 418–440. doi: 10.1007/s11747-009-0181-x
- European Commission. (2015, maart 05). *Questions and Answers: What is the EU doing for women's rights and gender equality?* [Persbericht]. Geraadpleegd via http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4563_en.htm
- European Commission, Directorate-General for Employment, Industrial Relations and Social Affairs. (1999). *Images of women in the media: Report on existing research in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Institute for Gender Equality. (z.d.a). *Publications & resources. Gender equality glossary and thesaurus*. Geraadpleegd op 10 april 2018, via <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1157>
- European Institute for Gender Equality (z.d.b). *Gendermainstreaming. Concepts and definitions*. Geraadpleegd op 14 april 2018, via <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>
- Expo. (z.d.). *Hoera, mijn dochter zit bij het voetbalteam. Genderbewust opvoeden: Je kind grootbrengen zonder beperkende jongenmeisjeclichés*. Geraadpleegd op 16 april 2018 via <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/hoera-mijn-dochter-zit-bij-het-voetbalteam-genderbewust-opvoeden-je-kind-grootbrengen-zonder-beperkende-jongenmeisjeclich-s>
- Femma. (2014). *Combinatie arbeid en zorg 2.0*. Geraadpleegd via https://www.amazone.be/IMG/pdf/femma_2014_05_dossier.pdf
- Foucault, M. (1989). *The Order of Things*. Geraadpleegd via https://is.muni.cz/el/1423/jaro2013/SOC911/um/Michel_Foucault_The_Order_of_Things.pdf
- Furnham, A., & Thomson, L. (1999). Gender role stereotyping in advertisements on two British radio stations. *Sex Roles*, 40(1–2), 153–165. doi: 10.1023/A:1018890719743

- Gallagher, M. (2005). *Who makes the news? Global Media Monitoring Project*. London: World Association for Christian Communication. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2005/gmmp-report-en-2005.pdf
- Génin, F., & Masters, J. C. (2018). Sharing the burden: A neutral approach to socioecological theory. *American Journal of Physical Anthropology*, 165(S65), 90–103. doi: 10.1002/ajpa.23383
- Gilman, C. Perkins. (1970). *The man-made world, or Our androcentric culture*. New York, NY: Source Book Press.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512. doi:10.1037/00223514.70.3.491
- Global Media Monitoring Project. (1995). *Global Media Monitoring Project. Women's participation in the news*. London: World Association for Christian Communication. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/images/reports_1995/gmmp_1995.pdf
- Glorieux, I., & van Tienoven, T. P. (2016). *Gender en tijdsbesteding. De (on)wandelbaarheid van genderstereotypen*. Geraadpleegd via http://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/95_-_gender_en_tijdsbesteding_nl.pdf
- Hall, S., Evans, J., & Nixon, S. (2013). *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices* (2nd ed.). Milton Keynes: Open University.
- Hall, S. (2013). The work of representation. In S. Hall, J. Evans & S. Nixon (Eds.), *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices* (pp. 1-59). Milton Keynes: Open University.
- Halladay, A. K., Bishop, S., Constantino, J. N., Daniels, A. M., Koenig, K., Palmer, K., ... Szatmari, P. (2015). Sex and gender differences in autism spectrum disorder: Summarizing evidence gaps and identifying emerging areas of priority. *Molecular Autism*, 6. doi: 10.1186/s13229-015-0019-y
- Hames, J. (2017). Language activism on the airwaves: Pulaar radio broadcasting in the Senegal River Valley. *Communication Culture & Critique*, 10(4), 657–674. doi: 10.1111/cccr.12175
- Haney, J. L. (2016). Autism, females, and the DSM-5: Gender bias in autism diagnosis. *Social Work in Mental Health*, 14(4), 396–407. doi: 10.1080/15332985.2015.1031858

- Hansen, K., Littwitz, C., & Sczesny, S. (2016). The social perception of heroes and murderers: Effects of gender-inclusive language in media reports. *Frontiers in Psychology, 7*. doi: 10.3389/fpsyg.2016.00369
- Harding, S. (1991). *Whose science? Whose knowledge? Thinking from women's lives*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Harlen, W., & Deakin Crick, R. (2003). Testing and motivation for learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 10*, 169–207. doi: 10.1080/0969594032000121270
- Hautekiet, J. (2015, april 02). Heldere taal is een zegen voor de mensheid. *dereactie.be*. Geraadpleegd op 13 December 2016, via <http://dereactie.be/cm/vrtnieuws/opinieblog/column/1.2290839>
- Hautekiet (radioprogramma). (2017, september 6). In *Wikipedia*. Geraadpleegd via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hautekiet_\(radioprogramma\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hautekiet_(radioprogramma))
- Heffernan, K. (2010). Mumbling is macho: Phonetic distinctiveness in the speech of American radio DJs. *American Speech, 85*(1), 67–90. doi: 10.1215/00031283-2010-003
- Hoorens, V. (2006). *Als er geen naam op staat, gaat het over jongens: Genderstereotypes in Vlaamse kinderboeken*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Horvath, M. A. H., Hegarty, P., Tyler, S., & Mansfield, S. (2012). “Lights on at the end of the party”: Are lads’ mags mainstreaming dangerous sexism? *British Journal of Psychology, 103*(4), 454–471. doi: 10.1111/j.2044-8295.2011.02086.x
- Howell, L., & Singer, J. B. (2017). Pushy or a princess? Women experts and British broadcast news. *Journalism Practice, 11*(9), 1062–1078. doi: 10.1080/17512786.2016.1232173
- Howitt, D., & Cramer, D. (2011). *Introduction to research methods in psychology* (3rd ed.). Harlow, Essex: Pearson Education Limited.
- Hurtz, W., & Durkin, K. (1997). Gender role stereotyping in Australian radio commercials. *Sex Roles, 36*(1–2), 103–114. doi: 10.1007/BF02766241
- Hylton, J. (z.d.) Romeo and Juliet. Act 2, Scene 2: Capulet’s orchard. Geraadpleegd op 2 mei 2018, via http://shakespeare.mit.edu/romeo_juliet/romeo_juliet.2.2.html
- Informatie Vlaanderen. (z.d.). *Genderneutraliteit*. Geraadpleegd op 10 april 2018, via <https://overheid.vlaanderen.be/genderneutraliteit>

- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (z.d.). Gender mainstreaming: Wetgeving. Geraadpleegd op 27 mei 2018 via http://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/gender_mainstreaming/wetgeving
- International Labor Organization. (2016). *Women at Work Trends 2016*. Geraadpleegd via http://www.ilo.org/gender/Informationresources/Publications/WCMS_457317/lang--en/index.htm
- Irigaray, L. (2002). *To speak is never neutral*. (G. Schwab, Trans.) London: Continuum. (Origineel werk gepubliceerd in 1985)
- Jäger, S. (2015). Discourse and knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.) (pp. 1-13). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Jan Hautekiet. (2018, februari 5). In *Wikipedia*. Geraadpleegd via https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Hautekiet
- Jeffreys, S. (2014). *Beauty and misogyny: Harmful cultural practices in the West*. Londen, UK: Routledge.
- Johnson, S., & Ensslin, A. (2007). "But her language skills shifted the family dynamics dramatically" Language, gender and the construction of publics in two British newspapers. *Gender and Language*, 1(2), 229-254. doi: 10.1558/genl.v1i2.229
- Jost, J., & Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 498-509. doi: 10.1037/0022-3514.88.3.498.
- Jule, A. (2017). *A beginner's guide to language and gender* (2nd ed.). Bristol: Multilingual Matters.
- Kahneman, D., & Miller, D. T. (1986). Norm theory: Comparing reality to its alternatives. *Psychological Review*, 93(2), 136-153. doi: 10.1037/0033-295X.93.2.136.
- Khosroshahi, F. (1989). Penguins don't care, but women do: A social identity analysis of a Whorfian problem. *Language in Society*, 18(4), 505-525. Geraadpleegd via <http://www.jstor.org/stable/4168079>
- Knobbe, L. (2012). *Een klas vol jongens en meisjes. Leerkrachten en ... competenties*. Amersfoort, Nederland: Kwintessens.

- Koene, J. M. (2017). Sex determination and gender expression: Reproductive investment in snails. *Molecular Reproduction and Development*, 84(2), 132–143. doi: 10.1002/mrd.22662
- Krijnen, T., & Van Bauwel, S. (2015). *Gender and media: Representing, producing, consuming*. London, UK: Routledge.
- Kuch, H. (2011). The rituality of humiliation: Exploring symbolic vulnerability. In P. Kaufmann & H. Kuch & C. Neuhaeuser & E. Webster (Eds.), *Humiliation, degradation, dehumanization: Human dignity violated* (pp. 37-57). Nederland: Springer.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Lacey, K. (1996). *Feminine frequencies: Gender, German radio, and the public sphere, 1923-1945*. Ann Arbor, Mich.: University of Michigan.
- LaScotte, D. K. (2016). Singular they: An empirical study of generic pronoun use. *American Speech*, 91(1), 62–80. doi: 10.1215/00031283-3509469
- Leyva, L. (2017). Unpacking the male superiority myth and masculinization of mathematics at the intersections: A review of research on Gender in mathematics education. *Journal for Research in Mathematics Education*, 48(4), 397-452. doi: 10.5951/jresmetheduc.48.4.0397
- Lievens, S., Pyck, H., Demuyck, K., Dequecker, I., Van Nuland, M., & Liessens, L. (2007). *Gezocht: Vroedvrouw (M/V): Beschrijving van een gendermainstreamingsproces in een institutionele setting – Gender in het Competentie- en Beroepen Repertorium voor de Arbeidsmarkt (CO.BR.A.)*. Gent: Academia Press.
- MacDonald, T., Noel-Weiss, J., West, D., Walks, M., Biener, M., Kibbe, A., & Myler, E. (2016). Trans-masculine individuals' experiences with lactation, chestfeeding, and gender identity: A qualitative study. *Bmc Pregnancy and Childbirth*, 16, 106 . doi: 10.1186/s12884-016-0907-y
- Macharia, S., Ndangam, L., Saboor, M., Franke, E., Parr, S., & Opoku, E. (2015). *Who makes the news? Global Media Monitoring Project*. London: World Association for Christian Communication. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/global/gmmp_global_report_en.pdf
- Macharia, S., O'Connor, D., & Ndangam, L. (2010). *Who makes the news? Global Media Monitoring Project*. London: World Association for Christian Communication. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/global/gmmp_global_report_en.pdf

- Marcum, J. A. (2017). Clinical decision-Making, gender bias, virtue epistemology, and quality healthcare. *Topoi*, 36(3), 501–508. doi: 10.1007/s11245-015-9343-2
- Martin, P., & Papadelos, P. (2016). Who stands for the norm? The place of metonymy in androcentric language, *Social Semiotics*, 27(1), 39-58. doi: 10.1080/10350330.2016.1145371
- Martinez, J. E. P. (2016). Women in the Spanish 20th Century radio (1924-1989). *Arenal-Revista De Historia De Las Mujeres*, 23(1), 35–58. Geraadpleegd via <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5574655.pdf>
- Martino, W. J. (2008). Male teachers as role models: Addressing issues of masculinity, pedagogy and the re-masculinization of schooling. *Curriculum Inquiry*, 38(2), 189–223. doi: 10.1111/j.1467-873X.2007.00405.x
- Martorell, D. C. I., & Messalles, M. M. I. (2018). The teaching of Catalan in the radio during the Late-Francoism: Cursos. *Caplletra*, 0(64), 15–41. doi: 10.7203/Caplletra.64.11362
- Means Coleman, R. (2011). “Roll up your sleeves!”: Black women, black feminism in feminist media studies. *Feminist Media Studies*, 11(1), 35–42. doi: 10.1080/14680777.2011.537023
- Menegatti, M., & Rubini, M. (2017). Gender bias and sexism in language. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. doi: 10.1093/acrefore/9780190228613.013.470
- Meyer, M. (2015). Between theory, method, and politics: Positioning of the approaches to CDA. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.) (pp. 1-13). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2017, mei 31). *Curriculum. Eindtermen, ontwikkelingsdoelen, basiscompetenties en doelen beroepsgerichte vorming*. Geraadpleegd via <http://eindtermen.vlaanderen.be/>
- Mitchell, N. (2007). Advertising women: Images, audiences, and advertisers. In P.J. Creedon & J. Cramer (Eds.), *Women in mass communication* (3rd ed.) (pp. 97-106). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Monk-Turner, E., Kouts, T., Parris, K., & Webb, C. (2007). Gender role stereotyping in advertisements on three radio stations: Does musical genre make a difference? *Journal of Gender Studies*, 16(2), 173–182. doi: 10.1080/09589230701324736

- O'Brien, A., & Suiter, J. (2017). Best and worst practice: A case study of qualitative gender balance in Irish broadcasting. *Media, Culture & Society*, 39(2), 259–269. doi: 10.1177/0163443716686942
- Oxfam International, & European Women's Lobby (2010, maart 24). *An Invisible Crisis? Women's poverty and social exclusion in the European Union at a time of recession - A GenderWorks paper*. Geraadpleegd via <https://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/an-invisible-crisis-womens-poverty-and-social-exclusion-in-the-european-union-a-111957>
- Plichart, I., & Van Den Bulck, H. (2006). *Vooronderzoek naar de genderdimensie in Klare Taal*. Antwerpen: Centrum voor Vrouwenstudies, Universiteit Antwerpen.
- Pollitzer, E. (2017, maart 29). *Will the "4th Industrial Revolution" be gender-blind?* Geraadpleegd via <https://www.elsevier.com/connect/will-the-4th-industrial-revolution-be-gender-blind>
- Project for Excellence in Journalism. (2005, mei 23). *The gender gap: Women are still missing as sources for journalists*. Geraadpleegd via <http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/13/legacy/gender.pdf>
- Radio 1. (2018, januari 7). *Hautekiet: Schrijf je in voor #deminuut van Hautekiet*. Geraadpleegd via <https://radio1.be/schrijf-je-voor-deminuut-van-hautekiet>
- Robbins, R. (2000). *Literary feminisms*. New York, NY: St. Martin's press.
- Rodgers, S., & Thorson, E. (2003). A Socialization Perspective on Male and Female Reporting. *Journal of Communication*, 53(4), 658–675. doi: 10.1111/j.1460-2466.2003.tb02916.x
- Rudman, L. A., & Glick, P. (2008). *The social psychology of gender: How power and intimacy shape gender relations*. New York, NY: The Guilford Press.
- Sánchez-López, M. P., & Limiñana-Gras, R. M. (2016). Health from a gender perspective: The state of the art. In M. P. Sánchez-López & R. M. Limiñana-Gras (Eds.), *The Psychology of Gender and Health: Conceptual and Applied Global Concerns* (pp. 1-52). Elsevier Science. Beschikbaar via <https://books.google.be/books?id=gEHQDAAAQBAJ>
- Schulz, D. (2012). Dis/embodying authority: Female radio "preachers" and the ambivalences. *International Journal of Middle East Studies*, 44(1), 23–43. doi: 10.1017/S0020743811001231
- Scott, J. W. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053–1075. doi: 10.2307/1864376

- Scott, J. W. (1998). *Only paradoxes to offer: French feminists and the rights of man* (2nd ed.). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sczesny, S., Moser, F., & Wood, W. (2015). Beyond sexist beliefs: How do people decide to use gender-inclusive language? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(7), 943-954. doi: 10.1177/0146167215585727.
- Shohat, E., & Stam, R. (1994). *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*. Londen, UK: Routledge.
- Sneller, A. A., & Verbiest, A. (2000). *Wat woorden doen*. Bussum: Coutinho.
- Sneller, A. A., & Verbiest, A. (2002). *Bij wijze van schrijven: Over gender en trefzeker taalgebruik*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Sobrinho, M. A. O., & Siso, F. V. (2017). Radio drama. Production, language and narrative choices: Three approaches to the creation of space in time. *Area Abierta*, 17(1), 13–36. doi: 10.5209/ARAB.53496
- Sorge, R. E., & Totsch, S. K. (2016). Sex differences in pain. *Journal of Neuroscience Research* 95(6), 1271–1281. doi: 10.1002/jnr.23841
- Spears, G., Seydegart, K., & Gallagher M. (2000). *Who makes the news? Global Media Monitoring Project*. London: World Association for Christian Communication. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2000/gmmp_2000.pdf
- Spender, D. (1980). *Man made language*. London: Routledge and Kegan Paul.
- STAGES project. (2015, november). *Structural Transformation to Achieve Gender Equality in Science. Guidelines*. Geraadpleegd via http://www.stages.unimi.it/upload/documents/Guidelines_STAGES_new.pdf
- Stout, J. G., & Dasgupta, N. (2011). When he doesn't mean you: Gender-exclusive language as ostracism. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 37(6), 757–769. doi: 10.1177/0146167211406434
- Taaladvies.net (z.d.). Woordgeslacht (algemeen). Geraadpleegd op 27 mei 2018 via http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/101/woordgeslacht_algemeen/

- Taaltelefoon. (z.d.a). Organisatie: zijn/haar. Geraadpleegd op 27 mei 2018 via <https://www.taaltelefoon.be/organisatie-zijn-haar>
- Taaltelefoon. (z.d.b). Politicus/politica. Geraadpleegd op 10 mei 2018 via <https://www.taaltelefoon.be/politicus-politica>
- Tandon, N. (2008). *Feminism: A paradigm shift*. New Delhi: Atlantic Publishers & Distributors.
- Transgender Infopunt. (z.d.) Genderdiversiteit: Non-binair. Geraadpleegd op 8 mei 2018 via <http://transgenderinfo.be/m/identiteit/variaties/non-binair/>
- Transgender Infopunt. (2017, december 19). Update praktische info naar de nieuwe transwet. Geraadpleegd via <http://transgenderinfo.be/update-praktische-info-naar-de-nieuwe-transwet/>
- UKEssays. (2015, November 23). *Romantic love and consumer culture*. Geraadpleegd via <https://www.ukessays.com/essays/media/relationship-between-romantic-love-and-consumer-culture-media-essay.php>
- UNESCO. (2015). *A guide for gender equality in teacher education policy and practices*. Geraadpleegd via <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002316/231646e.pdf>
- United Nations Statistics Division (2015, mei 21) *Gender statistics manual. Glossary of terms*. Geraadpleegd via <https://unstats.un.org/unsd/genderstatmanual/Glossary.ashx>
- van Alphen, I., & Corda, A. (2006). Treatment of 'woman' and 'man' in the Dutch *Word Thesaurus*. In C. Bazzanella, S. Leonardi & E. Thüne (Eds.), *Gender, language and new literacy: A multilingual analysis* (pp. 41-61). London: Continuum.
- Van Bauwel, S. (2010). *Belgique (Flanders). Projet GMMP 2010. Final report*. Geraadpleegd via de Global Media Monitoring Project website: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Belgium-Flanders.pdf
- Vandervelden, J. (2017, november 14). God is voortaan genderneutraal in Zweden. *VRT NWS*. Geraadpleegd via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/11/24/ook-god-is-voortaan-genderneutraal-in-zweden/>
- Vanerum, L. (2013). Over mythes, keuzes en nuances. De feminisering van het lerarenberoep. In J. Van Thienen (Ed.), *Meisjes zus, jongens zo: hoe omgaan met gender op school* (pp. 37-53). Tiel: LannooCampus.

- Van Hellemont, C. (2017). *Grenzen aan de tolerantie voor seksistische reclame: Onderzoek naar knelpunten, weerstanden en openingen voor verandering*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen.
- Vanlommel, S. (2015, november 5). 'Goedbedoeld seksisme' is gevaarlijker dan de expliciet vijandelijke vorm. Geraadpleegd op 14 December 2016, via <http://www.demorgen.be/binnenland/-goedbedoeld-seksisme-is-gevaarlijker-dan-de-expliciet-vijandelijke-vorm-b4a5cc3d/>
- Van Zoonen, L. (1994). *Feminist media studies*. London: Sage.
- Verbiest, A. (1991). *Het gewicht van de directrice: Taal over, tegen, door vrouwen*. Amsterdam: Contact.
- Verbiest, A. (2000a). Onderzoek naar taalseksisme. In A. Sneller & A. Verbiest (Eds.), *Wat woorden doen* (pp. 41-52). Bussum: Coutinho.
- Verbiest, A. (2000b). Verwoording van literair-wetenschappelijke teksten. In A. Sneller & A. Verbiest (Eds.), *Wat woorden doen* (pp. 149-158). Bussum: Coutinho.
- Verdonck, M. (2018, maart). M/V/NIX? Waarom genderinclusieve taal nodig is. *ZiZo*, 14-16. Geraadpleegd via <https://zizo-online.be/article/12901>
- VRT. (z.d.a). Aanbod: Radio 1. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/aanbod/radio-1>
- VRT. (z.d.b). Over de VRT: Kernopdrachten. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/kernopdrachten/>
- VRT. (z.d.c). Over de VRT: Omroepthema's. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/omroepthema-s/>
- VRT. (z.d.d). Over de VRT: Omroepthema's: Diversiteit. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/omroepthema-s/diversiteit/>
- VRT. (z.d.e). Over de VRT: Omroepthema's: Gemeenschapsvorming. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/omroepthema-s/gemeenschapsvorming/>
- VRT. (z.d.f). Over de VRT: Omroepthema's: Innovatie. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/omroepthema-s/innovatie/>

- VRT. (z.d.g). Over de VRT: Omroepthema's: Taal. Geraadpleegd op 25 mei 2018 via <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/opdracht/omroepthema-s/taal/>
- VRT-Taalnet. (z.d.). Taaldatabank: Prostitué / prostituee. Geraadpleegd op 11 mei 2018 via <https://taal.vrt.be/prostitutie-prostituee>
- Wajcman, J. (2004). *TechnoFeminism*. Cambridge: Polity Press.
- Ward, L. F. (1925). *Pure sociology: A treatise on the origin and spontaneous development of society*. 2nd ed. London: MacMillan.
- Ward, L. M., Rivadeneyra, R., Thomas, K., Day, K., & Epstein, M. (2013). A woman's worth: Analyzing the sexual objectification of black women in music videos. In E. L. Zurbriggen & T.-A. Roberts (Eds.), *The sexualization of girls and girlhood: Causes, consequences, and resistance* (pp. 39-62). New York, NY, US: Oxford University Press.
- Wharton, A. S. (2005). *The sociology of gender: An introduction to theory and research*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Willaert, E. (2016, maart 8). CD&V meest feministische partij? Nochtans uit ook Miet Smet zware kritiek op mannenclubje in regering. *Knack*. Geraadpleegd via <http://www.knack.be/nieuws/belgie/cd-v-meest-feministische-partij-nochtans-uit-ook-miet-smet-zware-kritiek-op-mannenclubje-in-regering/article-opinion-675439.html>
- Wodak, R. (2015a). What CDA is about: A summary of its history, important concepts and its developments. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.) (pp. 1-13). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Wodak, R. (2015b). The discourse-historical approach. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.) (pp. 1-13). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2015). *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.). Los Angeles, Calif: SAGE.
- Zotos, Y. C., & Tschla, E. (2014). Female stereotypes in print advertising: A retrospective analysis. *2nd International Conference on Strategic Innovative Marketing*, 148, 446–454. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.07.064